

Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΣΔΟ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΔΗΜΟΥ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ**

Μέγα Κωνσταντίνα
Παπαδοπούλου Γιαννούλα

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: Δρ Μαργαρίτης Δημήτριος

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2001

ΔΜΤΑ (ΣΔΟ)

Π.148

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΣΔΟ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΔΗΜΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ

Μέγα Κωνσταντίνα
Παπαδοπούλου Γιαννούλα

Εισηγητής: Δρ. Μαγριπλής Δημήτριος

Καλαμάτα 2001

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Πολιτισμός – Κουλτούρα	1
1. Πολιτισμός – Μία θεωρητική προσέγγιση	1
2. Ιστορική Αναδρομή	5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Κρατική Πολιτιστική Πολιτική	11
Εισαγωγή	11
1. Υπουργείο Πολιτισμού	13
2. Προγραμματικές Συμβάσεις	14
3. Πενταετή Προγράμματα	15
3.1. Μειονεκτήματα Βασικών Λειτουργιών των Πενταετών Προγραμμάτων	17
4. Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο πόλεων	18
4.1. Κυριότεροι Σκοποί του ΕΠΑΠ	19
4.2. Ρόλος της ΤΑ στο πρόγραμμα του ΕΠΑΠ	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Περιφερειακή Ανάπτυξη, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική και Πολιτιστική Αποκέντρωση	22
Εισαγωγή	22
1. Τα αίτια του περιφερειακού Προβλήματος στην Ελλάδα	24
2. Προβλήματα Περιφερειακής Πολιτιστικής Πολιτικής	25
3. Ο ρόλος της ΤΑ στην Περιφερειακή Ανάπτυξη	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πολιτική	30
Εισαγωγή	30
1. Στόχοι Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πολιτικής	33
2. Πολιτιστικά Προγράμματα της ΕΕ	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Ο ρόλος της ΤΑ στον Πολιτιστικό Τομέα	38
Εισαγωγή	38
1. Πολιτιστική Παρέμβαση της ΤΑ	40
2. Δημοτικές Επιχειρήσεις – Ο ρόλος τους στην Αναπτυξιακή Διαδικασία	41
3. Ο Θεσμός των Αδερφοποιήσεων	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Χορηγίες για τον Πολιτισμό	44
1. Εισαγωγή	44
1.1. Στη μουσική	45
1.2. Στον τομέα του Θεάτρου	46
1.3. Στον τομέα του Χορού	46
1.4. Στον τομέα των Εικαστικών Τεχνών – Ειδικά Μουσεία	47
1.5. Στον τομέα των Γραμμάτων	50
1.6. Στον τομέα των Βιβλιοθηκών	50
2. Ιδιωτικές Πρωτοβουλίες (ΟΜΕΠΟ)	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση	55
1. Ο Θεσμός της ΝΑ	55
1.1. Νέο Σύστημα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης	58
2. Τα Όργανα της ΝΑ	59
3. Ο Κοινωνικός Αναπτυξιακός Ρόλος της ΝΑ	61
4. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης «Μύθος ή Πραγματικότητα»	62
5. Λόγοι Αποδυνάμωσης της ΝΑ	62

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Γενικά Χαρακτηριστικά Δήμου Κυπαρισσίας	64
1. Ιστορική Αναδρομή	64
2. Χωροταξικά χαρακτηριστικά	71
3. Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά	72
3.1. Κοινωνικές-Διοικητικές Υποδομές	73
3.2. Υποδομές Εκπαίδευσης	75
4. Οικονομικά χαρακτηριστικά. - Εντοπισμός Προβλημάτων και Δυνατοτήτων Ανάπτυξης	76
4.1. Τακτικά έσοδα ΟΤΑ κατά τα έτη 1995-96-97	77
4.2. Υποδομές Αποχέτευσης – Βιολογικός Καθαρισμός	78
4.3. Περισυλλογή – Διαχείριση Απορριμμάτων	78
4.4. Κτιριακή Υποδομή για στέγαση νέου ΟΤΑ	79
4.5. Εξοπλισμός Πληροφορικής – Τεχνολογικός Εξοπλισμός	79
4.6. Προσωπικό ΟΤΑ	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Έργα Υποδομής και Ανάπτυξης Αρχαιολογικών Χώρων	81
1. Πολιτιστικοί Σύλλογοι	81
2. Πολιτιστικές εκδηλώσεις	83
3. Κυπαρισσία 2004	85
4. Αρχαιολογικοί Χώροι	86
4.1. Το Κάστρο των Γιγάντων	86
4.2. Αρχαιολογικός χώρος Περιστεράς	88

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Αξιολόγηση και Συμπεράσματα	90
1. Κριτική Αποτίμηση Υπάρχουσας Κατάστασης	90
2. Επεξεργασία Τεχνικών Δελτίων και Έργων ΕΠΤΑ	91
3. Αξιολόγηση υπάρχουσας κατάστασης και λειτουργίας φορέων ΤΑ	94
4. Αναπτυξιακές Προτάσεις	95
4.1. Αξιολόγηση Αναπτυξιακής Σημασίας έργων ΕΠΤΑ	96
4.2. Άλλη πρόταση Αναπτυξιακών Έργων	97
Συνομογραφίες	99
Βιβλιογραφία	101

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αριθμός Εκθέσεων Εικαστικών Τεχνών (ατομικών και ομαδικών) κατά περιοχή: 1984 – 1986	47
Επιχορηγήσεις σε Ειδικά μουσεία από το ΥΠ.ΠΟ. κατά περιοχή 1983-1987	49
Επιχορηγήσεις των Δημοσίων Βιβλιοθηκών	51
Βιβλιοθήκες – Συλλογές βιβλίων και περιοδικών κατά περιοχή	52
Όργανα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης	60

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Δήμος Κυπαρισσίας	72
Κυριότερα προϊόντα δήμου Κυπαρισσίας	77
Τακτικά έσοδα δήμου Κυπαρισσίας κατά τα έτη 1995-1997	77

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία με τίτλο «Πολιτισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση. Το παράδειγμα του Δήμου Κυπαρισσίας» έχει ως στόχο να περιγράψει τις πολιτιστικές δραστηριότητες στη χώρα μας γενικότερα σε τοπικό επίπεδο, σε σχέση πάντα με τη συμβολή της ΤΑ και ειδικότερα στην πολιτιστική δραστηριότητα του δήμου Κυπαρισσίας. Η εργασία μας αποτελείται από δύο μέρη:

Στο πρώτο μέρος γίνεται μία προσπάθεια θεωρητικής και εννοιολογικής προσέγγισης του πολιτισμού και της κουλτούρας, καθώς επίσης και μία αναφορά στη χάραξη και τον σχεδιασμό της πολιτιστικής πολιτικής στη χώρα μας γενικότερα, και ειδικότερα σε τοπικό επίπεδο.

Εξετάζεται ο καθοριστικός ρόλος που μπορεί να παίξει η Τοπική Αυτοδιοίκηση στην πολιτιστική ανάπτυξη και ειδικότερα σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς επίσης και η δυνατότητα που δίνεται στην ΤΑ, προκειμένου να πετύχει τους σκοπούς της, μέσα από διάφορα πολιτιστικά προγράμματα. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στην Ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική, στους στόχους της και στη συμβολή της στην πολιτιστική ανάπτυξη.

Στο δεύτερο μέρος αρχικά γίνεται μία γενικότερη παρουσίαση του Δήμου Κυπαρισσίας με ανάλυση των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών του, καθώς και μία αναδρομή στην πλούσια και μακροχρόνια ιστορία. Μία παρουσίαση των «μοναδικών» αρχαιολογικών μνημείων που διαθέτει η περιοχή, όπως και αναφορές στις πολιτιστικές δραστηριότητες που αναλαμβάνει ο δήμος, καθώς και στις δυνατότητες ανάπτυξης και προβολής αυτού.

Κλείνοντας την εργασία αυτή παρουσιάζουμε συμπεράσματα και προτάσεις που στηρίζονται τόσο στις γνώσεις που αποκομίσαμε κατά τη διεξαγωγή της, όσο και από τις συζητήσεις με τους αρμόδιους φορείς. Τα συμπεράσματα αυτά αφορούν ειδικότερα το Δήμο Κυπαρισσίας, αλλά και γενικότερα την πολιτιστική δραστηριότητα της χώρας μας.

Η σύνταξη της εργασίας αυτής στηρίχθηκε στο πρώτο μέρος σε βιβλιογραφία σχετική με τον πολιτισμό και την ανάπτυξη αυτού, σε σημειώσεις των καθηγητών του ΤΕΙ Καλαμάτας, κα. Χ. Σκιάς Πανοπούλου και κας Θελερίτης Μαρία καθώς και σε

έντυπα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Το δεύτερο μέρος στηρίχθηκε σε μελέτη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας, στο βιβλίο που εκδόθηκε από το δήμο Κυπαρισσίας υπό την επιμέλεια του κος Στάθη Ηλ. Παρασκευόπουλο, καθώς και σε προσωπικές επαφές και συνεντεύξεις με αρμόδιους με το θέμα φορείς του δήμου και ειδικότερα σε άμεση συνεργασία με τον Αντιδήμαρχο Κυπαρισσίας και υπεύθυνο για την πολιτιστική δραστηριότητα της περιοχής κος Δημήτριο Στρατηκόπουλο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ

Θα ήταν ιδιαίτερη χαρά για μας, αν η παρουσίαση – ανάλυση καθώς και οι προτάσεις που παρουσιάζονται σ' αυτή την εργασία, μπορούν να προσθέσουν ή να δώσουν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τη δομή και ανάπτυξη μιας τοπικής κοινωνίας και ειδικότερα του δήμου Κυπαρισσίας. Χρειάστηκαν σημαντικά εφόδια και δημιουργικός χρόνος (συν Αθηνά και χείρα κίνει). Χρειάστηκε συνεργασία και υποστήριξη για την υλοποίηση του στόχου αυτού. Ήταν σημαντικό για μας ότι η υποστήριξη ήταν εμφανής για την ολοκλήρωση του έργου.

Για τους παραπάνω λόγους και ειδικότερα γιατί η Πτυχιακή αυτή εργασία αποτελεί τον τελευταίο λίθο των ακαδημαϊκών μας σπουδών, θεωρούμε υποχρέωση μας να ευχαριστήσουμε μερικούς ανθρώπους οι οποίοι μας δώσανε εφόδια, μας μεταδώσανε τις γνώσεις τους και μας διδάξανε με τις εμπειρίες τους και πιστέψανε σε μας. Πρώτα απ' όλα ευχαριστούμε όλους τους καθηγητές του ΤΕΙ Καλαμάτας και ιδιαίτερα τον εισηγητή μας κο. Δρ. Δημήτριο Μαγρυπλή. Επίσης τους φορείς του δήμου Κυπαρισσίας κο. Δημήτριο Στρατηκόπουλο και κα. Σόνια Ηλιοπούλου. Τέλος, για την πολύτιμη συμβολή της την κα. Μαρία Γκεοργκίεβα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1

Πολιτισμός - Κουλτούρα

1. Πολιτισμός: Μία Θεωρητική Προσέγγιση

Η προσέγγιση του πολιτιστικού φαινομένου έχει επιχειρηθεί απ'όλες τις κοινωνικές επιστήμες και κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί πολλές φιλοσοφικές και επιστημονικές θεωρήσεις.

Οι πρώτες επιστήμες, οι οποίες ασχολήθηκαν με τη μελέτη του πολιτισμού, με πρακτικές έρευνες, είναι η Εθνολογία και η Κοινωνική Ανθρωπολογία, ενώ με το θεωρητικό κυρίως έργο η Κοινωνιολογία. Η Εθνολογία και η Κοινωνική Ανθρωπολογία είχαν ένα σοβαρό προβάδισμα στη μελέτη του πολιτιστικού φαινομένου, ήδη από το β' ήμισυ του 19^{ου} αιώνα, που σ'ένα μεγάλο βαθμό διατήρησαν και στον 20^ο, δίνοντας έμφαση στην σημαντικότητα του φαινομένου στη λειτουργία των ανθρώπινων κοινωνιών¹.

Ως σημαντικότερος εκπρόσωπος θεωρείται ο Βρετανός Εθνολόγος Εντουάρ Μπάρνερ Τέιλορ (Edward Brunet Tyler 1882-1917) που με το βιβλίο του

¹ Φίλιας Βασιλής, «Κοινωνιολογία του πολιτισμού – Βασικές οροθετήσεις και κατευθύνσεις», τόμος Α', εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 19-21, βλέπε ενδεικτικά Tyler B.E., *Primitive Culture*, 1913

«Πρωτόγονος Πολιτισμός» (1871) είναι από τους πρώτους που έδωσαν ορισμό για τον πολιτισμό, πάνω στον οποίο στηρίχθηκαν οι μελέτες και οι έρευνες όλων των επιστημόνων που ακολούθησαν. Κατά τον Τέιλορ «ο πολιτισμός είναι κάτι που περιλαμβάνει τις γνώσεις, τα πιστεύω, την τέχνη, την ηθική, το δίκαιο, τα έθιμα και όλες τις συνήθειες και τις ικανότητες που απέκτησε ο άνθρωπος ως μέλος της κοινωνίας»².

Στη βάση αυτής της προσέγγισης ο Τέιλορ ξεκαθαρίζει δύο καίρια ζητήματα, που μέχρι τότε παρέμειναν αιωρούμενα, ότι δηλαδή:

- ο πολιτισμός δεν προσδιορίζεται από τη βιολογική κληρονομικότητα, επομένως δεν μπορεί να αποδοθεί σε φυλετικά χαρακτηριστικά και ιδιομορφίες, αλλά διαμορφώνεται ως κάτι το επίκτητο, και
- ο πολιτισμός περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία της ύπαρξης, από τις πιο απλές συνήθειες της καθημερινής ζωής έως τις ανώτατες μορφές της λεγόμενης «υψηλής κουλτούρας».

Ο Τέιλορ ισχυρίζεται έτσι, ότι οι διαφορές των πολιτισμών οφείλονται στα στάδια εξέλιξης αυτών και όχι σε κληρονομικά χαρακτηριστικά. Από την άλλη ταυτίζει τον πολιτισμό με την κουλτούρα. Αυτές οι δύο έννοιες, άλλωστε, χρησιμοποιούνται συνήθως για να αποδώσουν περίπου την ίδια έννοια, αλλά δεν είναι ταυτόσημες³.

Στα ελληνικά, σε αντίθεση με τις περισσότερες ινδοευρωπαϊκές γλώσσες, υπάρχει μόνο μία λέξη, η λέξη πολιτισμός, η οποία σε αντιστοιχεί στους διεθνείς όρους Kultur (στα γερμανικά) και Civilization (στα αγγλικά και γαλλικά). Ανάμεσα στις δύο αυτές λέξεις υπάρχει μία διαφορά ουσίας, η οποία έχει τις ρίζες της στην ίδια την κοινωνική και πνευματική ανάπτυξη της κάθε χώρας.

Εκείνος που αποσαφήνισε τις διαφορές μεταξύ Kultur και Civilization, εννοιολογικά, γενετικά και εξελικτικά είναι ο μαθητής του Άλφρεντ Βέμπερ, Νόρμπερτ Ελιάς (Norbert Elias) με το έργο του «Σχετικά με τη διαδικασία του πολιτισμού» (1939)⁴. Σύμφωνα με τον Ελιάς ο όρος Kultur έχει πάντοτε εθνικά

² Φίλιας Βασίλης, «Κοινωνιολογία του πολιτισμού – Βασικές οροθετήσεις και κατευθύνσεις», τόμος Α', εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 24, βλέπε ενδεικτικά Tyler B. E., Primitive Culture, 1913

³ Φίλιας Βασίλης, «Κοινωνιολογία του πολιτισμού – Βασικές οροθετήσεις και κατευθύνσεις», τόμος Α', εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 24, βλέπε ενδεικτικά Tyler B. E., Primitive Culture, 1913

⁴ Φίλιας Βασίλης, «Κοινωνιολογία του πολιτισμού – Βασικές οροθετήσεις και κατευθύνσεις», τόμος Α', εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 106, βλέπε ενδεικτικά Elias N., Ube den Proxies deer Civilization, (2 Banned), 1997

χαρακτηριστικά που προσδιορίζονται ως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός λαού. Τα χαρακτηριστικά αυτά εκφράζονται μέσα από θρησκευτικές και κοσμοθεωρητικές αντιλήψεις, φιλοσοφικά συστήματα, λογοτεχνική παραγωγή και ποίηση, εικαστικές τέχνες και μουσική, οριοθετώντας έτσι το φαινόμενο πολιτισμός. Ο όρος Kultur, όπως εκφράζεται από τους γερμανούς, ανάγεται σε αξίες και νοηματικά περιεχόμενα μέσω των οποίων ο άνθρωπος διαμορφώνεται σαν χαρακτήρας και προσωπικότητα. Η περίφημη φράση του Γκαίτε «Δεν έχω αρχές έχω χαρακτήρα»⁵, αναφέρεται στις αρχές εκείνες που δεν είναι εξωτερικά δοσμένες και κοινωνικά αποδεκτές, αλλά στο σταθερά διαμορφωμένο χαρακτήρα στη βάση αξιών και βαθύτερων νοηματικών περιεχομένων.

Αντίθετα, ο όρος Civilization ανάγεται σε στοιχεία εξέλιξης που μπορεί να είναι κοινά σε όλους τους ανθρώπους ανεξάρτητα από έθνη και λαούς. Διακρίνεται επομένως ο όρος, από μία ισοπεδωτική δυναμική παγκοσμιότητας, παραμερίζοντας τις εθνικές πολιτιστικές ιδιαιτερότητες. Επομένως, οι όροι Kultur και Civilization έχουν ελάχιστες διαφορές και χρησιμοποιούνται συνήθως για να εκφράσουν την ίδια έννοια.

Στην Ελληνική γλώσσα ο όρος Κουλτούρα χρησιμοποιείται όταν θέλουμε να αναφερθούμε στο νόημα που δίνουν οι άνθρωποι σ' αυτό που κάνουν, στον τρόπο που αυτοί οργανώνουν τη ζωή τους, στον τρόπο που οργανώνουν την παραγωγή, στο πώς αναπτύσσουν συγκεκριμένες πρακτικές και πώς συμβολίζουν αυτό που είναι οι ίδιοι και αυτό που θέλουν να είναι, πώς δημιουργούν σχέσεις μεταξύ τους και κανόνες που θεωρούν σημαντικούς και καθορίζουν τις σχέσεις και τη λειτουργία της ομάδας ή της κοινωνίας.

Ο πολιτισμός διαχωρίζεται σε υλικό και σε πνευματικό⁶. Με τον όρο «πνευματικός πολιτισμός» εννοούμε το σύνολο των ενεργειών που κάνει ο άνθρωπος για να υψωθεί σε ον ελεύθερο και πνευματικά ανώτερο, εκφράζει δηλαδή τις προσπάθειες του ανθρώπου προκειμένου να καλλιεργηθεί και να ολοκληρωθεί ως προσωπικότητα.

Ο Υλικός ή Τεχνικός πολιτισμός, αναφέρεται στα υλικά μέσα για τη συντήρηση και προαγωγή του υλικού βίου του ανθρώπου, αντιπροσωπεύει τις δημιουργίες της κοινωνίας, οι οποίες περιλαμβάνουν τόσο την κοινωνική οργάνωση

⁵ Φίλιας Βασίλης, «Κοινωνιολογία του πολιτισμού – Βασικές οροθετήσεις και κατευθύνσεις», τόμος Α', εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 110

⁶ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996

όσο την τεχνική και την τεχνολογία της. Αντιπροσωπεύει δηλαδή, οτιδήποτε κάνει ο άνθρωπος προκειμένου να κυριαρχήσει πάνω στη φύση.

Προσπαθώντας λοιπόν να κατανοήσουμε την έννοια του «πολιτισμού», διαπιστώνουμε ότι δεν περιλαμβάνει κάποιες αλλά όλες τις εκφράσεις της ζωής ενός ανθρώπου, μιας κοινωνίας ή ενός έθνους. Έτσι η πολιτιστική ανάπτυξη δεν μπορεί παρά να αποτελεί μία συλλογική προσπάθεια η οποία θα καταγράφει τις συγκεκριμένες ανάγκες και ιδιαιτερότητες της κάθε κοινωνίας, ώστε μέσα από τη δυναμική της ίδιας της κοινωνίας να δημιουργηθεί ένα συγκεκριμένο μοντέλο Πολιτιστικής Ανάπτυξης.

Ανάμεσα στους αποδέκτες και συντονιστές της προσπάθειας αυτής θα πρέπει να είναι η Τοπική Αυτοδιοίκηση, της οποίας ο ρόλος είναι καταλυτικός για την πολιτιστική ανάπτυξη και εξέλιξη.

2. Ιστορική Αναδρομή

Η ιστορία του πολιτισμού είναι πολύ μεγάλη και πλούσια. Από τα πρώτα δείγματα ανθρώπινης ζωής στη γη μέχρι σήμερα, ο πολιτισμός ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής του ανθρώπου. Στο πέρασμα των αιώνων το ανθρώπινο είδος έχει να επιδείξει μία τεράστια πολιτιστική εξέλιξη, η οποία στάθηκε το εναρκτήριο λάκτισμα για την τεράστια σημερινή ανάπτυξη σ' όλους τους τομείς.

Σημαντικό παράδειγμα πολιτιστικής ανάπτυξης, το οποίο επηρέασε και εξακολουθεί να επηρεάζει την ανάπτυξη και εξέλιξη του πολιτιστικού φαινομένου, αποτέλεσε ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός. Η τεράστια αυτή πολιτιστική εξέλιξη οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους⁷:

- Για πρώτη φορά ο άνθρωπος συλλαμβάνεται ως ατομικότητα και προσωπικότητα. Παράμετρος τόσο σημαντική ώστε να θεωρείται ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός ως η υπέρτατη στιγμή στην ιστορία της ανθρωπότητας, καθώς επίσης,
- Παρατηρείται μία πρωτοφανής καλλιτεχνική έξαρση και μία παράλληλη ανάπτυξη στην τέχνη, τη φιλοσοφία, τις επιστήμες, στην αρχιτεκτονική, τη φυσική και γενικότερα στις επιστήμες.

Η περίοδος που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «ορόσημο» του ελληνικού πολιτισμού, όπου το ελληνικό πνεύμα μεσουράνησε και άκμασε σε όλους τους τομείς, πολιτική, κοινωνική, και οικονομική ζωή αλλά και την πνευματική και καλλιτεχνική είναι ο 5^{ος} αιώνας π.Χ. Την περίοδο αυτή εισχωρεί ο πολιτισμός συνεχώς και περισσότερο σε ευρύτερα στρώματα του λαού, φαινόμενο αντίστοιχο προς την πολιτική εξέλιξη. Παρουσιάζονται εντονότερα οι τοπικές πολιτιστικές εξελίξεις που θα αποτελέσουν την αρχή της μοναδικής στον κόσμο ποικιλομορφίας του ελληνικού πολιτισμού.

Την περίοδο αυτή συντελείται κάτι δυναμικό και επαναστατικό: η τοποθέτηση του ανθρώπου στο επίκεντρο της πλάσης και της δημιουργίας. Συγκεκριμένα:

- *Η Σοφιστική και ο Σωκράτης.* Την εποχή εκείνη εμφανίζεται η τάση, αντί της μονόπλευρης ως τότε έρευνας της φύσης, να γίνει κύριο αντικείμενο μελέτης ο άνθρωπος ως οντότητα, οι σχέσεις του με τον συνάνθρωπό του, τους θεούς και το κράτος. Από την τάση αυτή, προέκυψε η αντίληψη ότι ήταν απαραίτητη

ανάγκη να εκσυγχρονιστεί η εκπαίδευση. Η σύγχρονη εκπαίδευση θα πρέπει να διαθέτει, πέρα από ανάγνωση, γραφή, λογοτεχνία, γυμναστική και μουσική, που περιλάμβανε η προηγούμενη, και τρόπους καλλιέργειας της μεθοδικής σκέψης καθώς και την δυνατότητα χειρισμού του προφορικού λόγου. Με τέτοιους στόχους εμφανίστηκαν στα μέσα του 5^{ου} αι. π.Χ. οι λεγόμενοι σοφιστές (δάσκαλοι της σοφίας).

- *Η Λογοτεχνία.* Τα φιλοσοφικά και θρησκευτικά ρεύματα καθώς και οι αγώνες του 5^{ου} αι. π.Χ. αποτέλεσαν το υπόστρωμα επάνω στο οποίο αναπτύχθηκε η ανεξάντλητα πλούσια λογοτεχνία της εποχής. Ο Παρμενίδης και ο Εμπεδοκλής για τα φιλοσοφικά διδακτικά τους ποιήματα χρησιμοποίησαν το επικό είδος. Η χορική λυρική ποίηση έφτασε στις αρχές του 5 αι. π.Χ. στην μεγαλύτερη ακμή της, χάρις τον μεγάλο Θηβαίο ποιητή Πίνδαρο, ο οποίος έγραψε επινίκιους ύμνους με τους οποίους εκφράζει τη βαθιά θρησκευτικότητα που επικρατούσε τότε στην μητροπολιτική Ελλάδα. Το αποκορύφωμα της λογοτεχνίας είναι η τραγωδία με την εξέλιξη της από τον Αισχύλο προς τον Σοφοκλή και από αυτόν προς τον Ευριπίδη. Η τραγωδία όπως και η πολιτική κωμωδία (κυριότερος εκπρόσωπος αυτής ο Αριστοφάνης) είναι χαρακτηριστικό Αττικό δημιούργημα. Το γεγονός αυτό αρκεί να δικαιολογήσει την κορυφαία θέση που είχε η Αθήνα στον Ελληνικό πολιτισμό και γενικά στον πολιτισμό της κλασσικής αρχαιότητας. Μεγάλη εξέλιξη παρουσιάζει επίσης και η πεζογραφία με κυριότερους εκφραστές τους ιστορικούς Ηρόδοτο και Θουκυδίδη⁷.
- *Στην ποίηση.* Από το ένα μέρος εξακολουθεί να καλλιεργείται το ομηρικό έπος. Η Ιλιάδα και η Οδύσσεια βρίσκουν τώρα την οριστική τους μορφή. Οι ραψωδοί πλέον δεν απαγγέλλουν μόνο στις Αυλές των ηγεμόνων αλλά και στις μεγάλες θρησκευτικές γιορτές και συνθέτουν ειδικά για τις γιορτές αυτές τιμητικά «προοίμια». Ως νέο στοιχείο εμφανίζεται στην αρχή της περιόδου η Λυρική Ποίηση, από αυτή δημιουργήθηκαν στη συνέχεια νέα είδη και μάλιστα σε στενή σχέση με τη μεγάλη ανάπτυξη που είχε τότε η μουσική⁸.
- *Στην Αρχιτεκτονική.* Το σημαντικό νέο στοιχείο είναι ότι αντικαθιστούνται τα ξύλινα από λίθινα οικοδομήματα. Ο Ιωνικός και Δωρικός ρυθμός κατασκευής

⁷ Φύλιας Βασίλης, «Κοινωνιολογία του πολιτισμού – Βασικές οροθετήσεις και κατευθύνσεις», τόμος Α', εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000, σελ. 380-381

⁸ Ulrich Wilcken, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, εκδόσεις Παπαζήση 1976, σελ. 250-252

κιονόκρανων μεταφέρθηκαν στο μάρμαρο και για πρώτη φορά στην Αθήνα οι δύο αυτοί ρυθμοί συνδυάστηκαν, πράγμα που δείχνει χαρακτηριστικά την θέση που είχε η πόλη στον κόσμο της τέχνης. Οι καλλιτέχνες-κατασκευαστές έπρεπε πλέον να έχουν γνώση του νόμου στις Στατιστικές, η οποία επέβαλε την κατασκευή του κορμού του κιονόκρανου πλατύτερο προς τα κάτω και όχι προς τα επάνω¹⁰. Κορυφαίο παράδειγμα αρχιτεκτονικής δημιουργίας σε συνάρτηση με την ανάπτυξη και εξέλιξη της γλυπτικής είναι η κατασκευή από τον Ικτίνο σε συνεργασία με τον συνάδερφο του τον Καλλικράτη του Ναού της Αθηνάς γνωστού ως Παρθενώνα. Οι εργασίες αυτού ξεκίνησαν το 447 π.Χ. και ολοκληρώθηκαν το 438 π.Χ.¹¹.

➤ *Φυσική – Φιλοσοφία.* Η Ελλάδα του 5^{ου} π.Χ. αιώνα γίνεται η μεγάλη πνευματική εστία. Οι σπουδαιότεροι φυσικοί φιλόσοφοι που έζησαν την εποχή και των οποίων οι θεωρίες απέκλειαν η μία την άλλη χωρίς να μπορούν έτσι να αποκτήσουν γενική ισχύ ήταν:

- ✓ Ο Ηράκλειτος ο Έφεσος, ο οποίος αναγνώριζε μόνο το Γίνεσθαι «πάντα ρει»
- ✓ Ο Παρμενίδης ο Ελεάτης που ισχυρίζονταν ότι η πραγματικότητα αποτελεί μόνο το Είναι.
- ✓ Ο Εμπεδοκλής, από τον Ακράγαντα υποστήριξε την θεωρία «περί των τεσσάρων πρωταρχικών στοιχείων των «ριζωμάτων» (φωτιά, νερό, αέρας και γη) που κινούνται απ' έξω από την «φιλότητα» και το «νείκος», διακρίνοντας έτσι πρώτος την ύλη από την ενέργεια.
- ✓ Ο Αναξαγόρας ο Κλαζομένιος, αντίθετα, ο πρώτος που εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και ήταν στενός φίλος του Περικλή, δεχόταν ότι υπάρχουν αναρίθμητα διαιρετά (ποιοτικά διάφορα) πρωταρχικά στοιχεία σε εξαιρετικά μικρό μέγεθος τα «σπέρματα», που από την αρχή έθεσε σε κίνηση το πνεύμα του κόσμου «ο Νους» και διέκρινε την ύλη από το πνεύμα.

⁹ Ulrich Wilcken, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, εκδόσεις Παπαζήση 1976, σελ. 158

¹⁰ Ulrich Wilcken, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, εκδόσεις Παπαζήση 1976, σελ. 168

¹¹ Ulrich Wilcken, 1976, σελ. 258, βλ. σχετικά Otto Jan & Ad. Michael's, Rx Athenaeum a Pausing descriptor (in sum schoolmarm), και Walter Hedge-Gerhard Rodenwaldt, Die Acropolis, καθώς και W. Jadeite, Topography Von Athena

- ✓ Ο Λεύκιππος και ο μαθητής του ο Δημόκριτος από τα Άβδηρα σε αντίθεση με τους προηγούμενους υποστήριξαν την μονιστική ατομική θεωρία. Δηλαδή, η ύλη αποτελείται από άπειρα αδιαίρετα «άτομα» και ποιοτικά όμοια μικρά μέρη σε διαφορετικό μέγεθος που κινούνται μόνα τους.

Έτσι για πρώτη φορά τέθηκαν τον 5^ο π.Χ. αιώνα προβλήματα που κρατούν το ενδιαφέρον της επιστήμης, εν μέρη, ακόμη και σήμερα¹².

Βέβαια, σκοπός μας είναι να αναφερθούμε στην πολιτισμική ανάπτυξη σε σχέση πάντα με τις παρεμβάσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΤΑ). Έτσι, προκειμένου να έχουμε μία σαφέστατη εικόνα της σχέσης Τοπικής Αυτοδιοίκησης και πολιτισμός, θεωρούμε σκόπιμο να αναφερθούμε ειδικά στην περίοδο κατά την οποία η ΤΑ αρχίζει να παρεμβαίνει ουσιαστικά στα πολιτιστικά πράγματα της χώρας μας.

Η ανάγκη για μεθοδικότερη σχεδίαση και προγραμματισμό της ελληνικής πολιτιστικής πολιτικής ανέκυψε με την ίδρυση του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών το 1970. Στην πράξη όμως, μετά τη μεταπολίτευση το 1974 άρχισαν να διαμορφώνονται οι προϋποθέσεις για άσκηση αποτελεσματικής κρατικής παρέμβασης στο συγκεκριμένο τομέα. Την περίοδο αυτή, αρχίζει να διαφαίνεται η κρατική παρέμβαση και ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τομέα του πολιτισμού. Έτσι τα 27 χρόνια που μας χωρίζουν από τη μεταπολίτευση, ήταν χρόνια μας πλούσιας εμπειρίας από τις παρεμβάσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τομέα του πολιτισμού και της πολιτιστικής δημιουργίας. Κλασικό παράδειγμα ο Δήμος Καλαμάτας με τη διοργάνωση του Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού, το οποίο πραγματοποιείται κάθε χρόνο τους θερινούς μήνες (Ιούλιο – Αύγουστο) με τη συμμετοχή πολλών καταξιωμένων καλλιτεχνών σχεδόν από όλες τις χώρες της Ευρώπης.

Οι νέες απόψεις που άρχισαν να επικρατούν στο διεθνή χώρο, ως προς το ρόλο της πολιτιστικής λειτουργίας στη γενικότερη αναπτυξιακή διαδικασία, κατανοήθηκαν ως ένα βαθμό από τους αρμόδιους στην Ελλάδα. Έτσι επιχειρήθηκε στενότερη και συστηματικότερη σύνδεση του πολιτιστικού τομέα με τη γενικότερη

¹² Ulrich Wilcken, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, εκδόσεις Παπαζήση 1976, σελ. 245

κυβερνητική πολιτική. Αποφασίστηκε δηλαδή η κατάρτιση Προγράμματος Πολιτιστικής Ανάπτυξης.¹³

Οι οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τα μέσα που διέθεταν, έχουν να επιδείξουν τα χρόνια αυτά σημαντικό δείγμα ανάπτυξης στο χώρο του πολιτισμού. Ειδικότερα, στις περιπτώσεις όπου το μεράκι, οι οραματισμοί και οι επιδιώξεις των ανθρώπων της ΤΑ και της τοπικής κοινωνίας, διασταυρώνονταν με το δημιουργικό ταλέντο διαλεκτών ανθρώπων της τέχνης, των γραμμάτων, της επιστήμης και του πολιτισμού¹⁴. Μάλιστα αν την πολιτιστική αυτή δημιουργία τη δούμε σε σχέση με τους λιγοστούς πόρους που διέθεταν τότε οι τοπικές κοινωνίες, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα της προσπάθειας αυτής είναι πραγματικά αξιόπαινα.

Η πολιτιστική αυτή έξαρση και κυρίως κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80, ήρθε να καλύψει ένα πραγματικό κενό, ένα κενό που είχε σχέση με τις πολιτισμικές, μορφωτικές και ψυχαγωγικές ανάγκες των ανθρώπων. Μέσα από το κενό αυτό βγήκε η ανάγκη για ουσιαστικότερη παρέμβαση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στα πολιτιστικά πράγματα¹⁵. Μιας αυτοδιοίκησης που ως αφουγκραστής των αιτημάτων των τοπικών κοινωνιών θα γίνει μεσολαβητής μεταφέροντας αιτήματα και ανάγκες των ανθρώπων στα κέντρα εξουσίας¹⁶.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση σήμερα προσπαθεί να κάνει τον πολιτισμό αναπόσπαστο στοιχείο στον αναπτυξιακό ρόλο που διεκδικεί για να συμβάλλει δημιουργικά σ'ένα άλλο μοντέλο ανάπτυξης που θα βάζει κέντρο τον άνθρωπο και τις ανάγκες του στον οικονομικό, τον κοινωνικό, τον πολιτιστικό, το μορφωτικό και τον ψυχαγωγικό τομέα¹⁷. Μέσα από την προσπάθεια αυτή δημιουργείται ένα υπόβαθρο προκειμένου η πολιτιστική δραστηριότητα να αποτελέσει αναπόσπαστο κομμάτι της ΤΑ. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η πολιτιστική δραστηριότητα αποκτά ένα μονιμότερο χαρακτήρα και ξεκινά συνήθως από την παιδική ηλικία, προκειμένου να διαπαιδαγωγήσει τα άτομα και να τους δώσει ώθηση να αναπτύξουν πρωτοβουλία και πολιτιστική δραστηριότητα.

¹³ Ντόρα Ν. Κονσόλα, Πολιτιστική Δραστηριότητα και Κρατική Πολιτική στην Ελλάδα (Η Περιφερειακή Διάσταση), σελ. 37

¹⁴ βλέπε ενδεικτικά υποβληθείσα έκθεση πριν από την κατάρτιση του προγράμματος 1978-1982 από ειδική ομάδα εργασίας του ΚΕΠΕ

¹⁵ Πρακτικά 27^ο Συνεδρίου της Εταιρίας περιφερειακής Επιστήμης 1987, βλ. σχετικά Console 1988

¹⁶ βλ. Σχετικά Hummel Berger 1988, Myerscough 1988

¹⁷ Γιώργης Κλάδος, Πρόεδρος Συνδέσμου Τοπικών Ενώσεων δήμων και κοινοτήτων Κρήτης (Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία), σελ. 52-53

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση (ΤΑ) μέσα από τις δραστηριότητες της μπορεί να οργανώσει και να συντονίσει τις προσπάθειες των πολιτών για την ουσιαστικότερη άσκηση πολιτιστικής πολιτικής. Μπορεί να επηρεάσει τα κέντρα εξουσίας για την εξασφάλιση πόρων ώστε να μπορεί και οικονομικά να στηρίζει πρωτοβουλίες αξιόλογες και να εμπυχώνει κάθε σημαντική προσπάθεια πολιτιστικής αναγέννησης. Μέσα από τις νέες συνθήκες και τα μέσα άσκησης πολιτιστικής πολιτικής τα οποία θα δώσουν ώθηση κυρίως στους ανθρώπους των γραμμάτων, των τεχνών και της επιστήμης θα μπορέσει η ΤΑ να επανδρώσει την πολιτιστική της παραγωγή και να παρουσιάσει ένα αξιόπαινο έργο.

Ο αναβαθμισμένος ρόλος μάλιστα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (ΝΑ) έχει τη δυνατότητα να διαδραματίσει ένα ζωντανό δημιουργικό ρόλο στον πολιτισμό. Οι νέες συνθήκες στη ΝΑ με την αντίστοιχη οικονομική υποστήριξη μπορεί να κάνει πραγματικότητα το όραμα μιας πολιτιστικής άνοιξης που θα απλώνεται στο χωριό, στη γειτονιά, στην πόλη. Εκεί όπου ζουν και δημιουργούν οι άνθρωποι αυτού του τόπου. Γιατί το αξίζουν και το μπορούν¹⁸.

Επιβάλλεται λοιπόν, μία στενή σχέση και συνεργασία του ΥΠ.ΠΟ με τους φορείς της ΤΑ, διότι πεποίθηση του Υπουργείου είναι ότι οποιοδήποτε πρόγραμμα το οποίο διαμορφώνεται και υλοποιείται «εκ των άνω», είναι καταδικασμένο να αποτύχει αν δεν κατορθώσει να εξασφαλίσει την υποστήριξη και τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών¹⁹. Έτσι, η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι όχι μόνο απαραίτητη, αλλά ουσιαστικά χωρίς τη συμβολή της οι προσπάθειες για μία πολιτιστική ανάπτυξη είναι πιθανόν να καταλήξουν στο κενό.

¹⁸ Χαρίκλεια Σκιά Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ. 28

¹⁹ Πέτρος Συναδινός, Σύμβουλος ΥΠ.ΠΟ και συντονιστής του Εθνικού Πολιτιστικού Δικτύου πόλεων (Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία), έκδοση ΕΕΤΑ, Αθήνα 1994 σελ. 46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2

Κρατική Πολιτιστική Πολιτική

Εισαγωγή

Πολιτιστική πολιτική σημαίνει σκοπούς, μέσα και φορείς που συνδέονται μεταξύ τους σε ένα πρόγραμμα προκειμένου να επιτύχουν τη γνώση, ενίσχυση και διάδοση του πολιτισμού μιας κοινότητας για μία δεδομένη χρονική περίοδο¹.

Μέσω της πολιτιστικής πολιτικής γίνεται μία συστηματική προσπάθεια για τη συντήρηση, προώθηση και τη διάδοση των πολιτιστικών αγαθών μιας κοινωνίας, με απώτερο σκοπό την ανάδειξη και αναβάθμιση της πολιτιστικής ιδέας.

Βασικός και πρωταρχικός σκοπός της πολιτιστικής πολιτικής είναι ότι ο καθένας έχει δικαίωμα στον πολιτισμό και μπορεί να συμμετέχει ελεύθερα στην πολιτιστική ζωή της κοινωνίας. Αυτό βέβαια συνεπάγεται ότι οι κοινωνίες με τις πολιτιστικές πολιτικές που εφαρμόζουν είναι υποχρεωμένες να εξασφαλίσουν τα μέσα με τα οποία ο πολίτης θα μπορεί να συμβάλει στην πολιτιστική προσπάθεια.

Ειδικότερα²:

1. Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής ταυτότητας,
2. Η ενίσχυση της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας,
3. Η συμμετοχή του λαού στην απόλαυση, αλλά και στην δημιουργία των πολιτιστικών αγαθών, και
4. Η προώθηση της πολιτιστικής επικοινωνίας με ξένες χώρες και η βελτίωση της «πολιτιστικής εικόνας» στο εξωτερικό.

Η σημασία των μέσων για την επίτευξη των σκοπών αυτών είναι σημαντική. Τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν προκειμένου η πολιτιστική πολιτική να επιτύχει τους σκοπούς της πρέπει να διακρίνονται από μεθοδικότητα και ακρίβεια.

Βασικά μέσα πραγματοποίησης της πολιτιστικής πολιτικής είναι³:

- *Οργανωτικά*. Αφορούν την ίδρυση οργανισμών και φορέων που θα αναλάβουν την άσκηση της πολιτιστικής πολιτικής.
- *Θεσμικά*. Έχουν να κάνουν με νομοθετικές ρυθμίσεις που θα αφορούν τον πολιτιστικό τομέα .
- *Οικονομικά*. Η έγκριση κονδυλίων και η σωστή κατανομή τους θα δώσουν μεγάλη ώθηση στην πολιτιστική ανάπτυξη.
- *Μεσα διάδοσης πολιτιστικών αγαθών*. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας θα βοηθήσει στη διάδοση πολιτιστικών αγαθών και στην ανταλλαγή πολιτιστικών απόψεων.

Η πολιτιστική πολιτική είναι άμεσα συνυφασμένη με την πολιτική. Η άσκηση πολιτιστικής πολιτικής πραγματοποιείται από πολλούς φορείς, όπως ΥΠ.ΠΟ, την τοπική αυτοδιοίκηση κτλ. Είναι λοιπόν αυτονόητο ότι τα άτομα που απαρτίζουν τους φορείς αυτούς επηρεάζουν τη χάραξη πολιτιστικής πολιτικής με βάση την ιδεολογία τους, την ιδιοσυγκρασία τους και την πνευματική τους φυσιογνωμία. Γίνεται έτσι σαφές, ότι η χάραξη πολιτικής που θα αφορά τον πολιτισμό θα πρέπει να γίνεται από ανθρώπους με ουσιαστικό ενδιαφέρον και πολιτιστική παιδεία.

Μία σωστή πολιτιστική πολιτική θα πρέπει να λάβει υπόψη της⁴:

¹ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ. 6

² Χαρίκλεια Σκιά Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ. 6

³ Χαρίκλεια Σκιά Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ. 6

⁴ ΚΕΔΚΕ 2000. Επιστημονική Επιθεώρηση περί τα «κοινά των πόλεων», σελ. 17

1. Να εξασφαλίσει υψηλή πολιτιστική πολιτική υποδομή (π.χ. κατάλληλες εγκαταστάσεις, εξοπλισμός κ.α.),
2. Να υποστηρίξει την τοπική πολιτιστική δημιουργικότητα σε όλα τα επίπεδα
3. Να εξασφαλίσει μια ανεξάρτητη οργάνωση και χρηματοδότηση του μεγαλύτερου μέρους των πολιτιστικών δραστηριοτήτων,
4. Να εντάσσει της πολιτιστικές δραστηριότητες ανάμεσα στις γενικές δραστηριότητες, και
5. Να παρουσιάζει την τοπική πολιτιστική δημιουργικότητα σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνή επίπεδο βάση σχεδίου και μεθοδικότητας.

1. Υπουργείο Πολιτισμού

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών ιδρύθηκε το 1971 και είναι ο κυριότερος φορέας άσκησης της πολιτιστικής πολιτικής στην Ελλάδα⁵.

Η ίδρυση του ΥΠ.ΠΟ. είχε σαν στόχο να υπάρξει ένας συγκεκριμένος φορέας άσκησης πολιτιστικής πολιτικής έτσι ώστε αυτή να ασκείται συγκροτημένα και ολοκληρωτικά από έναν φορέα. Οι αρμοδιότητες που δόθηκαν στο ΥΠ.ΠΟ. του επέτρεψαν να παρεμβαίνει ουσιαστικά στα πολιτιστικά δρώμενα της χώρας.

Η πολιτεία, μέσω του ΥΠ.ΠΟ, μπορεί να παρέμβει στους εξής τομείς:

- *Στα γράμματα.* Για να προστατεύσει τον νεοελληνικό έντεχνο γραπτό και προφορικό λόγο
- *Στο θέατρο.* Το 1983 με επιχορήγηση και εποπτεία του ΥΠ.ΠΟ, ιδρύθηκαν τα Δημοτικά Περιφερειακά θέατρα (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ). Ακόμα το ΥΠ.ΠΟ χρηματοδοτεί το Εθνικό Θέατρο, τη Λυρική Σκηνή, το Κρατικό Θέατρο Βόρειας Ελλάδος αλλά και ιδιωτικούς πρωτοποριακούς θιάσους.
- *Στον χορό.* Προωθήθηκαν νομοθετικές ρυθμίσεις για την οργάνωση και λειτουργία των Ανωτέρων σχολών χορού και την αναβάθμιση της Κρατικής Σχολής Ορχηστρικής Τέχνης.
- *Στον κινηματογράφο.* Το κράτος ενισχύει την ανάπτυξη του ελληνικού κινηματογράφου, οργανώνοντας κινηματογραφικά φεστιβάλ π.χ. της Θεσσαλονίκης, της Δράμας και επιδοτεί κινηματογραφικές λέσχες κτλ.

- *Στις Εικαστικές και Καλές Τέχνες.* Στη ζωγραφική, τη γλυπτική, τη χαρακτική, τη διακοσμητική, τη φωτογραφία. Η κρατική παρέμβαση γίνεται με βραβεύσεις, αγορές, αναθέσεις που αποσκοπούν στην ενίσχυση των καλλιτεχνών και με την προστασία και προβολή των έργων της σύγχρονης ελληνικής τέχνης τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.
- *Στη μουσική.* Το ΥΠ.ΠΟ ενισχύει ορχήστρες, ωδεία και συλλόγους που ασχολούνται με την ποιοτική μουσική.
- *Στο Λαϊκό Πολιτισμό.* Η Ειδική Διεύθυνση Λαϊκού Πολιτισμού ιδρύθηκε από το ΥΠ.ΠΟ το 1977. Ενισχύονταν πολιτιστικοί σύλλογοι για τη διατήρηση παραδοσιακών πολιτιστικών μορφών.
- *Στις Αρχαιότητες.* Η Αρχαιολογική Υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ με τις Κεντρικές Διευθύνσεις και τις Περιφερειακές Υπηρεσίες της έχει αναλάβει το έργο των ανασκαφών, της συντήρησης, της μελέτης και της αξιοποίησης του αρχαιολογικού πλούτου της χώρας.

2. Προγραμματικές Συμβάσεις

Ο θεσμός των προγραμματικών συμβάσεων καθιερώθηκε με το άρθρο 7 του Ν 1416/84 και δίνει τη δυνατότητα στους ΟΤΑ να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με φορείς του δημοσίου τομέα, με σκοπό τη μελέτη και εκτέλεση ολοκληρωμένων τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων⁶.

Το ΥΠ.ΠΟ έχει αρχίσει να ενεργοποιεί τις σχετικές διατάξεις του νόμου από το 1985⁷. Προγραμματικές συμβάσεις μεταξύ του ΥΠ.ΠΟ και ΟΤΑ είναι αυτές της Καλαμάτας, του Βόλου, κ.α., καθώς και προγραμματικές συμβάσεις για διαμόρφωση και ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων της Ρόδου, του Πυθαγόρειου Σάμου κ.α. Σ' αυτές τις συμβάσεις ορίζονται τα συγκεκριμένα έργα, οι πηγές χρηματοδότησης, οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των συμβαλλόμενων, το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής κλπ.

⁵ Εκλαϊκευτική παρουσίαση των τομέων του ΥΠ.ΠΟ και των αρμοδιοτήτων τους έγινε στο μικρό συνοπτικό οδηγό που εξέδωσε του Υπουργείο το 1985 με τίτλο «Πολιτισμός και Πολίτης» (βλ. σχετικά Ντόρα Ν. Κονσόλα σελ.39)

⁶ Βλ. Σχετικά Κουτουλά – Ρεγκάκου 1988, «Ο νέος θεσμός των προγραμματικών συμφωνιών»

⁷ Εκτός από το ΥΠ.ΠΟ πολιτιστικές συμβάσεις με ΟΤΑ έχουν συνάψει και άλλοι φορείς του δημοσίου τομέα, όπως ο ΕΟΤ, το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας κ.α.

Στις συμβάσεις αυτές εντάσσονται και όσες αφορούν πολιτιστικά αναπτυξιακά προγράμματα, με τα οποία επιδιώκεται η συντονισμένη παρέμβαση των συμβαλλόμενων φορέων μέσα στα πλαίσια μιας συμφωνίας, που προβλέπει την εφαρμογή μακροπρόθεσμων προγραμμάτων στους τομείς της εκπαίδευσης, της επιμόρφωσης, της ψυχαγωγίας και της παραγωγής.

Οι συμβάσεις αυτές θεωρούνται πολύ σημαντικές για την επιτάχυνση του ρυθμού της πολιτιστικής ανάπτυξης και για την αναβάθμιση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά και των περιφερειών στην αναπτυξιακή διαδικασία. Μετά τη σύμβαση του 1984 κινητοποιήθηκε πλήθος φορέων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και χρησιμοποιήθηκαν διάφορα μέσα (οικολογικά πάρκα και μουσεία, μουσική, θέατρο, παραδοσιακή χειροτεχνία κλπ)⁸.

3. Πενταετή Προγράμματα

Τα νέα πολιτιστικά δεδομένα που άρχισαν να επικρατούν στο διεθνή χώρο και η γενικότερη ανάγκη για πολιτιστική αναβάθμιση και εξέλιξη οδήγησαν τα αρμόδια όργανα στην Ελλάδα, στην κατάρτιση προγράμματος πολιτιστική ανάπτυξης και την ενσωμάτωση του στο Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης των ετών 1978-1982. Το επόμενο αναπτυξιακό πρόγραμμα που ακολούθησε ήταν από το 1983 μέχρι το 1987⁹.

Σύμφωνα με τα προκαταρκτικά του προγράμματος κρίνεται αναγκαία «η θεμελίωση μιας αυτοδύναμης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, με συνεχή διεύρυνση της εθνικής ικανότητας για ποιοτικά διευρυμένη παραγωγή, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομίες»¹⁰.

Στόχος του προγράμματος ήταν η περιφερειακή ανάπτυξη με κύριες κατευθύνσεις τη δημογραφική ανασυγκρότηση της ελληνικής περιφέρειας, την αξιοποίηση των ανεκμετάλλετων πλουτοπαραγωγικών πηγών της, την κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση, την οικολογική ανασυγκρότηση και την προστασία του περιβάλλοντος.

⁸ Βλ. UNESCO 1981c: 113-114, Holleaux 1982:46, Conseil de l'Europe 1988

⁹ Έκθεση Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1979 (περί αναπτυξιακών προγραμμάτων), σελ. 19-20, 28-29, 114-116

¹⁰ Έκθεση Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1984 (περί αναπτυξιακών προγραμμάτων), σελ. 97-101

Με βάση το πρόγραμμα, καμία απόφαση που αφορά βασικές αναπτυξιακές επιλογές «δεν μπορεί να προχωρήσει αν δεν έχει την ευρεία λαϊκή συναίνεση και δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς τη λαϊκή συμμετοχή και πρωτοβουλία».

Όσον αφορά τον πολιτιστικό τομέα το 5ετές πρόγραμμα 1983-1987 πρότεινε μία πολύπλευρη κρατική πολιτιστική πολιτική που θα στόχευε¹¹:

- Στην καλλιέργεια και στη διεθνή προβολή των αξιών του ελληνικού πολιτισμού,
- Στην αποτελεσματική προστασία της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς,
- Στην πλατιά διάδοση και αύξηση των ευκαιριών απόλαυσης των πολιτιστικών αγαθών, και
- Στη στήριξη και διάδοση της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας και στην εξασφάλιση των συνθηκών εκείνων που θα δώσουν ώθηση στην ανάπτυξη και άσκηση των ατομικών δημιουργικών ικανοτήτων στον πολιτιστικό τομέα.

Βέβαια στο πρόγραμμα αυτό παρουσιάστηκαν πολλές ελλείψεις καθώς και θεσμικές ατέλειες όσον αφορά την άσκηση των πολιτιστικών και οργανωτικών αδυναμιών. Σημαντική ήταν και η έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού καθώς και τεχνικών μέσων. Τα παραπάνω προβλήματα προκλήθηκαν λόγω της ανεπαρκούς χρηματοδότησης που χαρακτήρισε το πρόγραμμα.

Το επόμενο πενταετές πρόγραμμα καταρτίστηκε κατά την περίοδο 1988-1992. Στην πενταετία αυτή προωθήθηκαν οι προγραμματισμένες συμβάσεις μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Έτσι το κράτος εξασφάλισε την υλική-τεχνική υποδομή στους Δήμους με αντάλλαγμα την εκπόνηση του δημοτικού πολιτιστικού προγράμματος από τις κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου. Σημαντικός τομέας του προγράμματος ήταν η πολιτική που αναπτύχθηκε για τα ΔΗ.Π.Ε.ΘΕ¹².

¹¹ Πρακτικά 27^{οο} Διεθνές Συνεδρίου της εταιρίας Περιφερειακής Επιστήμης 1987

¹² Βλ. UNESCO 1981c: 66, Holleaux 1982:41-42, Conseil de l'Europe 1988: 130, 153

3.1. Μειονεκτήματα βασικών λειτουργιών των Πενταετών Προγραμμάτων

Τα πενταετή προγράμματα αποτέλεσαν ένα σημαντικό βήμα για τη σχεδίαση και ανάπτυξη του πολιτιστικού τομέα. Ωστόσο τα προγράμματα αυτά παρουσίαζαν σημαντικές ελλείψεις, γιατί συντάχθηκαν χωρίς να διερευνηθούν ορισμένα καίρια ζητήματα. Η αντίληψη ότι ο άνθρωπος με την εργασία του είναι ο δημιουργός του εαυτού του και κατ'επέκταση του πολιτισμού, απέχει από την πραγματικότητα γιατί δεν φτάνει μόνο ο άνθρωπος να θέλει αλλά και να μπορεί να δημιουργήσει. Ο πολίτης ενεργεί και δημιουργεί επικουρικά και με γνώμονα τις αποφάσεις της Κεντρικής Διοίκησης. Έτσι η «ελευθερία» του περιορίζεται ως ένα βαθμό και από την κρατική πολιτιστική πολιτική, λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων που του παρέχονται για την ανάπτυξη της καλλιτεχνικής δημιουργίας¹³.

Η έλλειψη συγκροτημένης πολιτιστικής πολιτικής δεν έδωσε τη δυνατότητα στα 5ετή προγράμματα να δώσουν σημαντική ώθηση στην αναβάθμιση του πολιτισμού και ειδικότερα της περιφέρειας, για την οποία τα προγράμματα αυτά αποτελούσαν σημαντική πνοή.

Ένα άλλο στοιχείο που αγνόησαν τα 5ετή προγράμματα, ήταν η ανάπτυξη της τεχνολογίας και οι μεταβολές που μπορεί να επιφέρει στην πολιτιστική ζωή. Όπως αναφέρει ο Ι. Μπασκόζος «κανένα 5ετές πρόγραμμα δεν ασχολήθηκε με τις επιπτώσεις που θα είχε στον πολιτισμό η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, παρά το γεγονός ότι όλοι οι κοινοτικοί εταίροι μιλούσαν για πολιτιστική ολοκλήρωση»¹⁴.

Συμμεριζόμενοι την άποψη αυτή, μπορούμε να πούμε ότι θα είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί πανευρωπαϊκή πολιτιστική ολοκλήρωση καθώς οι διαφορές στην κουλτούρα, τις συνήθειες, την οικονομική κατάσταση των χωρών της ΕΕ και τα επίπεδα πολιτιστικής ανάπτυξης, δεν μπορούν να επιβάλλουν ένα πανευρωπαϊκό πρότυπο πολιτιστικής ανάπτυξης.

¹³ Πρακτικά 27^ο Διεθνές Συνέδριο της Εταιρίας Περιφερειακής Επιστήμης 1987, βλ. σχετικά Konsola 1988

¹⁴ Μπασκόζος Ι., Συμβολή στη μελέτη των πολιτιστικών τάσεων στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1974-1989, σελ. 78-80

4. Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων (ΕΠΑΠ)

Το ΕΠΑΠ είναι ένας θεσμός που έχει ως στόχο την τόνωση και ανάπτυξη της πολιτιστικής ζωής των ελληνικών πόλεων, με τη δημιουργία βιώσιμων πολιτιστικών θεσμών κύρους¹⁵.

Μέσα από το πρόγραμμα γίνεται μία σημαντική προσπάθεια για την ενίσχυση της πολιτιστικής δραστηριότητας της περιφέρειας, αφού ο θεσμός δεν αφορά τις δύο μεγάλες πόλεις Αθήνα και Θεσσαλονίκη.

Ο θεσμός του ΕΠΑΠ επικεντρώνεται σε τέσσερις τομείς:

- *Στο θεσμικό.* Στα κέντρα πόλεις πολιτιστικής δημιουργίας θα δημιουργηθούν πολιτιστικοί θεσμοί κύρους που θα καλύπτουν το σύνολο της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Θα δημιουργηθεί ένα θεσμικό πλαίσιο που θα έχει ως σκοπό την υποστήριξη των νέων θεσμών που θα δημιουργηθούν ή την ενίσχυση των ήδη υπαρχόντων. Η νομική μορφή που θα επιλεγεί για τους νέους θεσμούς θα εξασφαλίσει όχι μόνο την άμεση υλοποίηση των απαραίτητων ενεργειών για την ομαλή λειτουργία τους, αλλά και την αντιπροσωπευτική σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου των φορέων που θα εποπτεύουν την υλοποίησή τους (συμμετοχή δήμων, πανεπιστημίου, προσωπικοτήτων των γραμμάτων και των τεχνών κλπ.). Το ΕΠΑΠ προϋποθέτει για την ενίσχυση οποιoδήποτε θεσμού την ύπαρξη υπεύθυνου και αρμόδιου οργάνου καλλιτεχνικής διεύθυνσης (καλλιτεχνικός διευθυντής ή καλλιτεχνική επιτροπή), πράγμα το οποίο θα δώσει τέλος στην προχειρότητα της παραγωγής πολιτιστικών δραστηριοτήτων στην περιφέρεια.
- *Στην υποδομή.* Οι τραγικές ελλείψεις σε κτιριακή-πολιτιστική υποδομή που υπάρχουν σ'όλη την ελληνική περιφέρεια κάνουν αδύνατη τη δημιουργία πολιτιστικού θεσμού επιπέδου. Επιβάλλεται λοιπόν, η ενίσχυση της πολιτιστικής υποδομής και μέσα στα πλαίσια αυτά, δίνεται έμφαση στη διάσωση της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς (χρήση μνημείων, ανακαινίσεις διατηρητέων κλπ.)
- *Στο επιμορφωτικό.* Η έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού το οποίο θα αναλάβει πρωτοβουλίες και θα οργανώσει τις πολιτιστικές πρωτοβουλίες στην

¹⁵ Πέτρος Συναδινός, σύμβουλος του ΥΠΠΟ και συντονιστής του Εθνικού Πολιτιστικού Δικτύου Πόλεων, βλ. Σχετικά «Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία», έκδοση ΕΕΤΑ, Αθήνα 1994 σελ. 43-46

περιφέρεια, οδήγησε το Υπουργείο Πολιτισμού στην οργάνωση δύο κύκλων σεμιναρίων προκειμένου να δημιουργηθεί ο πρώτος πυρήνας ειδικευμένων ανθρώπων που θα δουλέψουν για τους θεσμούς που θα δημιουργηθούν.

- Στο επικοινωνιακό-πληροφοριακό. Οι πόλεις-κέντρα πολιτιστικής επικοινωνίας έχουν στόχο τη διάχυση του πολιτιστικού αγαθού μέσω της σύγχρονης τεχνολογίας και θα συνδέονται μ'ένα ηλεκτρονικό δίκτυο που θα τους παρέχει τη δυνατότητα για ενημέρωση σχετικά με την πολιτιστική ζωή της χώρας.

Το ΥΠ.ΠΟ. προχώρησε στην υλοποίηση του προγράμματος αυτού λαμβάνοντας υπ'όψιν του την πολιτιστική κατάσταση της χώρας μας, η οποία είναι άκρως απογοητευτική. Πολιτιστική παραγωγή, εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων, παρουσιάζεται στην Αθήνα και στην Θεσσαλονίκη. Έτσι, επείγουσα προβάλλει η ανάγκη για αναβάθμιση της περιφέρειας και ταυτόχρονη αναβάθμιση της κοινωνικής και οικονομικής ζωής του τόπου¹⁶.

4.1. Κυριότεροι σκοποί του ΕΠΔΠ

Η περιφερειακή πολιτιστική ανάπτυξη στην χώρα μας είναι τρομερά ελλιπής, με αποτέλεσμα να προβάλλει άμεση η ανάγκη για ουσιαστική παρέμβαση στα πολιτιστικά δρώμενα της περιφέρειας.

Η έλλειψη πολιτιστικής δραστηριότητας επιφέρει ταυτόχρονα μαρασμό της οικονομικής και κυρίως της κοινωνικής ζωής ενός τόπου.

Με βάση αυτά τα δεδομένα το ΕΠΔΠ έχει θέσει κάποιους σκοπούς προκειμένου να ενεργοποιήσει την πολιτική πρωτοβουλία στην περιφέρεια. Οι σκοποί αυτοί είναι:

- Διάχυση του πολιτιστικού αγαθού σ'ολόκληρη την ελληνική περιφέρεια
- Αποκέντρωση στην παραγωγή, στη διαχείριση και στη διακίνηση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων
- Δημιουργία βιώσιμων πολιτιστικών θεσμών ευρωπαϊκού κύρους

¹⁶ Πέτρος Συναδινός, σύμβουλος του ΥΠ.ΠΟ και συντονιστής του Εθνικού Πολιτιστικού Δικτύων Πόλεων, βλ. σχετικά «Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία», έκδοση ΕΕΤΑ, Αθήνα 1994 σελ. 43-46

- Δημιουργική συμμετοχή των πόλεων του δικτύου σ' όλες τις μορφές πολιτιστικής και καλλιτεχνικής δραστηριότητας
- Παραγωγή και διάδοση πρωτότυπης καλλιτεχνικής δημιουργίας
- Ενίσχυση και προστασία των ήδη υπαρχόντων πολιτιστικών θεσμών
- Αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε τόπου
- Υποστήριξη των ενεργών πολιτιστικών δυνάμεων των πόλεων
- Ενεργοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των πολιτιστικών φορέων
- Δημιουργία κατάλληλης υποδομής
- Εκπαίδευση ειδικευμένου προσωπικού, και
- Ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού

Το ΥΠ.ΠΟ. θα έχει ρόλο συντονιστικό, ενώ τον κύριο ρόλο θα έχει η ΤΑ που σε συνεργασία με την τοπική κοινωνία θα αποτελέσουν τον κύριο μοχλό ανάπτυξης του θεσμού.

Το πρόγραμμα του ΕΠΑΔΠ χρηματοδοτήθηκε από το β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, εντασσόμενο ως Υποπρόγραμμα στο Λειτουργικό Πρόγραμμα του ΥΠ.ΠΟ. με 30 δις δραχμές¹⁷.

4.2. Ο ρόλος της ΤΑ στο πρόγραμμα του ΕΠΑΔΠ

Προκειμένου να υλοποιηθεί ο θεσμός του ΕΠΑΔΠ σημαντικός στόχος του ΥΠ.ΠΟ. ήταν η συμμετοχή της ΤΑ στο πρόγραμμα αυτό. Οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αφού ενημερωθούν από το ΥΠΠΟ οργανώνουν συσκέψεις στις οποίες συμμετέχουν ο Υπουργός Πολιτισμού, εκπρόσωποι πολιτιστικών φορέων και οργανισμών των πόλεων, και μέλη της ομάδας εργασίας που επεξεργάζεται το πρόγραμμα. Σ' αυτές τις συσκέψεις, αφού αναλυθούν οι σκοποί το ΕΠΑΔΠ, γίνεται διάλογος με στόχο την κατανόηση και ανταλλαγή απόψεων για την πιθανή λειτουργία ενός θεσμού στην συγκεκριμένη πόλη.

Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας οι δήμοι αναλαμβάνουν τη σύνταξης της πρότασης για την ένταξη της πόλης τους στο ΕΠΑΔΠ συγκαλώντας συσκέψεις ή

οργανώνοντας ημερίδες από τις οποίες προκύπτει η πολιτιστική φυσιογνωμία των πόλεων όπως την οραματίζονται οι πολίτες τους.

Στην φάση υλοποίησης και λειτουργίας των θεσμών οι δήμοι έχουν πάλι πρωτεύοντα ρόλο. Αφού αποφασιστεί η ένταξη μιας πόλης στο ΕΠΔΠ συγκροτείται με πρωτοβουλία του δήμου ένας ιδιαίτερος φορέας ιδιωτικού δικαίου, ο οποίος είναι υπεύθυνος για τη λειτουργία του θεσμού, με κυρίαρχο όργανο των φορέων, τα διοικητικά τους συμβούλια, που αποτελούνται από εκπροσώπους των ΟΤΑ, πολιτιστικούς φορείς της πόλης κα.

Έτσι επιδιώκεται η συμμετοχή των τυπικών πολιτιστικών δυνάμεων οι οποίοι μέσα από το θεσμό του ΕΠΔΠ θα αναβαθμίσουν το πολιτιστικό προφίλ των πόλεων και θα υποστηρίξουν πολιτιστικούς θεσμούς πανελλήνιας και πανευρωπαϊκής εμβέλειας¹⁸.

¹⁷ Πέτρος Συναδινός, σύμβουλος του ΥΠ.ΠΟ και συντονιστής του Εθνικού Πολιτιστικού Δικτύων Πόλεων, βλ. σχετικά «Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία», έκδοση ΕΕΤΑ, Αθήνα 1994, σελ. 45

¹⁸ Πέτρος Συναδινός, σύμβουλος του ΥΠ.ΠΟ και συντονιστής του Εθνικού Πολιτιστικού Δικτύων Πόλεων, βλ. σχετικά «Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία», έκδοση ΕΕΤΑ, Αθήνα 1994 σελ. 46-47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3

Περιφερειακή Ανάπτυξη, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική και Πολιτιστική Αποκέντρωση

Εισαγωγή

Με τον όρο περιφέρεια εννοούμε ένα συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο, στην περίπτωση της πολιτιστικής ανάπτυξης είναι η μονάδα χώρου για την άσκηση περιφερειακής πολιτικής.

Γνήσια και ολοκληρωμένη ανάπτυξη μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με γνήσια περιφερειακή πολιτιστική ζωή. Το όχημα κάθε αποκεντρωτικής πολιτιστικής είναι η Τοπική Αυτοδιοίκηση, η οποία μπορεί να κάνει πραγματικότητα το όραμα της πολιτιστικής αποκέντρωσης¹. Πολιτιστική αποκέντρωση είναι εκστατική και η εκτατική καλλιέργεια του πολιτισμού. Δηλαδή, το γεωγραφικό και πληθυσμιακό άπλωμα της πνευματικής ζωής, η ισόρροπη και ολόπλευρη ανάπτυξη του λαού και

¹ Πολιτισμός και ΤΑ Μελίνα Μερκούρη, Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ – Ύδρα 1996, σελ. 15

του τόπου, η ισοκατανομή των πολιτιστικών αγαθών, ο καταμερισμός και όχι ο κατακερματισμός της πνευματικής δημιουργίας².

Η αποκέντρωση είναι πολιτική πράξη. Σημαίνει ή θα έπρεπε να σημαίνει, τη συνειδητή επιλογή τρόπου ανάπτυξης της κοινωνίας μας. Αυτή η επιλογή θα πρέπει να διέπεται από σαφή κριτήρια και στη συγκεκριμένη περίπτωση από την ανάγκη να αποδυναμωθεί ο υδροκεφαλισμός της Αθήνας προς όφελος της υπόλοιπης Ελλάδας³.

Μέσα από τους παραπάνω ορισμούς γίνεται σαφές ότι η πολιτιστική αποκέντρωση αποτελεί σημαντικό βήμα για την πολιτιστική ανάπτυξη της Ελλάδας. Η ενδυνάμωση της περιφέρειας, έτσι ώστε να μπορεί να επιτευχθεί γνήσια πολιτιστική υποδομή και κατά συνέπεια ανάπτυξη, θα οδηγήσει στο να γίνει η περιφέρεια ο κύριος πυρήνας οργάνωσης του αποκεντρωτισμού. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της ελληνικής περιφέρειας σε όλα τα επίπεδα και το τέλος μιας μονοδιάστατης πολιτιστικής άνθησης η οποία πραγματοποιείται στα στενά όρια του δήμου της Αθήνας.

Στην προσπάθεια ανάπτυξης της περιφέρειας κύριο ρόλο θα παίξει η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Η ανάθεση περισσότερων αρμοδιοτήτων στην ΤΑ και κατ'επέκταση η αύξηση εξουσίας των περιφερειακών διοικητικών μονάδων, θα δώσουν τη δυνατότητα στην περιφέρεια να μην εξαρτάται αποκλειστικά από την κεντρική εξουσία, αλλά να γίνει η ίδια κέντρο λήψης αποφάσεων για τα δικά της ζητήματα. Η ανάληψη πρωτοβουλιών της τοπικής κοινωνίας που ζητά βοήθεια από τις αρχές για να εφαρμόσει τα πολιτιστικά της σχέδια και η ενεργοποίηση και συμμετοχή όσο το δυνατόν μεγαλύτερου μέρους του τοπικού πληθυσμού στον προγραμματισμό της πολιτιστικής δράσης, είναι το βασικό μέσο με το οποίο επιδιώκεται να πραγματοποιηθούν οι κύριοι σκοποί της περιφερειακής πολιτιστικής πολιτικής⁴.

Βέβαια, στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε ότι η άσκηση περιφερειακής πολιτικής προϋποθέτει οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική υποδομή. Χωρίς την ύπαρξη βιβλιοθηκών, μουσείων, πινακοθηκών, πνευματικών και πολιτιστικών κέντρων, θεάτρων, καλλιτεχνικών σχολείων κλπ. δεν είναι δυνατή η ανάπτυξη της πολιτιστικής ζωής. Τα κριτήρια κατανομής και χωροθέτησης των έργων πολιτιστικής

² Πολιτισμός και ΤΑ Μελίνα Μερκούρη, Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ – Ύδρα 1996, σελ. 15

³ Βασίλης Παπαβασιλείου, σκηνοθέτης, Διευθυντής του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδας, βλ. Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, έκδοση ΕΕΤΑ, Αθήνα 1994, σελ. 16

⁴ Φράνκο Μπιανκίνι – Μάικλ Πάρκινσον, Πολιτιστική Πολιτική και Αναζωογόνηση των πόλεων, έκδοση ΕΕΤΑΑ, Αθήνα 1994, σελ. 29

υποδομής είναι σύνθετα και αφορούν δημογραφικά, οικονομικά και πολιτιστικά δεδομένα⁵.

Τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες να δωθούν αρμοδιότητες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Σε ένα μεγάλο βαθμό μπορούμε να πούμε ότι ο σκοπός αυτός έχει επιτευχθεί. Όμως, εξακολουθεί να υπάρχει σημαντική εξάρτηση από την κεντρική εξουσία, η οποία ελέγχει σε μεγάλο βαθμό τις αποφάσεις της ΤΑ.

Θεωρούμε απαραίτητο να τονίσουμε πως το Σχέδιο Καποδίστριας, το οποίο εφαρμόζεται από το 1998, μπορεί να αποδειχθεί πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη της περιφέρειας. Γεγονός είναι ότι πολλοί υποστηρίζουν πως το σχέδιο θα οδηγήσει στο μαρασμό των μικρών κοινοτήτων και κυρίως των κοινοτήτων απομακρυσμένων περιοχών. Ωστόσο η ένωση των δυνάμεων χωριών και πόλεων που θα εντάσσονται στον ίδιο γεωγραφικό χώρο και θα αποτελούν ένα δήμο, θα αποτελεί ισχυρή φωνή και ένα πιο δυναμικό μέσο που θα μπορεί να επηρεάζει σε μεγαλύτερο βαθμό την κεντρική εξουσία. Σε αντίθετη περίπτωση αν αυτοί που είναι εναντίον στο Σχέδιο Καποδίστριας βγουν αληθινοί, τότε η όλη προσπάθεια θα οδηγήσει στον κατακερματισμό της περιφέρειας και γενικότερα στο μαρασμό της υπαίθρου⁶.

1. Αίτια Περιφερειακού προβλήματος στην Ελλάδα

Ένα από τα σημαντικά προβλήματα της χώρας μας είναι και αυτό της περιφερειακής ανάπτυξης. Εξετάζοντας την περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα μπορούμε να αναφέρουμε τα αίτια που οδήγησαν σε αυτό⁷:

- *Ιστορικά:* χαρακτηριστικά αναφέρουμε τον εμφύλιο πόλεμο που είχε σαν αποτέλεσμα, μετά την απελευθέρωση, την ενίσχυση της πληθυσμιακής συγκέντρωση στην Αθήνα και στην Θεσσαλονίκη
- *Οικονομικά – Κοινωνικά:* σ'αυτά συγκαταλέγεται η μετανάστευση ατόμων από τις περιοχές της υπαίθρου, η έντονη αστικοποίηση, η ανεπάρκεια της περιφερειακής πολιτικής, η διάρθρωση της παραγωγής και της απασχόλησης στην περιφέρεια

⁵ Βλ. Κονσόλας, «Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική», Αθήνα 1983, σελ 339

⁶ Θελερίτη Μαρία, «Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση», Καλαμάτα 1996, σελ 145

⁷ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, βλ. σχετικά Κονσόλας Ν., Περιφερειακή οικονομική Πολιτική, Αθήνα 1983, σελ. 348

- *Θεσμικά:* το συγκεντρωτικό σύστημα διοίκησης, η έλλειψη σταθερής και μακροχρόνιας στρατηγικής στην περιφερειακή πολιτική, ο ασήμαντος ρόλος της ΤΑ στην αναπτυξιακή διαδικασία
- *Γεωγραφικά:* η γεωγραφική διαμόρφωση της χώρας

Βέβαια το πρόβλημα της ελληνικής περιφέρειας προϋπάρχει από τη σύσταση του ελληνικού κράτους. Από τα πρώτα στάδια ανάπτυξης του τονίστηκε ιδιαίτερα ο ρόλος της ΤΑ χωρίς όμως η κεντρική εξουσία να παραχωρεί ουσιαστικές αρμοδιότητες σ' αυτή σε θέματα αναπτυξιακής και κοινωνικής πολιτικής. Έτσι η ΤΑ παραμένει διακοσμητικό στοιχείο της κεντρικής διοίκησης εφόσον όλες οι αποφάσεις, που αφορούν ακόμη και την ίδια, λαμβάνονται εξολοκλήρου από το κέντρο.

2. Προβλήματα Περιφερειακής Πολιτιστικής Πολιτικής

Ουσιαστικές προσπάθειες αναβάθμισης της περιφερειακής πολιτιστικής πολιτικής γίνονται στην Ελλάδα μετά το 1980. Στην άσκηση της πολιτικής αυτής διαπιστώνονται ορισμένα προβλήματα:

- 1) Δεν έχει διαμορφωθεί ακόμα μια συνεχής, συστηματική μακροπρόθεσμη, περιφερειακή πολιτιστική πολιτική. Οι εκθέσεις και οι εισηγήσεις διακρίνονται από μία προχειρότητα και παρατηρείται μια ελλειπής αντιμετώπιση του πολιτιστικού προβλήματος, ιδιαίτερα στην περιφέρεια. Βέβαια, τα τελευταία χρόνια γίνεται μια σημαντική προσπάθεια από τους αρμόδιους φορείς για την αντιμετώπιση του περιφερειακού πολιτιστικού προβλήματος⁸. Η θέσπιση ορισμένων μέτρων που αφορούν την οικονομική ενίσχυση ορισμένων πρωτοβουλιών π.χ. την ίδρυση των δημοτικών Περιφερειακών Θεάτρων κτλ., βοήθησαν στην αποκεντρωτικές τάσεις της πολιτιστικής δραστηριότητας και ενίσχυσαν την πολιτιστική υποδομή στην περιφέρεια.
- 2) Η χάραξη μιας μακροπρόθεσμης και συστηματικής περιφερειακής πολιτιστικής πολιτικής βασισμένη στις απαιτήσεις των σύγχρονων

⁸ βλ. ενδεικτικά επισημάνσεις του Π. Γετίμη για την οικιστική πολιτική, Πολιτισμός και τοπική δημοκρατία, έκδοση ΕΕΤΑ1994, σελ. 28-29, 175

επιστημονικών απόψεων προϋποθέτει πλήρη γνώση όλων των δεδομένων του πολιτιστικού γίνεσθαι. Αισθητή είναι επίσης, η έλλειψη εξειδικευμένων μελετών που θα διευρύνουν σοβαρά προβλήματα πολιτιστικής ανάπτυξης, που θα προσδιορίζουν το ρόλο του πολιτιστικού τομέα στην αναπτυξιακή πολιτική της χώρας και θα προτείνουν τρόπους αξιοποίησης των πολιτιστικών πόρων των περιφερειών⁹.

- 3) Στο πολιτιστικό τομέα της κρατικής διοίκησης μπορούν να δοκιμαστούν και να λειτουργήσουν αποδοτικά αποκεντρωτικά πρότυπα, μέχρι σήμερα έχουν γίνει ελάχιστα βήματα τα οποία δεν έχουν αλλάξει καθόλου τη συγκεντρωτική δομή εξουσίας του Υπουργείου Πολιτισμού¹⁰. Παρ'όλο που έγιναν σχετικές εξαγγελίες, το κράτος δεν τόλμησε ως τώρα να προχωρήσει σε αναθεώρηση του ισχύοντος οργανισμού του ΥΠ.ΠΟ. και να μεταφέρει ουσιαστικές αρμοδιότητες και πόρους στην περιφέρεια. Οι αποφάσεις για τα πολιτιστικά ζητήματα της περιφέρειας λαμβάνονται στην Αθήνα χωρίς τη συμμετοχή των πολιτών. Οι πολιτιστικοί φορείς που ενισχύονται από το κράτος επιλέγονται σχεδόν αυθαίρετα, με βάση τις εισηγήσεις των διοικητικών υπηρεσιών του κέντρου ή σπανιότερα της νομαρχίας.
- 4) Το ποσοστό των δαπανών που διατίθεται από τον κρατικό προϋπολογισμό για τις πολιτιστικές δραστηριότητες, μας δείχνει ότι κυριαρχεί η αναχρονιστική αντίληψη, ότι οι δαπάνες για την πολιτιστική ανάπτυξη είναι αντιπαραγωγικές. Οι ελάχιστοι αυτοί πόροι δεν αξιοποιούνται κατά τέτοιο τρόπο που να προωθούνται συγκεκριμένοι στόχοι ορθολογικά επιλεγμένοι. Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί ότι δεν γίνεται σοβαρή προσπάθεια να διορθωθούν οι τάσεις για ισόρροπη πολιτιστική αναβάθμιση των περιφερειών. Η πολιτιστικά υποβαθμισμένες περιφέρειες συμμετέχουν με το μικρότερο ποσοστό στην κατανομή των συνολικών πιστώσεων του πολιτιστικού κλάδου, ενώ οι ανάγκες τους για υποδομή και άνοδο της πολιτιστικής τους στάθμης είναι επιτακτική¹¹.
- 5) Ουσιαστικό πρόβλημα της περιφερειακής πολιτικής είναι η υποδομή. Η χωροταξική κατανομή της περιφερειακής υποδομής είναι άνιση, εκτός από τις

⁹ Ντόρα Κονσόλα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική Πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 91

¹⁰ Βλ. Κονσόλας, 1983, «Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική», σελ 217

¹¹ Ca'Zorzo 1987: 152, πιν. II, βλ. επίσης Αθανασόπουλος Δ., «Για μία πολιτική της κουλτούρας, ΕΚΔΔ, Αθήνα 1990: 264-267

σημαντικές διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στην περιφέρεια, την πρωτεύουσα και τις λοιπές περιφέρειες της χώρας παρατηρούνται επίσης έντονες διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Μέχρι σήμερα δεν έχει επιχειρηθεί κατάταξη των περιφερειών και των νομών με κριτήριο «το πολιτιστικό επίπεδο»¹² γιατί θα πρέπει τότε να ληφθούν υπόψη και άλλοι κρίσιμοι και σημαντικοί δείκτες όπως: τα πληθυσμιακά μεγέθη, το μορφωτικό επίπεδο, ο αριθμός των επισκεπτών-χρηστών των πολιτιστικών εγκαταστάσεων κτλ.

- 6) Η υπολειτουργία πολλών πολιτιστικών ιδρυμάτων στην περιφέρεια και η έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένων πολιτιστικών στελεχών, επιδρά στη μείωση παροχής πολιτιστικών υπηρεσιών στο κοινό και γενικότερα στη μείωση της πολιτιστικής κίνησης. Κύρια αίτια που συμβάλουν στην κατάσταση αυτή είναι η ανεπάρκεια κατάλληλων χώρων, τεχνικού εξοπλισμού και πόρων καθώς και το πρόβλημα της έλλειψης ειδικευμένων στελεχών. Άμεσο αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής είναι η ελαχιστοποίηση της συμμετοχής του κοινού στα πολιτιστικά πράγματα και γενικά η έλλειψη πολιτιστικής δραστηριότητας¹³.
- 7) Οι ενδογενής πολιτιστική παραγωγή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ικανοποιητική κυρίως στον επαρχιακό χώρο¹⁴ λόγω των ελλείψεων που υπάρχουν στον τομέα της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης και γενικότερα στις κτηριακές εγκαταστάσεις, οι οποίες εξυπηρετούν την παρουσίαση του έργου πολιτιστικών δημιουργιών καθώς και τη διάθεση ανεπαρκών πιστώσεων για αγορά έργων τέχνης, βιβλίων κλπ. Συνέπεια του γεγονότος αυτού είναι η διαρροή των δραστήριων και ταλαντούχων νέων προς το κέντρο με αποτέλεσμα η πνευματική δημιουργία να είναι υποτονική στην περιφέρεια.

Όλα τα παραπάνω προβλήματα οδηγούν στη διαπίστωση ότι η περιφέρεια είναι παραγκωνισμένη και υπάρχει έλλειψη καλλιτεχνικής δημιουργίας. Για το λόγο αυτό η επίλυση των προβλημάτων αυτών κρίνεται άμεση.

¹² Ντόρα Κονσόλα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική Πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 95-96

¹³ Ντόρα Κονσόλα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική Πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 96-97

3. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Περιφερειακή Ανάπτυξη

Βασικός ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΤΑ) είναι η δημιουργία υποδομής για παραγωγή «πολιτιστικών προϊόντων» και ισόρροπης χωροταξικής κατανομής της πολιτιστικής υποδομής στα πλαίσια της πόλης¹⁵.

Η ΤΑ έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει σημαντική δράση η οποία θα οδηγήσει σε υψηλά επίπεδα πολιτιστικής ανάπτυξης. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε το παράδειγμα της Δανίας¹⁶, η οποία αποτελεί πρότυπο στο χώρο της ΤΑ, όπου οι δήμοι και οι κοινότητες της έχουν σχεδόν στο σύνολο τους αναλάβει τη δικαιοδοσία της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών όπως π.χ. συντάξεις παιδικοί σταθμοί, υγειονομική περίθαλψη κτλ.

Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η διατήρηση και προβολή των ιδιαιτεροτήτων μιας περιοχής, και η σύνδεση μιας πόλης με άλλους πολιτισμούς είναι πρωταρχικά ζητήματα τα οποία θα πρέπει να προωθήσει η ΤΑ. Η αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος μιας περιοχής θα οδηγήσει στη συρροή οικονομικού αλλά και άλλων μορφών κεφαλαίων, όπως οχ. Επιστημονικού δυναμικού. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην αξιολόγηση των τοπικών προβλημάτων και την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση τους. Η παραχώρηση των αρμοδιοτήτων στην ΤΑ από την κρατική εξουσία είχε ως αποτέλεσμα την ιεράρχηση και την αντιμετώπιση των τοπικών αναγκών. Έτσι η αποκέντρωση και η ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας κρίνονται καθοριστικής σημασίας για την ανάπτυξη της, δίνοντας της τη δυνατότητα να αναλάβει πρωτοβουλίες.

Η ΤΑ προσπαθεί αργά και σταθερά να φέρει το πολιτισμό στα επίκεντρο των δραστηριοτήτων της. Το φαινόμενο αυτό κατά τόπους πήρε τη μορφή ενός «πολιτιστικού κινήματος». Ο ενθουσιασμός των ανθρώπων και η στήριξη των τοπικών φορέων κάλυψε την απουσία της πολιτείας στην περιφέρεια. Οι δραστηριότητες της ΤΑ προσπάθησαν να ανταποκριθούν στις πολιτιστικές, μορφωτικές και ψυχαγωγικές ανάγκες των ατόμων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων του δήμου Κυπαρισσίας στα πλαίσια της εκδήλωσης «Πολιτιστικό Καλοκαίρι», οι οποίες οργανώνονται και

¹⁴ Ντόρα Κονσόλα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική Πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 97

¹⁵ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ. 13

¹⁶ Θελερίτη Μαρία, Περιφερειακή διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Καλαμάτα 1996, σελ. 99

χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από τοπικούς φορείς. Πρέπει επομένως να συνειδητοποιήσουμε ότι η ΤΑ μπορεί να γίνει ο εκφραστής της περιφερειακής πολιτιστικής ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

4

Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πολιτική

Εισαγωγή

Η πολιτιστική πολιτική αποκτά όλο και μεγαλύτερη σπουδαιότητα ως συστατικό των στρατηγικών για την οικονομική και φυσική ανάπτυξη των περισσότερων ευρωπαϊκών πόλεων και στόχος είναι να γίνει όλων.

Μολονότι υπάρχουν βασικές διαφορές, στα ιδεολογικά τους υπόβαθρα και στα επίπεδα των οικονομικών πόρων και εξουσιών. Ωστόσο, παρ'όλες τις διαφορές, μπορεί κανείς να αναγνωρίσει μερικές κοινές τάσεις στην εξέλιξη των πολιτιστικών πολιτικών αυτών των πόλεων.

Μία βασική τάση είναι η μείωση του χρόνου εργασίας και η αύξηση του ποσοστού του εισοδήματος που διατίθεται σε δραστηριότητες αναψυχής. Αυτό οδήγησε τις δημοτικές αρχές να αυξήσουν τις δαπάνες για τον πολιτισμό και να δημιουργήσουν εξειδικευμένες διοικητικές υπηρεσίες με στόχο την προώθηση της παροχής πολιτιστικών υπηρεσιών.

Ειδικότερα η πολιτιστική αναγέννηση των ευρωπαϊκών πόλεων που δεν είναι πρωτεύουσες, ενθαρρύνθηκε από τις εθνικές πολιτικές για την αποκέντρωση

εξουσιών από την κυβέρνηση προς την περιφερειακή και την τοπική αυτοδιοίκηση, την εμφάνιση τοπικών και κοινωνικών κινημάτων που προβάλλουν καινούργια είδη πολιτιστικών αιτημάτων.

Ωστόσο, πολλοί υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων συνειδητοποίησαν ότι η ανάπτυξη πολιτιστικών πολιτικών αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για την ποικιλομορφία της τοπικής οικονομικής βάσης και την επίτευξη μεγαλύτερης κοινωνικής συνοχής. Θεώρησαν, όλο και περισσότερο, πως μία δραστήρια πολιτιστική ζωή αποτελεί βασικό συστατικό για την προβολή των πόλεων και τις στρατηγικές «διεθνοποίησης». Προωθήθηκε επίσης, η συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες ως τρόπος ένταξης στην τοπική κοινότητα ανέργων νέων, νέων κατοικιών, μεταναστών και κοινωνικών ομάδων που εκτοπίστηκαν εξαιτίας της οικονομικής αναδιάρθρωσης¹.

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να λάβουμε σοβαρά υπόψη τα λόγια του Γόμας Στερνς Έλιοτ: *«Ευρωπαϊκός πολιτισμός είναι τα κοινά σημεία που μπορούμε να ανακαλύψουμε στους διαφορετικούς πολιτισμούς και πως για την άνθηση του πολιτισμού απαιτούνται δύο όροι: 1) ο πολιτισμός κάθε χώρας πρέπει να έχει μία μοναδικότητα, και 2) οι διάφοροι πολιτισμοί θα πρέπει να αναγνωρίζουν τη συγγένεια που έχουν μεταξύ τους, έτσι ώστε ο ένας να είναι επιδεκτικός επιδράσεων από τους άλλους»*.

Τα λόγια αυτά μπορούν να γίνουν πραγματικότητα, επειδή στον ευρωπαϊκό πολιτισμό υπάρχει ένα κοινό στοιχείο που είναι η αλληλοσχετιζόμενη ιστορία, στοχασμών, αισθημάτων και συμπεριφοράς, μιας αμοιβαίας ανταλλαγής στο πεδίο των τεχνών και των ιδεών².

Αυτή την πληθώρα πολιτιστικών ιδεών, οι οποίοι είναι κατά το πλείστον αντίθετοι, προσπάθησε να συνδέσει και να αναπτύξει η ΕΕ η οποία άρχισε να ασχολείται με θέματα πολιτισμού από το 1969, ουσιαστικότερο όμως ενδιαφέρον άρχισε να παρουσιάζει από την δεκαετία του '80. Σημαντικός σταθμός για τα πολιτιστικά θέματα της ΕΕ αποτελεί η Συνθήκη του Μάαστριχ που αφιερώνει στον πολιτισμό το άρθρο 128. Το άρθρο αυτό υπάγει για πρώτη φορά στις αρμοδιότητες της ΕΕ τον πολιτισμό, θεωρώντας τον σημαντικό παράγοντα για διαμόρφωση της τοπικής περιφερειακής, εθνικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας, καθώς και στοιχείο της κοινωνικής πολιτικής. Με το άρθρο αυτό αποσκοπεί στην υποστήριξη πρωτοβουλιών

¹ Φράκο Μπιανκίνι – Μαϊκλ Πάρκινσον, Πολιτιστική Πολιτική και Αναζωογόνηση των πόλων, έκδοση ΕΕΤΑΑ, Αθήνα 1994, σελ. 17-18

² Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ 55

που διατηρούν και καλλιεργούν την ιδιαίτερη πολιτιστική παράδοση και την καλλιτεχνική έκφραση κάθε περιφέρειας³.

Η Συνθήκη του Μάαστριχ

Ειδικότερα η Συνθήκη αναθέτει στην κοινότητα τις ακόλουθες δράσεις που περιστρέφονται γύρω από τέσσερις τομείς:

- 1) Μέσου του πρώτου τομέα δράσεως, η κοινότητα έχει την ευθύνη να συμβάλει στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών, βελτιώνοντας τη γνώση και τη διάδοση του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών και ευνοώντας τις πολιτιστικές ανταλλαγές καθώς και την καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία.
- 2) Ο δεύτερος τομέας δράσεως έχει σαν στόχο να διαφυλάξει την πολιτιστική πολυφωνία όπως αυτή εκφράζεται σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και να προβληθούν τα έργα των ευρωπαίων καλλιτεχνών και δημιουργών, που εκφράζουν τον πλούτο και την πολυμορφία τους.
- 3) Ο τρίτος τομέας δράσεως δίνει τη δυνατότητα να ευνοηθεί η συνεργασία με τρίτες χώρες, με τους διεθνείς οργανισμούς και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο έχει ένα παρελθόν και διαθέτει μεγαλύτερη πείρα στα θέματα πολιτισμού απ'ότι οι ευρωπαϊκές κοινότητες.
- 4) Ο τέταρτος τομέας, κατά τη συντάκτρια της γνωμοδότησης, έχει μεγάλη σημασία, διότι η κοινότητα και συγκεκριμένα η επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ως θεματοφύλακας των Συνθηκών, αναλαμβάνει την υποχρέωση «να ελέγχει εάν όλες οι κοινοτικές πολιτικές συμβιβάζονται με τις απαιτήσεις του πολιτιστικού τομέα»⁴.

Η επιτυχία της πολιτιστικής πολιτικής στην Ευρώπη στηρίχθηκε σε μία σειρά παραγόντων που είναι οι ακόλουθη:

- Την παρουσία στέρεων εταιρικών σχέσεων ανάμεσα στην ΤΑ και τον ιδιωτικό και εθελοντικό τομέα,
- Την ποιότητα της ηγεσίας της πόλης,
- Την ικανότητα των επικεφαλής της πολιτικής να παράγουν πρακτικά σχέδια δράσης, και

³ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ 59

- Την επίγνωση τους για τη θέση της πόλης μέσα στις εθνικές και διεθνείς πολιτιστικές ιεραρχίες⁵.

Μεγαλύτερο πολιτιστικό άλμα γίνεται το 1987 με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την προώθηση της πολιτιστικής δράσης, η οποία γίνεται δεκτή από το Συμβούλιο Υπουργών το Δεκέμβριο του 1987. Τα κύρια σημεία της ανακοίνωσης είναι τα εξής:

- 1) Δημιουργία Ενιαίου Πολιτιστικού χώρου,
- 2) Προώθηση της ευρωπαϊκής οπτικοακουστικής βιομηχανίας,
- 3) Πρόσβαση στις πολιτιστικές πηγές,
- 4) Πολιτιστική κατάρτιση, και
- 5) Πολιτιστικό διάλογο με τον υπόλοιπο κόσμο.

1. Στόχοι Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πολιτικής

Η ΕΕ, αναγνωρίζοντας ότι ο πολιτισμός αποτελεί ίσως το σημαντικότερο μέσο για την ανάπτυξη των κοινωνιών και τη δημιουργία πολιτιστικής συνείδησης, ενδιαφέρεται πλέον συνειδητά για θέματα πολιτισμού προκειμένου να υπάρξει μία συγκεκριμένη και οργανωμένη δράση στον τομέα αυτό.

Η σημαντικότερη δραστηριότητα για τον πολιτισμό αναπτύσσεται μέσα από τα ευρύτερα πολιτιστικά προγράμματα της τα οποία έχουν σαν στόχο:

- 1) Την ενθάρρυνση της πολιτιστικής ανάπτυξης και της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών με τη στήριξη και τη συμπλήρωση της δράσης τους στον πολιτιστικό τομέα
- 2) Τη διάδοση της κοινής κληρονομιάς μέσω δράσεων ενθάρρυνσης σε συγκεκριμένους πολιτιστικούς τομείς.

Με τον τρόπο αυτό, η ΕΕ προσπαθεί να βοηθήσει τη διεθνοποίηση της Ευρωπαϊκής καλλιτεχνικής και γενικότερα πολιτιστικής δημιουργίας προκειμένου τα κράτη-μέλη να ενταχθούν στο ευρωπαϊκό σύστημα πολιτιστικής επικοινωνίας και

⁴ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ 60, βλ. Ενδεικτικά Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Μάαστριχ. Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σελ. 120

ανταλλαγών για να επιτευχθεί η πολυπολιτισμικότητα που δίνει τη δυνατότητα μιας ανοιχτής πολιτιστικής επικοινωνίας και δημιουργίας⁶.

Ο Ευρωπαϊκός χάρτης της Τοπικής Αυτονομίας αποτελεί το σημαντικότερο έργο της μόνιμης διάσκεψης των τοπικών και περιφερειακών αρχών. Όσον αφορά το δικαίωμα στον πολιτισμό ο ευρωπαϊκός χάρτης Τοπικής Αυτονομίας εστιάζει σε δύο κεντρικές ιδέες:

- 1) Τη σχέση πόλης και πολιτισμού, και
- 2) Την αρχή της πολυπολιτισμικής ολοκλήρωσης

Προς αυτή την κατεύθυνση ο χάρτης προωθεί την ανάπτυξη πολιτιστικών ανταλλαγών, τη στήριξη των καινοτομιών, τον πολιτιστικό τουρισμό και την άρθρωση ενός δικτύου πλουραλιστικής πολιτιστικής έκφρασης εισάγοντας έτσι μία άλλη διάσταση της τοπικής δημοκρατίας: *την πολιτισμική δημοκρατία*.

2. Πολιτιστικά Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που αφορούν τον πολιτισμό είναι τα εξής:

- *LEDER II* – Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής είναι η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των περιοχών μέχρι 100.000 κατοίκους με πρότυπες παραγωγικές δραστηριότητες και η πολιτιστική τουριστική ανάδειξη τους. Το πρόγραμμα επίσης στηρίζει τη διακρατική συνεργασία που μπορεί να στηρίζει και δραστηριότητες προώθησης πολιτιστικού τουρισμού ιδιαίτερα στις Μεσογειακές χώρες.
- *URBAN* – το πρόγραμμα απευθύνεται σε πόλεις με πληθυσμό άνω των 100.000 κατοίκων χωρίς να αποκλείεται η δυνατότητα ένταξης και μικρότερων πληθυσμιακών πόλεων με κάποιες ιδιαιτερότητες που απαιτούν άμεση ρύθμιση. Στα πλαίσια του προγράμματος χορηγείται κοινοτική ενίσχυση με μορφή δανείων ή επιδοτήσεων για την εκτέλεση ολοκληρωμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων που αφορούν ένα γεωγραφικά προσδιορισμένο μέρος μιας πόλης.

⁵ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ 58-59

⁶ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ. 62-63

- *ARCHITECTURAL HERITAGE* – το πρόγραμμα έχει σαν στόχο τη διατήρηση της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Το 1992 από την Ελλάδα υποβλήθηκαν 50 προγράμματα. Από αυτά υποστηρίχθηκαν μόνο τα πέντε (5) συνολικού ύψους 285.000 ECU. Τα έργα αυτά είναι το Γκάζι στην Αθήνα, το Μουσείο Σιδηροδρόμου στην Καλαμάτα, οι Υδρόμυλοι στα Γιάννενα, ο Μύλος και τα εργαστήρια της Μάνης Τιμίου Προδρόμου στις Σέρρες, οι Σταφίδαποθήκες «Baggy» στην Πάτρα.
- *EUROFORM* – το πρόγραμμα έχει σαν στόχο την κατάρτιση και ανταλλαγή πολιτιστικών στελεχών των Δήμων από διαφορετικές χώρες μέλη της κοινότητας, ώστε να επωφεληθούν όλοι από τις εμπειρίες και την τεχνογνωσία προβολής των πολιτιστικών τους υποθέσεων.
- *ECOS* – Βασικοί στόχοι του προγράμματος είναι:
 - ✓ να προδιαγράψει και δια φωτίσει τα πλαίσια ανταλλαγής know-how, τη δυνατότητα των Οργανισμών Τοπικής και Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες της κοινότητας, και
 - ✓ να προωθήσει τη συνεργασία και ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) της κοινότητας και των χωριών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.
- *KALEIDOSCOPE 2.000* – περιλαμβάνει δράσεις που αποσκοπούν στην ενθάρρυνση της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού των ευρωπαϊκών λαών, ιδίως στους τομείς των τεχνών, του θεάματος, των εικαστικών τεχνών, των τεχνών πολλαπλών μέσων και προσαρμοσμένων τεχνών, με πολιτιστικές ανταλλαγές και αντιπροσωπευτικά γεγονότα. Οι στόχοι του προγράμματος είναι:
 - ✓ Να ενθαρρύνει την καλλιτεχνική και πολιτιστική δημιουργία
 - ✓ Να υποστηρίξει τα πολιτιστικά έργα που έχουν καινοτόμο χαρακτήρα, επαγγελματική ποιότητα και παρουσιάζουν ευρωπαϊκό ενδιαφέρον και απαιτούν ευρωπαϊκή συνεργασία
 - ✓ Να προωθήσει τις πολιτιστικές ανταλλαγές, ώστε να συμβάλει σε αμοιβαία καλύτερη γνώση και να διευκολύνει κατ'αυτό τον τρόπο την πρόσβαση στον πολιτισμό των μειονεκτούντων κατηγοριών
 - ✓ Να επινοήσει την αξιοποίηση και την προβολή του πολιτισμού στην Ευρώπη, να αξιοποιήσει τον τομέα των τεχνών και του πολιτισμού,

ούτως ώστε να συμβάλλει στη μεγιστοποίηση του δυναμικού δημιουργίας θέσεων απασχόλησης σε τέτοιου είδους δραστηριότητες ιδίως υπέρ των νέων.

Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος δημιουργήθηκε το Διεθνές Πολιτιστικό Δίκτυο με τίτλο «Οδύσσεια – Περίπλους 2000» με τη συνεργασία ευρωπαϊκών πολιτιστικών και επιστημονικών φορέων. Σκοπός του δικτύου είναι η δημιουργία θεσμού καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, επιστημονικής έρευνας και πολιτιστικών προγραμμάτων με βάση την Οδύσσεια.

- *MEDIA* – το πρόγραμμα αναφέρεται στον οπτικοακουστικό τομέα. Είναι το πρόγραμμα «ομπρέλα» που περιλαμβάνει δώδεκα (12) υποπρογράμματα για ειδικούς τομείς. Στόχος του είναι η ενίσχυση των κινηματογραφικών και τηλεοπτικών παραγωγών. Το πρόγραμμα προωθεί την τηλεόραση υψηλής ευκρίνειας για να μπορέσει η ΕΕ να αντισταθεί στην πλημμυρίδα των Ιαπωνικών προϊόντων και Αμερικανικών παραγωγών.
- *ARIANE* – είναι πρόγραμμα στήριξης του βιβλίου και της ανάγνωσης. Στόχος του είναι να προωθήσει την ανάπτυξη και διάδοση της ευρωπαϊκής καλλιτεχνικής, λογοτεχνικής και θεατρικής δημιουργίας.
- *RAPHAEL* – το πρόγραμμα ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ προσπαθώντας να υποστηρίξει τη δράση τους στον τομέα του πολιτισμού. Επίσης καλύπτει την κινητή και ακίνητη κληρονομιά και περιλαμβάνει πέντε (5) ενέργειες:
 - 1) Αξιοποίηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς
 - 2) Δίκτυα και εταιρικές σχέσεις
 - 3) Πρόσβαση στην κληρονομιά
 - 4) Καινοτομία, επιμόρφωση και κινητικότητα των επαγγελματιών
 - 5) Συνεργασία με τις τρίτες χώρες και του διεθνείς οργανισμούς

Το κονδύλιο για την εφαρμογή του προγράμματος ανέρχεται σε 67 εκατ. ECU για την περίοδο 1996-2000.

- *EUROTOWN* – το δίκτυο ιδρύθηκε με πρωτοβουλία της πόλης VENDOME της Γαλλίας. Σκοπός ήταν η συνεργασία των μελών στον τομέα της οικονομίας, των επιχειρήσεων, της εκπαίδευσης, του αθλητισμού, της τρίτης ηλικίας, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, τους νέους και τον τουρισμό. Από την Ελλάδα συμμετέχει το Αργός. Δίκτυο Αρχαιότερων Ευρωπαϊκών Πόλεων – το δίκτυο δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία του δήμου Αργούς με στόχο την

εδραίωση συνεχούς συνεργασίας μεταξύ των μελών του δικτύου κυρίως σε τομείς πολιτισμού και τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

5

Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον Πολιτιστικό Τομέα

Εισαγωγή

Είναι γενικά παραδεκτό ότι η ΤΑ μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική αναβάθμιση και εξέλιξη μιας κοινωνίας, ως κύριος φορέας άσκησης πολιτιστικής πολιτικής.

Η ΤΑ σήμερα προσπαθεί με ένα κριτικό και δημιουργικό συνδυασμό να κάνει το πολιτισμό αναπόσπαστο στοιχείο στον αναπτυξιακό ρόλο που έχει και που ακόμα διεκδικεί, προκειμένου να συμβάλει δημιουργικά σε ένα μοντέλο ανάπτυξης που θα έχει σαν στόχο τον άνθρωπο και τις ανάγκες του στον οικονομικό, τον κοινωνικό, τον πολιτιστικό, το μορφωτικό και το ψυχαγωγικό τομέα.

Η αυτοδιοίκηση εντάσσει στους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμος σχεδιασμούς της στα προγράμματα και στους προϋπολογισμούς της τον πολιτισμό,

αλλά και τους δημιουργούς του. Η υποδομή που έχει δημιουργηθεί είναι αξιόλογη, πράγμα το οποίο φαίνεται από τη συμμετοχή στην πολιτιστική δραστηριότητα κυρίως νέων ανθρώπων¹.

Όμως, παρά τις επιτυχίες της ΤΑ στα πολιτιστικά δρώμενα, στη σύγχρονη πραγματικότητα δυσκολεύουν τα πράγματα εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης, η οποία δεν είναι μόνο οικονομική, αλλά και πολιτιστική. Η νέα αυτή κατάσταση μπορεί να σημάνει την αρχή ενός νέου τρόπου ζωής, ενός άλλου πολιτιστικού προτύπου.

Με βάση τα νέα δεδομένα θα ήταν σημαντικό ή απαραίτητο να γίνει²:

- Η καταγραφή και ανίχνευση των πολιτιστικών και κοινωνικών αναγκών και των ιδιαιτεροτήτων κάθε δήμου,
- Ο σχεδιασμός της πολιτιστικής δράσης πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής και να τις αξιοποιεί,
- Η ύπαρξη εξειδικευμένου προσωπικού που μπορεί να αναλάβει με πληρότητα και επάρκεια, αλλά και να συλλάβει, να σχεδιάσει και να υλοποιήσει τα προγράμματα που εκπονούνται,
- Η πραγματοποίηση κάποιων πιο σύνθετων και πιο φιλόδοξων από άποψη ποιότητας προγραμμάτων, δεδομένης της στενότητας των πόρων που έχουν οι δήμοι και οι κοινότητες, είναι απαραίτητο να γίνεται με διαδημοτική και διαπεριφερειακή συνεργασία,

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να παίρνει πρωτοβουλίες, να συντονίζει και να παρακινεί τους πολίτες να συμμετέχουν στην πολιτιστική δημιουργία. Ο ρόλος της ΤΑ είναι πολύ σημαντικός στη διασφάλιση της αυτονομίας και της αυτοδυναμίας του πολιτιστικού κινήματος.

¹ Γεώργιος Κλάδος, Πρόεδρος του Συνδέσμου τοπικών ενώσεων δήμων και κοινοτήτων Κρήτης, βλ. σχετικά Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, ΕΕΤΑΑ, Αθήνα 1994, σελ 53-54

² Πολιτισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση, ΤΕΔΚΝΑ, Γρήρη Πρακτικά Συνεδρίου Αθήνα 1994, σελ 159

1. Η πολιτιστική παρέμβαση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η παρέμβαση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στα πολιτιστικά θα πρέπει να έχει ολοκληρωμένο χαρακτήρα³:

- Στο επίπεδο του προγραμματισμού: πρέπει να εκπονείται ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα που να στηρίζεται σε ένα χωροταξικό σχέδιο και σ'ένα σχέδιο τοπικής ανάπτυξης. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα καθορίζει τους στόχους της παρέμβασης, τις διαδικασίες για την επίτευξη τους, εκτιμά το κόστος και την απόδοση της παρέμβασης, εντοπίζει τους φορείς χρηματοδότησης και υλοποίησης και θέτει χρονοδιάγραμμα εφαρμογής
- Στο χρηματοοικονομικό επίπεδο: η εξασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους (διαρθρωτικά ταμεία, πρωτοβουλίες όπως π.χ. την LEADER) αλλά και ενισχύσεις, δανειοδοτήσεις, συμπράξεις με ιδιωτικά κεφάλαια είναι αναγκαία. Σημαντική επίσης είναι και οι τοπικοί πόροι προκειμένου να υπάρξει κάποιας μορφής αυτοδυναμία (π.χ. αγροτουρισμός)
- Σε επίπεδο κατασκευής έργων: η παρέμβαση πρέπει να αφορά τόσο σε κτιριακά έργα (επισκευές, αναστηλώσεις) όσο και σε δίκτυα υποδομής (δρόμοι, πλατείες, ύδρευση κλπ.) καθώς επίσης και σε έργα προστασίας ή αναβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος.
- Στο λειτουργικό επίπεδο: αποκτούν ενέργειες σχετικά με την αντίστοιχη υποδομή (εκπαίδευση-κατάρτιση προσωπικού, διοίκηση-διαχείριση προγραμμάτων, τουριστικά επαγγέλματα κλπ.) και την υποστήριξη της παρέμβασης (τεχνικοοικονομικές μελέτες, λογιστική υποστήριξη κλπ.)
- Ως προς την παρακολούθηση και αξιολόγηση της παρέμβασης: είναι απαραίτητη η θέσπιση μηχανισμού διαρκούς ελέγχου (τεχνικού, λογιστικού αλλά κυρίως κοινωνικού) σε όλα τα στάδια εφαρμογής και με δυνατότητα αναθεώρησης των αρχικών στόχων⁴.

³ Αλέξης Χατζηδάκης, Αρχιτέκτων από το 1976 εργάζεται στον ΕΟΤ στο Πρόγραμμα αξιοποίησης Παραδοσιακών Οικισμών, βλ. σχετικά Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, έκδοση ΕΕΤΑΑ, Αθήνα 1994, σελ. 187

⁴ Αλέξης Χατζηδάκης, Αρχιτέκτων από το 1976 εργάζεται στον ΕΟΤ στο Πρόγραμμα αξιοποίησης Παραδοσιακών Οικισμών, βλ. σχετικά Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, έκδοση ΕΕΤΑΑ, Αθήνα 1994, σελ. 188

2. Δημοτικές Επιχειρήσεις – Ο ρόλος τους στην Αναπτυξιακή

Διαδικασία

Οι δυνατότητες προώθησης της πολιτιστικής ανάπτυξης από την ΤΑ συνδέονται άμεσα με τη γενικότερη ανάπτυξη του θεσμού.

Ένα μέσω προώθησης της ενδογενούς πολιτιστικής ανάπτυξης στα πλαίσια των τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων ήταν η δημιουργία δημοτικών, πολιτιστικών επιχειρήσεων από τους ΟΤΑ. Επειδή θεωρείται ότι οι δημοτικές επιχειρήσεις αποτελούν το οικονομικό υποκείμενο που μπορεί να προωθήσει αποτελεσματικά την ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο.

Η ίδρυση επιχειρήσεων από τους ΟΤΑ ή η συμμετοχή τους σ' αυτούς είχε τους εξής σκοπούς:

- Την εκτέλεση και εκμετάλλευση έργων που στοχεύουν στην εξυπηρέτηση του κοινού
- Την παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών που επίσης στοχεύουν στην εξυπηρέτηση του κοινού
- Την πραγματοποίηση εσόδων⁵

Με το θεσμό των δημοτικών επιχειρήσεων η ΤΑ άρχισε να ασκεί επιχειρηματικής μορφής κοινωνικό-οικονομική δραστηριότητα, με δυνατότητα άσκησης «αναπτυξιακού ρόλου» και παρέμβασης στην κοινωνική ζωή του τόπου. Της δόθηκαν οι δυνατότητες να επιδιώξει την ικανοποίηση τοπικών αναγκών και αξιοποιήσει τοπικών πόρων, αλλά και να προωθήσει τον κοινωνικό τομέα της οικονομίας, ανοίγοντας έτσι τις δυνατότητες κοινωνικών πειραματισμών.

Οι δημοτικές επιχειρήσεις θεσπίστηκαν με τον (Ν 1416/82) και τα άρθρα του προγραμματικού διατάγματος (ΠΔ 76/1985) τα οποία καθόρισαν τα θεσμικά πλαίσια λειτουργίας αυτών. Ο (Ν 1262/1982) προβλέπει ευνοϊκές ρυθμίσεις για τη χρηματοδότηση τους. Οι θεσμικές αυτές προϋποθέσεις για τη δημιουργία δημοτικών επιχειρήσεων, εντάσσεται στην προσπάθεια της κεντρικής εξουσίας για περιφερειακή ανάπτυξη, η οποία δεν μπορεί να ολοκληρωθεί αν δεν υπάρχει ενδογενής ανάπτυξη.

⁵ Μπαμπάς Στ., Θεσμικό πλαίσιο και νομικές μορφές των επιχειρήσεων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ΕΕΤΑΑ, 1986, σελ 9

Στην μελέτη της ΕΕΤΑΑ, «Η πολιτιστική δραστηριότητα των ΟΤΑ Παρούσα κατάσταση και προοπτικές», στο δείγμα εκατόν είκοσι έξι (126) δήμων καταγράφηκαν είκοσι τρεις (23) δήμοι, οι οποίοι έχουν συστήσει συνολικά είκοσι επτά (27) δημοτικές επιχειρήσεις πολιτιστικής ανάπτυξης. Εξ αυτών τέσσερις (4) δήμοι διαθέτουν δύο (2) δημοτικές επιχειρήσεις (Καλαμάτα, Βέροια, Ιωάννινα και Παλαιό Φάληρο) και δέκα εννέα (19) διαθέτουν μία (1) δημοτική επιχείρηση (Αγρίνιο, Αλεξανδρούπολη, Άνω Σύρος, Αργοστόλι, Άρτα, Δράμα, Ξάνθη, Ρόδος, Τυχερού, Φερών, Φιλιπιάδας, Ιθάκης, Σητείας, Θήβας, Νέων Μουδανιών, Πρέβεζας, Πυθαγορείου, Ερμούπολης και Μακρακώμης). Από την έρευνα προκύπτει ότι δεκαέξι (16) ΕΠΑ είναι διπλού ή ειδικού σκοπού, πέντε (5) φέρουν την ονομασία «Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο», τέσσερις (4) φέρουν την ονομασία «Πνευματικό Πολιτιστικό Κέντρο», και δύο (2) φέρουν την ονομασία «Μουσική Σχολή – Ωδείο». Επίσης προκύπτει πως από τους είκοσι τρεις (23) δήμους που έχουν συστήσει ΔΕΠΑ οι δέκα (10) έχουν συνάψει προγραμματικές συμβάσεις, οι δεκατέσσερις (14) διαθέτουν παράλληλα ΝΠΔΔ και οι πέντε (5) διαθέτουν εσωτερικές διευθύνσεις/Υπηρεσίες πολιτισμού⁶.

3. Θεσμός Αδερφοποιήσεων

Ο θεσμός των αδερφοποιήσεων άρχισε να εφαρμόζεται εδώ και σαράντα (40) χρόνια με βασικό σκοπό την άμεση συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση των υποθέσεων που τους απασχολούν. Οι αδερφοποιήσεις μεταξύ των πόλεων συμβάλουν στην ανταλλαγή των παραδόσεων και των πολιτισμών τους διατηρώντας τις διαφορές τους που αποτελούν τον πλούτο των λαών. Ενεργοποιούνται έτσι οι τοπικές κοινωνίες να εκπονήσουν κοινά προγράμματα δράσης, τα οποία χρηματοδοτεί σε μεγάλο βαθμό η Ευρωπαϊκή Ένωση⁷.

⁶ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ. 14-15, βλ. Σχετικά μελέτη της ΕΕΤΑΑ, Η πολιτιστική δραστηριότητα των ΟΤΑ – παρούσα κατάσταση και Προοπτικές, σελ. 299-300

⁷ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ. 71 βλ. σχετικά Συμβούλιο δήμων και περιφερειών της Ευρώπης, Η τέχνη της Αδερφοποίησης 1990

Η επιτυχία της αδελφοποίησης έχει να κάνει με τη σωστή επιλογή της αδελφής πόλης έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η επιτυχία της. Για το λόγο αυτό υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν τη σωστή λειτουργία του θεσμού:

- να υπάρχει παραπλήσια οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική βάση και κοινοί στόχοι
- να υπάρχει συμμετοχή των πολιτών στην Επιτροπή Αδελφοποίησης, και
- χρηματοδότηση

Οι προϋποθέσεις αυτές θέτουν τις βάσεις για μία ουσιαστική αδελφοποίηση που θα χαρακτηρίζεται από συνεργασία μεταξύ των πόλεων προβάλλοντας τις τοπικές ιδιαιτερότητες προς όφελος των πολιτών⁸.

Οι αδελφοποίησης πόλεων δεν γίνονται μόνο μεταξύ των χωρών της ΕΕ αλλά και με άλλες όπως η Κύπρος, οι Βαλκανικές χώρες και χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, πόλεις που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση εξαιτίας της γεωγραφικής τους τοποθεσίας, της περιορισμένης χρησιμοποίησης της γλώσσας τους ή της πρόσφατης προσχώρησης στην κοινότητα, χρηματοδοτούνται κατά προτεραιότητα σε σχέση με τις άλλες χώρες.

Με τη σωστή επιλογή της αδελφής-πόλης επιτυγχάνεται η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και ο εκσυγχρονισμός της κοινωνίας μέσω προτάσεων για την αντιμετώπιση προβλημάτων καθώς και ο εμπλουτισμός των γνώσεων των πολιτών από τις νέες εμπειρίες και τις καινούργιες επιρροές.

Ο «Καταστατικός Αστικός Χάρτης» του Συμβουλίου της Ευρώπης προτείνει τα εξής για τη συνεργασία μεταξύ των πόλεων: «Με δεδομένη τη θέση κλειδί των πόλων στην ανάπτυξη, σε επίπεδο περιφερειακό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές, οι πόλεις αξιωματικά θα πρέπει να συμμετέχουν στα δίκτυα συνεργασίας και ανταλλαγών, στα αντίστοιχα επίπεδα μέσω του συστήματος των αδελφοποιήσεων, συμφωνητικά προσχώρησης σε διεθνές ενώσεις και σε μη κυβερνητικούς οργανισμούς»⁹.

⁸ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ. 71

⁹ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ. 72, βλ. σχετικά Παπαγιάννη Π., Κατσούφη Δ., σελ. 156

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

6

Χορηγίες για τον πολιτισμό

1. Εισαγωγή

Οι χορηγίες για τον πολύτιμο χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

1. Κρατικές Επιχορηγήσεις
2. Ιδιωτικές Πρωτοβουλίες

Οι κρατικές Επιχορηγήσεις είναι αποκλειστική αρμοδιότητα του ΥΠ.ΠΟ το οποίο χρηματοδοτεί: Οργανισμούς ΤΑ και άλλα πολιτιστικά σωματεία προκειμένου να οργανώσουν τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις. Οι εκδηλώσεις αυτές πραγματοποιούνται κυρίως τους θερινούς μήνες, προσφέροντας ψυχαγωγία αλλά παράλληλα συντελούν στην καλλιέργεια της πολιτιστικής παράδοσης κάθε περιοχής.

Καλλιτεχνικές εκδηλώσεις (συναυλίες, θεατρικές και χορευτικές παραστάσεις κλπ) πραγματοποιούνται στην επαρχία με πρωτοβουλίες και οργάνωση του ΥΠ.ΠΟ στα πλαίσια της λεγόμενης «έκφρασης» που είχε σαν σκοπό να εξοικειώσει το ευρύτερο κοινό με την Τέχνη. Οι εκδηλώσεις της «έκφρασης» ξεκίνησαν στην Αθήνα και μεταφέρθηκαν από το 1983 στην επαρχία και μετά το 1986 σταμάτησαν.

Κατά το διάστημα 1983-1986 οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι το ΥΠ.ΠΟ σε συνεργασία με τους ΟΤΑ και άλλα πολιτιστικά σωματεία δαπάνησε συνολικά υψηλά ποσά για την προώθηση της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Συγκεκριμένα:

- το 1983 δαπανήθηκαν 146 εκ. δρχ από τα οποία 39 εκ. δρχ για την «έκφραση»
- το 1984 - 362 εκ. δρχ εκ των οποίων 36 για την «έκφραση»
- το 1985 - 252 εκ. δρχ, από τα οποία 180 για τις εκδηλώσεις «Αθήνα - Πολιτιστική Πρωτεύουσα»
- το 1986 - 85 εκ. δρχ
- το 1987 - 166 εκ. δρχ¹

Βλέπουμε επομένως πως παρόλο που γίνονται κάποιες προσπάθειες για την πολιτιστική αναγέννηση της επαρχίας, το κύριο μέρος των δαπανών επενδύεται και πάλι στα μεγάλα αστικά κέντρα. Από το 1987 και μετά, οι δαπάνες του ΥΠ.ΠΟ. για την πολιτιστική αναγέννηση της επαρχίας περιορίζονται αισθητά φθάνοντας σήμερα σε ένα σημείο που μιλάμε για παντελή απουσία κρατικού ενδιαφέροντος. Συγκεκριμένα: στη μουσική, στο θέατρο, στον τομέα του χορού, στις εικαστικές τέχνες και τα ειδικά μουσεία, στον τομέα των γραμμάτων, βιβλιοθηκών τα οποία θα αναλυθούν ειδικότερα παρακάτω:

1.1. Στη Μουσική

Στον τομέα της κλασσικής μουσικής το πρόβλημα της περιφέρειας εμφανίζεται ανησυχητικά οξυμένο. Επίκεντρο της σχετικής δραστηριότητας είναι η Αθήνα με την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών, την Λυρική Σκηνή και την Ορχήστρα της ΕΡΑ, και λιγότερο στη Θεσσαλονίκη με την Κρατική Ορχήστρα Βορείου Ελλάδος και πρόσφατα με το Μέγαρο Μουσικής (τέλος 1999). Η επαρχία εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις όπως την Ορχήστρα Δημοτικού Ωδείου Λάρισας και η Συμφωνική Ορχήστρα του Δήμου Κερκυραίων, δεν παρουσιάζει καμία σχετική δραστηριότητα και αυτό γιατί δεν υπάρχουν ορχήστρες αλλά και κτιριακές εγκαταστάσεις καθώς και εξοπλισμός².

¹ Ντόρα Ν. Κονσόλα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 40-45

² Ντόρα Ν. Κονσόλα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 49-45

1.2. Στον τομέα του Θεάτρου

Στον τομέα αυτό η κατάσταση είναι παρόμοια. Μόνο μία λέξη θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την Θεατρική αποκέντρωση ως της αρχές της δεκαετίας του '70 «Απογοήτευση». Η θεατρική δραστηριότητα περιοριζόνταν και εδώ στην πρωτεύουσα με ελάχιστες ευχάριστες αναλαμπές στην επαρχία όπως π.χ. του Θεσσαλικού Θεάτρου, της Θεατρικής Λέσχης Βόλου, του Οργανισμού Ηπειρωτικού Θεάτρου κτλ. Από το 1980 και ύστερα από τη δημιουργία του Δικτύου Δημοτικών Περιφερειακών Θεάτρων (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ) που άρχισε να λειτουργεί από το 1983 άρχισαν να διαφαίνονται κάποιες προοπτικές για μείωση των ανισοτήτων αλλά και πάλι με συγκρατημένη αισιοδοξία³.

Τα ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ τα οποία έχουν δημιουργηθεί είναι έντεκα (11) και έχουν έδρα τις πόλεις: Κομοτηνή, Σέρρες, Βέροια, Λάρισα, Λαμία, Αγρίνιο, Ιωάννινα, Πάτρα, Καλαμάτα, Ρόδο και Χανιά. Τα θέατρα αυτά λειτουργούν ως Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου προκειμένου να μετατραπούν όλα σε Δημοτικές Επιχειρήσεις, γιατί η νομική αυτή μορφή είναι πιο ευέλικτη και αποτελεσματική. Είναι καθαρά φορείς ΤΑ και η διοικητική και οικονομική εποπτεία ανήκει στις οικίες Νομαρχίες. Η καλλιτεχνική εποπτεία δηλαδή, ο έλεγχος για την τήρηση των καλλιτεχνικών προδιαγραφών που έχουν συμφωνηθεί, ασκείται από το ΥΠ.ΠΟ.

1.3. Στον τομέα του Χορού

Ο τομέας του χορού και ιδιαίτερα του κλασσικού δεν υστερεί μόνο η επαρχία αλλά και η πρωτεύουσα, συμπρωτεύουσα, έχοντας μόνο να επιδείξει δύο κρατικά μπαλέτα (Λυρικής σκηνής και Κρατικού Θεάτρου Βόρειας Ελλάδος), τα οποία δίνουν κάποιες παραστάσεις σε πόλεις της επαρχίας αλλά συχνά σε ακατάλληλες αίθουσες και μπροστά σε ένα κοινό απροετοίμαστο ή και αδιάφορο. Η κρατική παρέμβαση στον τομέα αυτό είναι ασήμαντη διότι το ΥΠ.ΠΟ δεν έχει πάρει καμία αξιόλογη

³ Ντόρα Ν. Κονσόλα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 40-45

πρωτοβουλία και τα κονδύλια που διαθέτει ακόμη και στα αστικά κέντρα είναι περιορισμένα έως και μηδαμινά⁴.

1.4. Στον τομέα των Εικαστικών Τεχνών – Ειδικά Μουσεία.

Στον τομέα αυτό οι δραστηριότητες στην επαρχία είναι περιορισμένη και η κρατική παρέμβαση αμελητέα. Το έργο της προβολής της σύγχρονης καλλιτεχνικής παραγωγής έχουν αναλάβει σχεδόν εξολοκλήρου οι ιδιωτικές αίθουσες τέχνης (Γκαλερί). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι πως από τις τετρακόσιες ογδόντα επτά (487) ατομικές και ομαδικές εκθέσεις που οργανώθηκαν σε ιδιωτικές κυρίως αίθουσες τέχνης αλλά και σε πνευματικά κέντρα και δημοτικές πινακοθήκες σε ολόκληρη τη χώρα το 1984 μόνο σαράντα τέσσερις (44) έγιναν σε είκοσι (20) περίπου επαρχιακές πόλεις, ενώ οι υπόλοιπες στην Αθήνα και μερικές στην Θεσσαλονίκη (βλέπε ενδεικτικά τον ακόλουθο πίνακα). Το 1986 ο αριθμός των εκθέσεων στην χώρα διπλασιάστηκε αλλά και πάλι στην επαρχία ο αριθμός τους ήταν περιορισμένος. Στον περιφερειακό χώρο λειτουργούν σήμερα ελάχιστοι χώροι προβολής καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων. Οι σημαντικότεροι από τους οποίους είναι: Δημοτική Πινακοθήκη Καβάλας, Ηρακλείου Κρήτης, Λαμίας, Πατρών, Λάρισας, καθώς και η Κουμαντάριος Πινακοθήκη Σπάρτης που λειτουργεί ως παράρτημα της Εθνικής Πινακοθήκης από το 1980.

Πίνακας 1: Αριθμός Εκθέσεων Εικαστικών Τεχνών
(ατομικών και ομαδικών) κατά περιοχή: 1984 – 1986

ΠΕΡΙΟΧΗ	1984		1985		1986	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%
Αττική	431	88,5	937	90,36	783	90
Θεσ/νίκη	12	2,46	49	4,73	44	5,06
Λοιπή χώρα	44	9,04	51	4,91	43	4,94
ΣΥΝΟΛΟ	487		1037		870	

Πηγή: Χρονικό '84-85-86, Γράμματα – Τέχνες, έκδοση Ωρα 1988

⁴ Ντόρα Ν. Κονσόλα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 49-51

Αποτελεσματικότερη ενίσχυση της καλλιτεχνικής παραγωγής αλλά και αισθητή αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος θα παράσχει ο νόμος για τα εικαστικά (Ν 1854/89). Το πρώτο του άρθρο προβλέπει την κατ'έτος εγγραφή στον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων του ΥΠ.ΠΟ πιστώσεις ενός δισεκατομμυρίου δραχμών (1.000.000.000) για τη δημιουργία και τοποθέτηση εικαστικών έργων σε δημόσιους χώρους και κτίρια.

Στις επιχορηγήσεις αυτής της κατηγορίας μπορεί να προστεθούν και τα ποσά που δίνονται από το Τμήμα Μουσείων και Πινακοθηκών της Διεύθυνσης Πολιτιστικών Εκδηλώσεων του ΥΠ.ΠΟ αν και αρκετά από τα μουσεία που υπάγονται στη δικαιοδοσία του δεν είναι μουσεία τέχνης αλλά γενικότερου επιστημονικού ή πολιτιστικού χαρακτήρα όπως π.χ το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στην Κηφισιά, το Θεατρικό Μουσείο, το Μουσείο Τύπου στην Πάτρα κλπ.

Από τις επιχορηγήσεις που δοθήκανε κατά την περίοδο 1983-1987 σε σύνολο 90 εκ. Δρχ (αποπληθωρισμένες τιμές) μόνο το 10%, 9.000.000 δρχ, δόθηκαν στην επαρχία. Βέβαια πρέπει να σημειωθεί, ότι η μεγάλη αυτή διαφορά οφείλεται και στο γεγονός ότι στο ποσό των επιχορηγήσεων των μουσείων της Αθήνας περιλαμβάνονται και οι επιχορηγήσεις για την Εθνική Πινακοθήκη που αφορούν 45-60% της συνολικής επιδότησης.

Ως προς τις επιχορηγήσεις των ειδικών μουσείων της περιφέρειας παρατηρούμε ότι κατά τα δύο πρώτα χρόνια της πενταετίας 1983-1987 (1983-1984) ενισχύθηκαν δεκαέξι (16) μουσεία το 1983 και δεκαοκτώ (18) το 1984, ενώ τα τρία επόμενα χρόνια ο αριθμός των επιχορηγήσεων περιορίστηκε δραστικά σε 1-4 κάθε χρόνο. Ουσιαστικά, το μόνο από τα μουσεία της περιφέρειας που λαμβάνει τακτική επιχορήγηση είναι το σημαντικό Μουσείο Τέχνης Τεριάντ στη Λέσβο⁵.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται κατά περιοχή οι επιχορηγήσεις για τα ειδικά μουσεία κατά την χρονική περίοδο 1983-1987.

⁵ Ντόρα Ν. Κονσόλα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 51-55

**Πίνακας 2: Επιχορηγήσεις σε Ειδικά μουσεία απο το ΥΠ.ΠΟ.
κατά περιοχή 1983-1987 (σε χιλ. δραχ)**

ΠΕΡΙΟΧΗ	1983			1984			1985			1986			1987		
	Αριθμ. Μουσ.	Τρέχ. Τιμές	Σταθ. Τιμές 1982	Αριθμ. Μουσ.	Τρέχ. Τιμές	Σταθ. Τιμές 1982	Αριθμ. Μουσ.	Τρέχ. Τιμές	Σταθ. Τιμές 1982	Αριθμ. Μουσ.	Τρέχ. Τιμές	Σταθ. Τιμές 1982	Αριθμ. Μουσ.	Τρέχ. Τιμές	Σταθ. Τιμές 1982
Αττική	5	90250	75271	7	147775	107083	6	147500	90490	4	120200	66814	4	137452	70271
Δυτική Χιόδα	16	13900	11592	18	16295	11807	2	15500	9510	1	12000	6670	4	12450	6365
ΣΥΝΟΛΟ	21	104150	86864	25	164070	118891	8	163000	100000	5	132200	73485	8	149902	76636

Πηγή: ΥΠΠΟ, αδημοσίευτα στοιχεία. Επεξεργασία της συγγραφέως.

* Μουσεία (επιστημονικά, πολιτιστικά κ.ά.) που υπάγονται στην αρμοδιότητα της Διεύθυνσης Πολιτιστικών Εκδηλώσεων του ΥΠΠΟ.

1.5. Στον τομέα των Γραμμάτων

Τα γράμματα στην Ελλάδα ασκούν ελάχιστη επίδραση ως αποκεντρωτικό στοιχείο στην περιφερειακή ανάπτυξη. Το βιβλίο σημειώνει στην επαρχία απελπιστικά μικρούς αριθμούς κυκλοφορίας ενώ η εκδοτική δραστηριότητα φτάνει μόλις το 1,4% της συνολικής βιβλιοπαραγωγής της χώρας. Το κράτος γενικά ενισχύει τον τομέα των γραμμάτων με πολύ χαμηλά ποσά που παρουσιάζουν από το 1985 πτωτική τάση.

Συγκεκριμένα, δεν υπάρχει κανένα είδος «πολιτικής» προώθησης των γραμμάτων στην επαρχία και μόνο συμπληρωματικά λογοτέχνες ή λογοτεχνικά περιοδικά και σωματεία της επαρχίας ενισχύονται από το ΥΠ.ΠΟ. Άλλωστε οι αποφάσεις για τις επιχορηγήσεις λαμβάνονται πάντα από την κεντρική υπηρεσία, εκτός από τις αποφάσεις σχετικές με επιχορηγήσεις λογοτεχνικών σωματίων που έχουν μεταβιβαστεί στις Νομαρχίες. Το ΥΠ.ΠΟ έχει αναλάβει να διαθέτει δωρεάν τα βιβλία που αγοράζει κάθε χρόνο στις δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες, όπως και στις βιβλιοθήκες πολιτιστικών συλλόγων και μαθητικών κοινοτήτων. Το σύστημα όμως αυτό δεν φαίνεται να έχει λειτουργήσει αποτελεσματικά ως τώρα και αρκετές φορές τα βιβλία που αγοράζονται μένουν στις αποθήκες του Υπουργείου.

Παράλληλα, είναι σπάνιες οι πρωτοβουλίες του ΥΠ.ΠΟ για την οργάνωση εκθέσεων βιβλίων στην επαρχία ή ακόμη και κύκλων ομιλιών. Κάποιες μόνο ιδιαίτερα αξιόλογες εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν στην Λέσβο και στην Χίο με τίτλο «Πνευματικό Αιγαίο».

1.6. Στον τομέα των Βιβλιοθηκών

Οι βιβλιοθήκες, που αποτελούν για την περιφέρεια τη βασική εστία πληροφόρησης για την εκπαίδευση και την ανάπτυξη του λαού, είναι ένας θεσμός μάλλον παραμελημένος στη χώρα μας. Η Ελλάδα διαθέτει, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύτηκαν στις Πολιτικές Στατιστικές των ετών 1985-1986, εξακόσιες δεκαπέντε (615) βιβλιοθήκες από τις οποίες οι περισσότερες, τριακόσιες εβδομήντα επτά (377), είναι Δημοτικές ή Κοινοτικές και οι λοιπές είναι δημόσιες ή νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Θα πρέπει εδώ να τονίσουμε την ιδιαίτερα άνιση χωροκατανομή τους που δίνει πως ορισμένες περιοχές της χώρας

είναι κατά μεγάλο μέρος αποξενωμένες από αυτού του είδους, την παραδοσιακά δοσμένη πληροφόρηση και χωρίς πρόσβαση στην επιστημονική γνώση.

Αρκετές από τις υπάρχουσες βιβλιοθήκες στην επαρχία βρίσκονται σε στάδιο υπολειτουργίας λόγω έλλειψης μηχανικού και οπτικοακουστικού εξοπλισμού αλλά κυρίως υλικού: ποικιλίας τόμων βιβλίων και περιοδικών. Το φαινόμενο εμφανίζεται ιδιαίτερα σε περιοχές της Θεσσαλίας, της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης καθώς και στα νησιά. Οι παραπάνω περιοχές παρουσιάζουν σχετικά υψηλό αριθμό βιβλιοθηκών, οι οποίες όμως διαθέτουν πολύ περιορισμένες συλλογές.

Η οικονομική υποστήριξη του θεσμού των βιβλιοθηκών γίνεται από διάφορους φορείς: δήμοι, κοινότητες και κατά περίπτωση διάφορα Υπουργεία - όπως Γεωργίας, Έρευνας και Τεχνολογίας και κυρίως το Υπουργείο Παιδείας. Ακόμα, το ΥΠ.ΠΟ αλλά και το ΥΠ. Παιδείας, παρόλη την αύξηση που σημείωσαν το 1987 δεν καλύπτουν παρά τις στοιχειώδεις ανάγκες λειτουργίας τους. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι οι επιχορηγήσεις των Δημοσίων Βιβλιοθηκών κατά την περίοδο 1983-1987.

Πίνακας 3: Επιχορηγήσεις των Δημοσίων Βιβλιοθηκών

ΕΤΟΣ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΑΠΛ. ΔΑΠΑΝΕΣ
1983	27579	23001
1984	37349	26992
1985	39968	24520
1986	42204	23459
1987	88357	45172

Πηγή: ΥΠ.ΠΟ και Υπουργείο Παιδείας

Παρατήρηση: οι επιχορηγήσεις για τα έτη 1983 ως 1985 έγιναν από το Υπουργείο Πολιτισμού, ενώ για τα έτη 1986-1987 από το Υπουργείο Παιδείας

Οι ελλείψεις είναι τεράστιες. Πολλές από τις βιβλιοθήκες της επαρχίας δεν απασχολούν καν βιβλιοθηκάριο και σε ορισμένες από αυτές δεν γίνεται ταξινόμηση-αρχαιοθέτηση των βιβλίων, με αποτέλεσμα την ελλιπή πληροφόρηση σχετικά με το περιεχόμενο κάθε μιας και κάνει αδύνατη την ανάπτυξη προγραμμάτων συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ βιβλιοθηκών διαφορετικών περιοχών (βλ. Πίνακα 4).

**Πίνακας 4: Βιβλιοθήκες-Συλλογές βιβλίων και περιοδικών
κατά περιφέρεια 1986**

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Αριθμός Βιβλιοθηκών			ΒΙΒΛΙΑ						Περιοδικά		
	αριθ.	%	Τιτλοι	%	Τιτλοι	%	Τιτλοι	%	Τιτλοι	%	Τιτλοι	%
Αττικής	144	23.4	3280851	65.5	4873130	67.8	58793	71.7	986707	89.5		
Ανατ. Μακ. Θράκης	37	6.0	107216	2.1	131164	1.8	1142	1.4	5529	5.0		
Κεντρ. Μακεδονίας	52	8.5	252603	5.0	338090	4.7	3057	3.7	21633	19.7		
Ανατ. Μακεδονίας	21	3.4	125350	2.5	147596	2.1	1385	1.7	2814	2.6		
Ηπείρου	33	5.4	164625	3.3	198034	2.8	1036	1.3	6924	6.3		
Θεσσαλίας	46	7.5	84076	1.7	110253	1.5	1096	1.3	4749	4.3		
Ανατ. Ελλάδας	48	7.8	163024	3.3	238793	3.3	1828	2.2	8543	7.8		
Στερεής Ελλάδας	77	12.5	171537	3.4	218071	3.0	1673	2.0	9773	8.9		
Πελοποννήσου	36	5.9	120321	2.4	165941	2.3	2512	3.1	11937	10.8		
Ιονίων Νήσων	22	3.6	127226	2.5	175039	2.4	1541	1.9	5500	5.1		
Νοτίου Αιγαίου	32	5.2	115970	2.3	134050	1.9	2543	3.1	3575	3.2		
Κρήτης	45	7.3	166396	3.3	203817	2.8	2270	2.8	21249	19.3		
Βορείου Αιγαίου	22	3.6	131805	2.6	258785	3.6	3133	3.8	13673	12.4		
ΣΥΝΟΛΟ	615		5011000		7192763		82009		1102606			

Πηγή: ΕΣΥ.Ε. Πολιτιστικές Στατιστικές (έτη 1985 και 1986), Πίνακ. 19. Εκδόσεις της συγγραφέως.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως ακόμη δεν έχει επιτευχθεί, αν και κατά καιρούς έχει εξαγγελθεί η συγκρότηση Εθνικού Δικτύου Βιβλιοθηκών, που θα επιτρέψει την αξιοποίηση των υφιστάμενων και τη διασύνδεση μεταξύ αυτών. Ακόμα, το σύστημα των «Κινητών Βιβλιοθηκών», βιβλιοαυτοκίνητα, μέσω του οποίου επιδιώκεται η διάδοση του βιβλίου στους κατοίκους των απομακρυσμένων περιοχών δεν έγινε δυνατό τελικά να προχωρήσει πολύ ικανοποιητικά κυρίως για γραφειοκρατικές δυσχερείς, παρόλο που η επαρχία έδειξε πως μπορούσε να ικανοποιηθεί. Σήμερα κινούνται εικοσιένα (21) βιβλιοαυτοκίνητα από δεκαπέντε (15) δημόσιες κεντρικές βιβλιοθήκες όσα περίπου κινούνταν και το 1982. Η διαφορά τους όμως που σημειώθηκε από το 1982 ως το 1986 στη δυναμικότητα τους σε αριθμό βιβλίων είναι αρκετά σημαντική και αποτελεί δείκτη προόδου⁶.

Δεν θα μπορούσαμε σε καμία περίπτωση να πούμε πως δεν έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες από το ΥΠ.ΠΟ για την πολιτιστική ανάπτυξη της επαρχίας μέσα από το θεσμό των επιχορηγήσεων. Προσπάθειες οι οποίες επί τον πλείστον δεν καρποφόρησαν για οικονομικούς λόγους. Η μεγαλύτερη βαρύτητα του ΥΠ.ΠΟ πέφτει στα αστικά κέντρα με επίκεντρο την Αθήνα μη μπορώντας να προσφέρει και εδώ ιδιαίτερη σημαντική στήριξη. Έτσι οι απασχολούντες οργανισμοί με την πολιτιστική ανάπτυξη στράφηκαν σε άλλους τομείς χρηματοδότησης με σημαντικότερη από αυτούς τις ιδιωτικές πρωτοβουλίες τις λεγόμενες χορηγίες.

2. Ιδιωτικές πρωτοβουλίες - ΟΜΕΠΟ

Οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από τις κρατικές επιχορηγήσεις διότι με το θεσμό της χορηγίας το ιδιωτικό κεφάλαιο αναλαμβάνει πρωτοβουλία για τις τέχνες και τον πολιτισμό μέσω μιας συναλλακτικής σχέσης κατά την οποία οι χορηγοί παρέχουν χρήματα και σαν αντάλλαγμα προσδοκούν από τους χορηγούμενους υποστήριξη στους διάφορους σκοπούς και στόχους τους, κυρίως διαφήμιση, κάτι το οποίο δεν γίνεται στις κρατικές επιχορηγήσεις που το ΥΠ.ΠΟ ενισχύει και υποστηρίζει την καλλιτεχνική δημιουργία.

⁶ Ντόρα Ν. Κονσόλα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990, σελ. 40-62

Το 1986 ιδρύθηκε στην Αθήνα ο Όμιλος Ενίσχυσης Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων (ΟΜΕΠΟ) με σκοπό «την αξιοποίηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για την εξυπηρέτηση των πολιτιστικών αναγκών της χώρας».

Κύριοι στόχοι του ΟΜΕΠΟ είναι:

- 1) να πείσει τους αρμόδιους για την ανάγκη να υπάρξει πολιτιστική χορηγιών για την αναγνώριση της χορηγίας με νόμο και για τη δημιουργία της απαραίτητης νομικής υποδομής για την ενίσχυση της
- 2) να πληροφορήσει τον επιχειρηματικό κόσμο για τους τρόπους και τις συνθήκες μιας πολιτιστικής χορηγιών εκ μέρους των επιχειρήσεων, καθώς και για τις εξελίξεις σε σχέση με το φορολογικό νομοσχέδιο ή άλλα πρακτικά θέματα που συνδέονται με την χορηγία.
- 3) Να παρέχει στα πολιτιστικά ιδρύματα συμβουλές για τη σύνταξη και την υποβολή των αιτήσεων τους και να τους υποδεικνύει τις κατάλληλες επιλογές.

Ο σχετικός νόμος (1884/1990) που εξασφαλίζει φορολογικές απαλλαγές ως κίνητρο για τους χορηγούς και στο οποίο για πρώτη φορά αναφέρεται η λέξη χορηγία δημοσιεύτηκε μόλις το 1990.

Σύμφωνα μ'αυτόν τα ποσά που δίδονται ως χορηγία στις τέχνες και τον πολιτισμό εκπίπτουν από το φόρο φυσικών και νομικών προσώπων. Όμως η δωρεά σε πολιτιστικό οργανισμό εκπίπτει από το φόρο μόνο όταν ο οργανισμός έχει αναγνωριστεί από την αρμόδια επιτροπή του ΥΠ.ΠΟ. ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός με πολιτιστικούς στόχους⁷.

⁷ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996, σελ.80-81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

7

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

1. Ο Θεσμός της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης

Η σκέψη και επιθυμία για την εφαρμογή της νομαρχιακής (δευτεροβάθμιας) αυτοδιοίκησης στη χώρα μας είχε ξεκινήσει πολύ νωρίς, περίπου ταυτόχρονα με την θεμελίωση των βασικών θεσμών του νεοσύστατου νεοελληνικού κράτους το 1883. την περίοδο εκείνη ιδρύθηκαν εκτός από επτά (7) Γραμματείες, Υπουργεία ως κεντρικές κρατικές μονάδες.

Η νομαρχιακή διοίκηση διατήρησε τα βασικά χαρακτηριστικά της για διάστημα μεγαλύτερο των εκατόν πενήντα (150) ετών, αποτελώντας ένα από τους σταθερότερους κρατικούς θεσμούς που οριοθέτησαν τη διάρθρωση και τη λειτουργία του πολιτικού και διοικητικού συστήματος στην Ελλάδα.

Για την περίοδο εκείνη αποτέλεσαν μία ριζοσπαστική προσπάθεια σε αναφορά με την επέκταση και θεμελίωση του θεσμού της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης στο επίπεδο του νομού. Έτσι ανάμεσα στις κυριότερες θεσμικές

καινοτομίες και εκσυγχρονιστικές προσπάθειες αξίζει να αναφέρουμε ότι το θεσμικό σύστημα της ΝΑ εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1887, με κύριο έργο το γνωμοδοτικό ρόλο των αιρετών νομαρχιακών συμβούλων. Ο νόμος του 1887 μάλιστα χαρακτήρισε το νομό ως νομικό πρότυπο δημοσίου δικαίου και θέσπισε τη δευτεροβάθμια νομαρχιακή αυτοδιοίκηση με αιρετό νομαρχιακό συμβούλιο, ενώ διατήρησε τον νομάρχη ως αποκεντρωτικό κρατικό όργανο στα πλαίσια του νομού και με την προϋπόθεση ότι ορίζονταν από την κυβέρνηση.

Αυτή η θεσμική μεταρρύθμιση παρουσίαζε ουσιαστικές ατέλειες με αποτέλεσμα οι αρμοδιότητες των νομαρχιακών συμβουλίων να είναι ελλιπής, οι οποίες σε συνδυασμό με τη διατήρηση του μη αιρετού νομάρχη ως περιφερειακού αποκεντρωμένου οργάνου της κρατικής διοίκησης και ανεπάρκεια πόρων να καταργηθεί ο νόμος το 1891. Λίγα χρόνια μετά το 1899 επιχειρήθηκε με νέο νόμο (ΒΧΕ/1899) η εφαρμογή ενός πολύ αρτιότερου συστήματος για την εποχή, το οποίο υπερέβαινε, ως ένα βαθμό, τις όποιες ατέλειες της προηγούμενης εμπειρίας¹.

Ωστόσο το νέο σύστημα δεν κατάφερε να εφαρμοστεί και να δοκιμαστεί στην πράξη, ούτε στο ελάχιστο, λόγω της οικονομικής επιβάρυνσης που συνεπάγονταν η ενεργοποίηση των αιρετών νομαρχιακών συμβούλων και των λοιπών οργάνων και σε συνδυασμό με τις οδυνηρές επιπτώσεις από την ήττα στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, την έξαρση του μακεδονικού ζητήματος και τις λουιτές πολιτικές μεταβολές που ακολούθησαν. Έτσι ο θεσμός της αιρετής ΝΑ δεν κατάφερε να εδραιωθεί ως της μέρες μας. Με άλλα λόγια οι νομάρχες και οι νομαρχίες με τη μία ή την άλλη μορφή ποτέ δεν απουσίασαν από το διοικητικό τοπίο της χώρας μας.

Η επόμενη σημαντική προσπάθεια, και ίσως πιο εκτεταμένη, σημειώθηκε το 1923 με τη θέσπιση ενός πολύ προωθημένου, ωστόσο ελάχιστα ρεαλιστικού, συστήματος αδέσμευτης ΝΑ. Το σχετικό νομοσχέδιο προέβλεπε ένα αναπτυγμένο σύστημα νομαρχιακής αυτοδιοίκησης που όμως παρέμεινε μία άσκηση επί χάρτου, εφόσον ουδέποτε εφαρμόστηκε, γιατί ποτέ δεν εκδόθηκε το σχετικό εκτελεστικό διάταγμα και οι εκλογές για τα νομαρχιακά συμβούλια αναβάλλονταν συνεχώς.

Με δεδομένες τις ανώμαλες πολιτικές συνθήκες αμέσως μετά την μικρασιατική καταστροφή όσο και κατά την περίοδο που την ακολούθησε, με τη συνεχή εναλλαγή κυβερνήσεων και πραξικοπημάτων είναι προφανές ότι η εφαρμογή ενός ριζοσπαστικού προγράμματος διοικητικής αναδιοργάνωσης με έμφαση στην

¹ Θελερίτη Μαρία, Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Καλαμάτα 1996, σελ 162

αυτοδιοίκηση προσέκρουσε σε κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που δεν ήταν οι καλύτερες δυνατές όχι μόνο για την αφομοίωση αλλά ούτε και για την πειραματική δοκιμασία αυτών.

Στο θεωρητικό επίπεδο το σύστημα της ΝΑ ήταν ενδιαφέρον γιατί προέβλεπε την προωθημένη και αδέσμευτη από κρατικό έλεγχο μορφή ΤΑ. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, οι κεντρικές υπηρεσίες του κράτους περιορίζονταν ουσιαστικά στον έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων της ΝΑ στην οποία περιέχονταν ένα ευρύτερο πεδίο ανάπτυξης πρωτοβουλιών σε όλους τους τομείς της κρατικής δράσης.

Αυτή η ριζοσπαστική μορφή ΤΑ οραματίζονταν ένα σύστημα όπου η ΝΑ θα λειτουργούσε ανεξάρτητα από την κρατική εξουσία πολιτικά και οικονομικά. Πολιτικά, λαμβάνοντας αποφάσεις που θα ικανοποιούσαν τις απαιτήσεις των πολιτών της. Οικονομικά, αποκτώντας τη δυνατότητα να επιβάλλει φόρους ώστε να εξασφαλίσει τους οικονομικούς πόρους για την υλοποίηση των αιτημάτων αυτών. Το δε κράτος θα έλεγχε την συνταγματική νομιμότητα της κρατικής πολιτικής.

Η προσπάθεια, όμως για την ΝΑ δεν εγκαταλείφθηκε. Επανήλθε μετά από μία παρατεταμένη περίοδο στις αρχές της δεκαετίας του '80 με την αναβίωση των αρμοδιοτήτων (Ν 1232/82) και βέβαια με τις περιεκτικότερες, αν και ανεφάρμοστες απόπειρες θεμελίωσης της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης που εκδηλώθηκαν με τους νόμους 1622/86 και 1878/90. Και στις δύο περιπτώσεις πέρα από το γεγονός της διατήρησης της θέσης και του ρόλου του κρατικού νομάρχη παράλληλα με τα αιρετά όργανα σε ένα διεθνές καθεστώς ανταγωνιστικής συμβίωσης, οι προβλεπόμενες από το νόμο εκλογές δεν πραγματοποιήθηκαν εφόσον αυτή τη φορά δεν εξεδόθησαν τα σχετικά διατάγματα. Τελικά η μακρά και με τα πλέον πρόσφατα νομοθετήματα (Ν 2218/94, Ν 2240/94 και Ν 2307/95) όχι μόνο εφαρμόστηκε ο θεσμός, αλλά πραγματοποιήθηκαν επιτέλους και οι σχετικές νομαρχιακές εκλογές τον Οκτώβριο 1994².

² Θελερίτη Μαρία, Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Καλαμάτα 1996, σελ 164-165

1.1. Νέο σύστημα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης

Τα κύρια επιτεύγματα της πλέον πρόσφατης θεσμικής μεταρρύθμισης είναι:

- 1) *Το αιρετών του νομάρχη και του νομαρχιακού Συμβουλίου, οι οποίοι δεν διορίζονται πλέον από την κεντρική διοίκηση αλλά εκλέγονται άμεσα από τον λαό με εκλογές που διεξάγονται ταυτόχρονα με τις Δημοτικές.*
- 2) *Η αναβάθμιση του ρόλου της περιφέρειας, ο ρόλος της περιφέρειας είναι ο σχεδιασμός, ο προγραμματισμός και ο συντονισμός της περιφερειακής ανάπτυξης (Ν 1622/1986)*
- 3) *Η σύσταση του Περιφερειακού Ταμείου Ανάπτυξης. Το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης ιδρύθηκε και λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου όπου διαχειρίζεται όλο το περιφερειακό πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Με διαταγή του περιφερειάρχη μπορεί να εξασφαλίζει πρόσθετους πόρους για τη χρηματοδότηση των έργων (δάνεια, δικαιώματα, τέλη, εισφορές) και παρέχει την απαραίτητη τεχνική και επιστημονική υποστήριξη στα όργανα και τις υπηρεσίες της περιφέρειας, την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους και ιδιαίτερα στον αναπτυξιακό προγραμματισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης³.*

³ Θελερίτη Μαρία, Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Καλαμάτα 1996, σελ 167

2. Όργανα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης

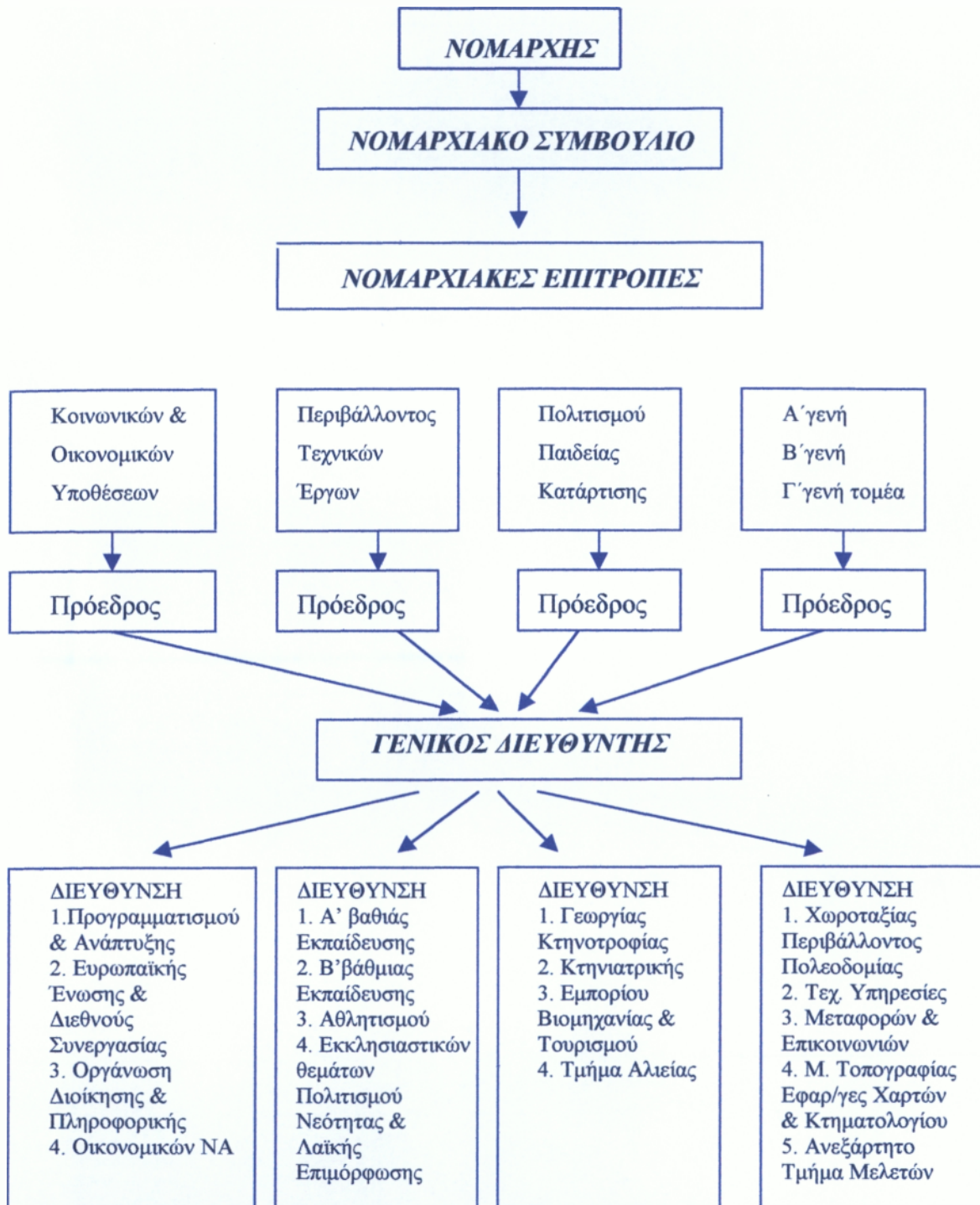
Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση αποτελείται από τα εξής όργανα⁴:

- *Νομάρχης*: εκλέγεται κάθε τέσσερα (4) χρόνια και είναι αρμόδιος για την εκτέλεση των αποφάσεων του Νομαρχιακού Συμβουλίου.
- *Νομαρχιακό Συμβούλιο*: αποτελείται από 11 - 41 μέλη ανάλογα με τον πληθυσμό της περιοχής.
- *Νομαρχιακές Επιτροπές*: αποτελούνται από τον νομάρχη που εκτελεί χρέη προέδρου και 2-6 μέλη του Νομαρχιακού Συμβουλίου. Εκλέγεται από το ίδιο το Συμβούλιο.
- *Γενικός Διευθυντής*: είναι όργανο του νομάρχη και είναι υπεύθυνος για την ομαλή λειτουργία των νομαρχιακών Διευθύνσεων.

Στο παρακάτω σχεδιάγραμμα παρουσιάζονται αναλυτικά η σύσταση των οργάνων της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

⁴ Θελερήτη Μαρία, Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Καλαμάτα 1996, σελ 19

Πίνακας 5: Όργανα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης

3. Ο Κοινωνικός Αναπτυξιακός ρόλος της ΝΑ

Η αιρετότητα των νομαρχών και νομαρχιακών συμβούλων εξασφαλίζει την ανεξάρτησή τους από τις επιλογές της κεντρικής διοίκησης. Το νέο αυτό πλαίσιο αναγνωρίζει την ΝΑ ως κύριο φορέα δημοτικού προγραμματισμού σε νομαρχιακό επίπεδο και επομένως αναλαμβάνει μεταξύ άλλων αρμοδιοτήτων τις ακόλουθες:

- Το έργο του σχεδιασμού και υλοποίησης προγραμμάτων οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης του νομού,
- Την κύρια ευθύνη της διατύπωσης προτάσεων έργων και παρεμβάσεων για τη χρηματοδότηση στα εθνικά επιχειρησιακά προγράμματα, ΚΙΠΣ στο περιφερειακό Επιχειρηματικό Πρόγραμμα και άλλα εθνικά και κοινοτικά προγράμματα,
- Την εφαρμογή επενδυτικών προγραμμάτων πάσης φύσεως έργα
- Το ρόλο του ισότιμου συνεργάτη με τους Πρωτοβάθμιους ΟΤΑ και με φορείς συνεργασίας των ΟΤΑ (Συμβούλια περιοχής, Σύνδεσμοι σκοπού) για τη στήριξη των διαδικασιών σχεδιασμού και εφαρμογής Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων, έργων προστασίας περιβάλλοντος κλπ.
- Την εξασφάλιση της άσκησης πολιτικών δικαιωμάτων των πολιτών
- Την εκτίμηση των αναγκών σε διδακτήριο Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- Τη χωροταξία, πολεοδομία, προστασία περιβάλλοντος, έκδοση οικονομικών αδειών και έλεγχο αυθαιρέτων κατασκευών,
- Τον σχεδιασμό και ανάθεση της εκτέλεσης της υπεραστικής επιβατικής συγκοινωνίας,
- Τη ρύθμιση θεμάτων επικοινωνιών και χορήγησης σχετικών αδειών
- Τη συμμετοχή στην χάραξη της πολιτικής για την ανάπτυξη του τουρισμού και την κατάρτιση προγραμμάτων τουριστικής προβολής του νομού στο εσωτερικό και εξωτερικό και την εφαρμογή τους.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται η σημαντική αποστολή που καλείται να διαδραματίσει η ΝΑ στο χώρο της τοπικής ανάπτυξης⁵.

⁵ Θελερήτη Μαρία, Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Καλαμάτα 1996, σελ 165-166

4. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση «Μύθος ή Πραγματικότητα»

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η ΝΑ, ως οργανισμός ΤΑ, θα πρέπει να έχει δημοκρατική συγκρότηση, αποκλειστική αρμοδιότητα για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων, διοικητική και πολιτική αυτοτέλεια και οικονομική αυτονομία, μόνο η δημοκρατική συγκρότηση αποσαφηνίστηκε και έτσι εκπληρώθηκε πλήρως μέχρι σήμερα. Η κεντρική εξουσία ακόμα και σήμερα αποφεύγει να καθιερώσει τη διοικητική αυτοτέλεια και την οικονομική αυτοδυναμία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, με αποτέλεσμα τη διαιώνιση της εξάρτησης και χειραγώγησης της από την κεντρική διοίκηση.

Οι πλέον πρόσφατες μεταρρυθμίσεις έχουν δημιουργήσει μια κατάσταση όπου ο νόμος «συνδιοικείται» από τα αιρετά όργανα, το νομάρχη και το νομαρχιακό συμβούλιο, και ταυτόχρονα από τον τοποτηρητή του κράτους και τον περιφερειακό διευθυντή. Ο περιφερειακός διευθυντής προστέθηκε προκειμένου να αποκατασταθεί το έλλειμμα της άμεσης κρατικής παρουσίας μιας και πλέον μιλάμε για αποκεντρωμένη οργάνωση του διοικητικού συστήματος της χώρας.

Αποτελεί κοινό τόπο η διαπίστωση ότι στην μέχρι σήμερα λειτουργία των ΝΑ απουσιάζουν τα στοιχεία εκείνα της κοινωνικής και δημοκρατικής δυναμικής που θα καταξίωναν την ΝΑ ως Τοπική Εξουσία. Η τομή στην παλιά κατάσταση της κρατικής νομαρχίας δεν έχει πραγματοποιηθεί, παρ'όλο, που παρουσιάστηκε στην προκειμένη περίπτωση μία μοναδική ίσως ευκαιρία για τη δημιουργική επινόηση νέων μορφών συγκρότησης⁶.

5. Λόγοι αποδυνάμωσης της ΝΑ

Είναι προφανές πως η ΝΑ δεν έχει ακόμη αναλάβει καμία σημαντική πρωτοβουλία, ούτε έχει δείξει σημεία αξιοπρόσεκτης δράσης με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ακόμη ως ουσιαστική εμπειρία αλλά ούτε και να έχει εισχωρήσει στην συνείδηση των πολιτών. Οι αιτίες της κατάστασης αυτής είναι ποικίλες:

- Η απροθυμία της κεντρικής διοίκησης να παραχωρήσει τις καθορισμένες αρμοδιότητες στην ΝΑ, περισσότερο να παραχωρήσει τους αντίστοιχους

⁶ Θελερήτη Μαρία, Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Καλαμάτα 1996, σελ 164-166

οικονομικούς πόρους που προβλέπονται για την ομαλή λειτουργία του νέου θεσμού, και

- Η έλλειψη του ανθρώπινου δυναμικού που θα ήταν σε θέση όχι μόνο να κατανοήσει την πρόκληση που προσφέρεται μέσα από το νέο θεσμό, αλλά θα ήταν επίσης ικανό να υλοποιήσει τις ριζοσπαστικές τομές που απαιτούνται ώστε η ΝΑ καταστεί η ουσιαστική τοπική εξουσία.

Αναγκαίο επομένως κρίνεται για την ενδυνάμωση του θεσμού της ΝΑ να υπάρξει η άμεση ανάγκη διατάξεων με τις οποίες θα προβλέπετε η ψήφιση νόμου με τον οποίο θα καθορίζεται η οικονομική αυτοτέλεια της ΝΑ. Αν η ΝΑ δεν αναλάβει σύντομα όλες τις αρμοδιότητες που της ανήκουν, δεν αναλάβει τη διαχείριση των αντίστοιχων οικονομικών πόρων για την υλοποίηση των προγραμμάτων που κάθε μια από αυτές θεωρεί απαραίτητα για την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική της ανάπτυξη δεν προβλέπεται να διαδραματίζει το ρόλο που ο νομοθέτης έχει ορίσει γι' αυτή⁷.

⁷ Θελερήτη Μαρία, Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Καλαμάτα 1996, σελ 169

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1

Γενικά Χαρακτηριστικά Δήμου Κυπαρισσίας

1. Ιστορική Αναδρομή

Ιστορικά η ίδρυση της Κυπαρισσίας χάνεται στα βάθη των αιώνων. Λέγεται πως ο θεός Απόλλωνας βγήκε για κυνήγι με τον γιο του τον Μινεκλή και σκότωσαν το ιερό ελάφι. Το γεγονός αυτό μελαγχόλησε τον νεαρό Κυπάρισσο, ο οποίος ήταν συναισθηματικά συνδεδεμένος με αυτό. Έτσι οι θεοί αποφάσισαν να απαλύνουν τον πόνο του και να τον κάνουν κυπαρίσσι. Αυτή είναι μία εκδοχή για την προέλευση της ονομασίας της πόλης. Η άλλη είναι πως πήρε το όνομα της από τα πολλά κυπαρίσσια που υπήρχαν στην περιοχή. Η Κυπαρισσία έχει ιστορική συνέχεια¹.

Ο Όμηρος αναφέρει την Κυπαρισσία στη β' ραψωδία της Ιλιάδας ως Κυπαρισσηέντα, που μαζί με άλλες οκτώ Τριφυλιακές πόλεις αποτελούσαν την

¹ Προσωπική συνέντευξη με τον Αντιδήμαρχο Δήμου Κυπαρισσίας κ.ο. Δημήτριος Στρατηκόπουλος

Εννεάπολη του Βασιλείου του Νέστορα. Συμμετείχε στον Τρωϊκό πόλεμο με έντεκα (11) καράβια.

Στους δύο Μεσσηνιακούς πολέμους απ'τους Λάκωνες συμάχησε με τους Μεσσήνιους. Όταν ο Θηβαίος στρατηγός Επαμεινώνδας νίκησε τους Σπαρτιάτες στην μάχη των Λεύκτρων κατέλαβε την Μεσσηνία το 369 π.Χ. κατάλαβε και την Κυπαρισσία την οποία έκανε επίγειο της Μεσσηνίας την περιέβαλε με τείχη και έφτιαξε το λιμάνι της. Η πόλη παρουσίαζε μεγάλη ακμή ενδεικτικό γεγονός είναι πως την εποχή εκείνη έκοβε δικά της νομίσματα και είχε ιδιαίτερα μεγάλη πληθυσμιακή ανάπτυξη (40.000 πληθυσμό)².

Σημαντική είναι η παρουσία της πόλης κατά τους βυζαντινούς χρόνους, η οποία ήκμασε στα χρόνια της Ρωμαϊκής κυριαρχίας. Ο Ιουστινιανός, αφού αναδεικνύεται νικητής στα πεδία των μαχών με τους ικανούς στρατηγούς του, διαπρέπει και στο στίβο των ειρηνικών έργων. Στην Κυπαρισσία επί της εποχή του Ιουστινιανού, ανακαινίζεται το φρούριο της. Γύρω στον 10^ο με 11^ο αιώνα η Κυπαρισσία αλλάζει όνομα και γίνεται Αρκαδία από τους πολλούς Ορκάδες που αναγκάστηκαν στους δύσκολους καιρούς να αφήσουν την κακοτράχιλη γη τους. Το όνομα Αρκαδία παρέμεινε στην πόλη μέχρι το 1835 όπου ο Όθωνας επανέφερε την παλιά ονομασία στην πόλη.

Το 1204 π.Χ. την Κυπαρισσία (Αρκαδία) την καταλαμβάνουν οι Φράγκοι. Η κατάληψη της πόλης ήταν ιδιαίτερα δύσκολη και οι Κυπαρισσιώτες πάλεψαν με νύχια και δόντια για την ελευθερία τους. Η πρώτη απόπειρα κατάληψης απέτυχε, αλλά η δεύτερη έφερε στους Φράγκους το ποθητό αποτέλεσμα. Έτσι η Κυπαρισσία έμεινε για 230 χρόνια περίπου υπό την εξουσία τους (1204-1432). Οι Φράγκοι ήθελαν να καταλάβουν την Αρκαδία λόγω της σημαντικής θέσης που κατείχαν μιας και μπορούσαν να ελέγξουν το Ιόνιο και τον κάμπο της Τριφυλίας ψηλά από το Κάστρο της.

Ο πρώτος Σταυροφόρος ο οποίος κατέλαβε την Κυπαρισσία ήταν ο πρίγκιπας Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος και στη συνέχεια ακολούθησαν μία σειρά διάδοχοι. Τον πρίγκιπα Γουλιέλμο διαδέχθηκε ο αδερφός του Γουλιέλμος ο Β΄ (1246-1278 μ.Χ.) και αυτός με την σειρά του από τον Βαρόνο Βιλαίν Δωνουά το 1261, ο οποίος τον διαδέχθηκε ο γιος του Αεράρδος, ο οποίος πέθανε το 1279 μ.Χ. και την σκυτάλη πήρε ο αδερφός του Γοδεφρείδος έως το 1293 μ.Χ. Η διαδοχή ήταν κληρονομική και έτσι

μετά το θάνατο του Γοδεφρείδου η διαδοχή πέρασε στα χέρια του γιου του Αεράρδου Β΄.

Ο Αεράρδος ο Β΄ δεν είχε διαδόχους και έτσι όταν πέθανε την ηγεμονία ανέλαβε ο άντρας της αδερφής του Ανέζα ή Αγνή, Στέφανος Μαύρος, ο οποίος πήρε σαν προίκα την ηγεμονία της μισής Αρκαδίας. Την άλλη μισή διαφέντευε ο Πέτρος Ντάλε Καρκέρι απ' την γυναίκα του, χήρα του Εδουάρδου Β΄ Ντ'Ωνουά. Ο Αεράρδος ο Γ΄ διάδοχος του Αεράρδος ο Β΄ είχε το όνομα του «καλού αφέντη» λόγω της ιδιαίτερα ευνοϊκής συμπεριφοράς απέναντι στους κατοίκους της περιοχής. Μετά το θάνατο του, το 1388, αφέντης της βαρονίας φέρεται ο γαμπρός του Ανδρόνικος Αζάν Ζαχαρίας, ο οποίος ήταν αφέντης της Χαλανρίτσας και του Δαμάλα που ανοίγει και την αυλαία της οικογένειας Ζαχαρία. Το 1401 στο προσκήνιο είναι ο Αεράρδος ο Γ΄ Ζαχαρίας Ντ'Ωνουά γιος του Ανδρόνικου Ασάν.

Το 1403 γίνεται βαρόνος ο αδερφός του Κεντυρίων Ζαχαρίας. Την εποχή της οικογενείας των Ντ'Ωνουά και ιδιαίτερα στις ημέρες του Αεράρδου Γ΄ η περιφέρεια της Αρκαδίας ήταν ο «κήπος της Ελλάδας». Τόσο καλλιεργημένη και τόσο πλούσια ήταν. Τους Ντ'Ωνουά όπως αναφέραμε διαδέχθηκε η οικογένεια Ζαχαρία που οι ρίζες τους ξεκινούσαν από την Γένουα. Ο τελευταίος ηγεμόνας στη Βαρονία της Αρκαδίας απ' την οικογένεια των Ζαχαρία υπήρξε ο Κεντυρίων Β΄ Ζαχαρίας (1404-1432 μ.Χ.), ο οποίος ήταν και ανιψιός του Δεσπότη Θεόδωρου Παλαιολόγου, ο οποίος ως γνωστών ήταν αδερφός του Αυτοκράτορα του Βυζαντίου Μανουήλ Β΄. Ο Κεντυρίων Ζαχαρίας αγωνίστηκε κατά των βυζαντινών οι οποίοι θέλανε να ξανακυριεύουν την περιοχή και το 1415 αναγκάστηκε να προσκυνήσει το Βυζαντινό αυτοκράτορα Μανουήλ Β΄, ενώ το 1429 μ.Χ. πολιορκημένος στη Χαλανδρύτσα απ' τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο το Δεσπότη του Μιστρά, και κατοπινό μαρτυρικό αυτοκράτορα του Βυζαντίου, αναγκάζεται να παραδοθεί. Η μοίρα το θέλησε να γίνει και πεθερός του Κωνσταντίνου αφού αυτονυμφεύτηκε με την κόρη του Αικατερίνη. Του χάρισε μάλιστα το σύνολο του πριγκιπάτου και αυτός αποσύρθηκε στην αγαπημένη του Αρκαδία κρατώντας και τον τίτλο του πρίγκιπα. Ο τελευταίος βαρόνος της Αρκαδίας που θα πρέπει να ολοκλήρωσε τις φραγκικές οχυρώσεις στο κάστρο, Κεντυρίων Β΄ Ζαχαρίας, έφυγε από τη ζωή το 1432 μ.Χ. Έτσι τα διακόσια τριάντα περίπου χρόνια της φραγκικής κυριαρχίας στο Μοριά και στην Αρκαδία τελείωσαν.

² Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση Δήμου Κυπαρισσίας 1992,

Οι Βιλλεαρδουΐνοι την κράτησαν πενήντα επτά (57) χρόνια, οι Ντε AULNEY εξήντα δύο (62), οι Μαύροι εξήντα δύο (62) και οι Ζαχαρία σαράντα οκτώ (48). Το 1432 η Αρκαδία ξαναπερνά στα χέρια των βυζαντινών. Οι Παλαιολόγοι κρατούν την πόλη και την ευρύτερη περιοχή κάπου είκοσι οκτώ (28) χρόνια έως το 1460. ο Θωμάς Παλαιολόγος διαφεντεύει την Αρκαδία. Απ' αυτόν δυστυχώς η Αρκαδία θα δοθεί για μία περίοδο σαν φέουδο στον βενετσιάνικης καταγωγής άνδρα που άκουγε στο όνομα Ιωάννης Ραούλ και που αργότερα εξελληνίστηκε.

Την Αρκαδία επισκεπτόταν και ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος φιλοξενούμενος στο κάστρο από τον αδερφό του Θωμά. Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος είχε σαν ορμητήριο το κάστρο της Αρκαδίας εναντίων των Τούρκων που ήθελαν να κατακτήσουν την περιοχή, μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης. Οι τούρκοι κατάφεραν να νικήσουν τους Παλαιολόγους και το 1460 μ.Χ. η Αρκαδία και η ευρύτερη περιοχή περνούν στα χέρια τους. Οι νέοι κατακτητές υψώνουν την ημισέληνο στο κάστρο των γιγάντων και δέκα χιλιάδες Αρκάδες ξεριζώθηκαν και υποχρεώθηκαν να μετοικήσουν στην ρημαγμένη Πόλη και τα Μικρασιάτικα Παράλια³.

Από το 1460 έως το 1685 έχουμε την περίοδο της πρώτης Τουρκοκρατίας. Το κάστρο οχυρώνεται πλέον από τους Τούρκους οι οποίοι έχουν να αντιμετωπίσουν τους Έλληνες που δεν δέχονταν τόσο εύκολα τον τούρκικο ζυγό αλλά και τους ενετούς που κατείχαν τα νότια παράλια του Μοριά. Η οχύρωση στα χρόνια αυτά δεν ήταν εντυπωσιακή θα μπορούσε κανείς να πει πως ήταν συμπληρωματική εκείνης των Φράγκων. Η Κυπαρισσία όταν την κατέλαβαν οι τούρκοι ήταν μια πόλη πλούσια με ένα πολύ καλά οχυρωμένο και οργανωμένο κάστρο⁴.

Μετά την Πρώτη Τουρκοκρατία ακολουθεί η περίοδος της Ενετοκρατίας από το 1685 έως το 1715. Οι τούρκοι πριν χάσουν την Αρκαδία προξένησαν πολλές ζημιές και κυρίως στο κάστρο ανατινάζοντας τους πύργους του. Οι Ενετοί όμως που χρειαζόταν το κάστρο θα το ξαναχτίσουν και θα του προσθέσουν και άλλες οχυρώσεις. Με τη σειρά τους όμως θα ξαναγκρεμίσουν ότι πίστευαν ότι θα ήταν χρήσιμο στην αμυντική ικανότητα του εχθρού όταν το 1715 η περιοχή θα

σελ. 23-24

³ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση Δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 29-31

⁴ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση Δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 46

ξανακυριευτεί από τους τούρκους. Ήταν τέτοια η ζημιά που προκάλεσαν οι Ενετοί στο κάστρο που δεν φαίνεται καν ότι υπήρξαν κάποτε ενετικές οχυρώσεις⁵.

Στο πρώτο ήμισυ του 18^{ου} αιώνα στην περιοχή της Τριφυλίας ζει και δρα εναντίων των κατακτητών ο περίφημος κλεφτοαρματολός Μάρκος Ντάρας και προς το τέλος του αιώνα γεννιέται στο Ραμοβούνι ο κατόπιν πρωτεργάτης της Λευτεριάς Θεόδωρος Κολοκοτρώνης όταν στα χώματα και στα νερά της Μεσσηνίας ξεσπούν τα Ορλωφικά (επαναστατικό κίνημα κατά των τούρκων με την υποστήριξη των Ρώσων – πήρε το όνομα του από τον Ορλώφ Ρώσος πράκτορ, υποκινητής της επανάστασης)⁶.

«Οι τούρκοι της Κυπαρισσίας περίφοβοι μαθαίνοντας τα γεγονότα παραδόθηκαν με τον όρο να μεταβούν στα γειτονικά νησιά». Η λευτεριά για μια στιγμή χαμογέλασε στη Μεσσηνία και την Λακωνία καθώς και την Αρκαδία, την οποία κατάλαβαν πλέον οι επαναστάτες, όχι όμως για πολύ. Το «ξανθό γένος», εννοούμε τους Ρώσους όπως ιστορικά έχει επικρατήσει να μεταφράζεται ο όρος, δεν βοήθησε την επανάσταση και όπως είχαν υποσχεθεί. Έτσι οι τούρκοι που έσμιζαν με τους Αλβανούς θα καταπνίξουν το απροετοίμαστο κίνημα. Οι σελίδες των Ορλωφικών έκλεισαν ματωμένες, όμως η ιδέα για την αποτίναξη του τούρκικου ζυγού όλο και ωριμάζει. Ήδη πολλοί κλεφτοκαπεταναίοι ζουν στα κορφοβούνια και συνεχώς ενοχλούν τους τούρκους με κλεφτοπόλεμο⁷.

Στις αρχές του νέου αιώνα στην Αρκαδία και συγκεκριμένα στην εκκλησία των Εισόδων θα έρθουν να μείνουν και να ποιμάνουν τους σκλάβους ραγιάδες της περιοχής δύο φωτισμένοι κληρικοί. Ο Γερμανός Ζαφειρόπουλος (ο Χριστανουπόλεως Γερμανός, όπως πέρασε στην ιστορία και έγινε πρωτομάρτυρας της Λευτεριάς) και ο πρωτοζάδερφος του Αμβρόσιος Φραντζής, ο πρωτοσύγκελος και ιστορικός του κατοπινού αγώνα. Είναι αυτοί που από τους πρώτους μύηθηκαν στην Φιλική Εταιρία και μύησαν και άλλους κληρικούς και λαϊκούς για να τους προετοιμάσουν για το μεγάλο ξεσηκωμό. Η επανάσταση στην Τριφυλία ξεκίνησε απ' το Σουλιά. Ο Αμβρόσιος Φραντζής που είχε πάει δήθεν για να συνετίσει τους «ξεμυαλισμένους» επαναστάτες στέλνει γράμμα στους αγάδες της Αρκαδίας και τους έλεγε να φύγουν στα Μοθωκόρωννα και να μην πειράζουν κανένα Αρκαδινό. Έτσι έγινε και στις 27 του

⁵ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση Δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 53

⁶ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση Δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 55

Μάρτη οι χωρικοί της Τριφυλίας απελευθέρωναν αναίμακτα την Αρκαδία. Στο κάστρο της ανέμιζαν πλέον μόνο οι σημαίες των ντόπιων κλεφτοαρματολών, πρώτα και ύστερα η γαλανόλευκη. Έτσι όπως ορίστηκε από την Α΄ Εθνοσυνέλευση οι τούρκοι δεν θα ξαναγύριζαν στην Αρκαδία παρά μόνο τον καιρό του Ιμπραήμ. Στις 21 Μαΐου του 1825 ο τουρκοαιγύπτιος πασάς ύστερα από μάχη κατέλαβε την πόλη προκαλώντας μεγάλες ζημιές. Πριν τον ερχομό του Ιμπραήμ και στην αρχή της επανάστασης του 1821 φαίνεται πως καταστράφηκαν οι μιναρέδες των τζαμιών που ήταν μέσα και έξω από το κάστρο για να χρησιμοποιηθεί το μολύβι για τις ανάγκες του Αγώνα⁸.

Τον Σεπτέμβριο του 1824 ο ισχυρός άνδρας της Τρυφηλό-Ολυμπίας Αθανάσιος Γρηγοριάδης θα χρησιμοποιήσει το κάστρο της Αρκαδίας για την ανταρσία του κατά της τότε κυβέρνησης. Ήταν η εποχή που εμφύλιος σκίζει την Ελλάδα και που λίγο έλειψε να τινάξει στον αέρα τον Αγώνα. Μετά ήρθε ο Ιμπραήμ που μετά την μάχη στα «Ταμπούρια» πυρπόλησε την πόλη. Η Αρκαδία θα περάσει πάλι στα χέρια των ελλήνων μετά την ναυμαχία του Ναβαρίνου, όπου υπογράφηκε και η ληξιαρχική πράξη για την απελευθέρωση του Νοτίου τμήματος της Ελλάδος.

Η ελευθερία όμως για την πολύπαθη Αρκαδία αλλά και για την τυπικά ελεύθερη Ελλάδα δεν είχε έρθει γιατί με τον ερχομό του Όθωνα οι έλληνες ζούσαν μέσα στην ελευθερία τους μια έντονη σκλαβιά, γιατί οι Βαυαροί που ήλθαν στη Ελλάδα με τον ανήλικο βασιλιά, δεν πρόσφεραν τίποτα από αυτά που ζητούσαν οι έλληνες (δημοκρατία, ισότητα, εργασία και πρόοδο). Για το λόγο αυτό στη Μεσσηνία το 1834 έγινε μια λαϊκή εξέγερση απ' τον γνωστό Τρίφυλλο οπλαρχηγό, τον Γιαννάκη Γκριτζαλη, που μαζί με τον πεθερό του τον γέρο-Μητρο-Πέτροβα και τα παλικάρια τους ξεσηκώθηκαν κατά των βαυαρών. Η εξέγερση αυτή πέρασε στην τοπική ιστορία ως «Μεσσηνιακή Επανάσταση» ή «Βλαχοεπανάσταση». Άρχισε ταυτόχρονα στην Μεσσηνία και την Αρκαδία τον Ιούνιο του 1834 αλλά οι βαυαροί μπόρεσαν και την κατέστειλαν τον Αύγουστο του ίδιου έτους. Στις 28 Ιουλίου οπλαρχηγοί υπό την διοίκηση του Γιαννάκη Γκριτζαλη ξεκινούν από το Πάνω Ψάρι, που ήταν η ιδιαίτερη πατρίδα του, και στις 29 του μήνα θα μπουν στην Αρκαδία και θα καταλήξουν στην εξουσία του κράτους. Θα συλλάβουν τον νομάρχη Χρηστίδη και τον μοίραρχο Αντώνη Μαυρομιχάλη και με φρουρά που απαρτιζόνταν από 100 άντρες υπό τον

⁸ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση Δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 59

Γεώργιο Μεγάλη θα τους στείλουν για φύλαξη στο Πάνω Ψάρι. Έπειτα κατέλαβαν το κάστρο για να μπορέσουν να στρατοπεδεύσουν και να ελέγχουν την πόλη⁹.

Για να κατασταλεί η Επανάσταση κινητοποιήθηκε όλος ο κρατικός μηχανισμός. Βαυαροί υπό τον Σμάλτα και οι έλληνες μισθοφόροι, οι οποίοι μετά από τη μάχη στον κάμπο της Νταβάς νίκησαν τους στασιαστές. Ο Γιαννάκης Γκριτζαλής αποσύρθηκε στο Τριφυλιακό χωριό Διμάντρα. Κρύφτηκε αλλά στη συνέχεια παραδόθηκε. Πιάστηκε από τους κυβερνητικούς και φυλακίστηκε στο κάστρο της Αρκαδίας. Η δίκη του έγινε στις 15 Σεπτεμβρίου στην Αρκαδία από έκτακτο στρατοδικείο και ύστερα από σύντομη δικαστική διαδικασία με την κατηγορία «επί αρχηγία στάσεως» καταδικάστηκε σε θάνατο και τουφεκίστηκε στις 17 Σεπτεμβρίου στη θέση «Τούμπι». Φίλοι του είχαν πετύχει «βασιλική χάρη» που έφτασε καθυστερημένα στην Αρκαδία λόγω των άσπονδων εχθρών του. Έξω από το χώρο του κάστρου έχει στηθεί από τους απογόνους του και τον δήμο Κυπαρισσίας η προτομή του για να θυμίζει σ' όλους τον ατρόμητο αγωνιστή. Να σημειωθεί ότι τότε η Κυπαρισσία για τιμωρία έχασε και την πρωτεία του νομού, γιατί ως τότε ήταν πρωτεύουσα της Μεσσηνίας¹⁰.

Ο Όθωνας, όπως αναφέραμε στην αρχή, άλλαξε την ονομασία της πόλης και από Αρκαδία την ξαναονόμασε Κυπαρισσία. Μετά την καταστολή της ανταρσίας τα πράγματα στην Κυπαρισσία δεν άλλαξαν προς το καλό το αντίθετο μάλιστα. Ο Όθωνας και οι αυλικοί του εξακολουθούν και πιέζουν το λαό και ρουφούν στην κυριολεξία το βίος τους. Ο λαός δεν αντέχει πλέον και ξεσηκώνεται σε σημείο που φτάνει και ως την εκθρόνιση του Όθωνα. Με αφορμή την εκθρόνιση του βασιλιά ξεσπούν και κατά του ντόπιου κατεστημένου το οποίο η νοοτροπία δεν άλλαξε και πολύ από εκείνη των τούρκων κατακτητών. Στην Κυπαρισσία υπήρχε τότε δύο ισχυροί κομματικοί αντίπαλοι ο Αθανάσιος Γρηγοριάδης και ο Γιώργης Κανελλόπουλος ή Χελιώτης ο Β΄ μετά από κάποιο γλέντι και υπό την επήρεια του κρασιού επιτέθηκε με όπλο και χτύπησε έξω από το κάστρο στη θέση «σταυροπάζαρο» τους ανθρώπους του Γρηγοριάδη. Όλα αυτά εν έτη 1863. Ο Γρηγοριάδης για να πάρει εκδίκηση μάζεψε λαό από τα ορεινά και έκανε εισβολές σε σπίτια της Κυπαρισσίας σκοτώνοντας, κλέβοντας και λεηλατώντας ότι έβρισκε στο

⁸ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση Δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 62

⁹ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση Δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 66

δρόμο¹¹. Ευτυχώς οι δυσκολίες και οι μαύρες εκείνες μέρες πέρασαν και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η Κυπαρισσία επαναδομείται και αρχίζει να ξαναβρίσκει τους ρυθμούς ανάπτυξης και να ακμάζει και πάλι οικονομικά.

2. Χωροταξικά Χαρακτηριστικά

Ο σημερινός Δήμος Κυπαρισσίας αποτελείται από τους κάτωθι ΟΤΑ:

1. Δήμος Κυπαρισσίας με τους οικισμούς: α) Μεμί, β) Ροντάκι, γ) Τερψιθέα και δ) Μπλεμενιάνοι. Με το Νομοσχέδιο «Ι. Καποδίστριας» στον Δήμο Κυπαρισσίας προσαρτήθηκαν οι παρακάτω Κοινότητες:
2. Κ. Αρμενίων
3. Κ. Βρυσών
4. Κ. Μουντανάδας
5. Κ. Μύρου
6. Κ. Ξηροκάμπου
7. Κ. Περδικονερίου
8. Κ. Ραχών
9. Κ. Σπηλιάς
10. Κ. Στασιού
11. Κ. Φαρακλάδας

Οι παραπάνω κοινότητες από 01/01/1999 θα ονομάζονται *Δημοτικά Διαμερίσματα*.

Έδρα του Δήμου είναι η ομώνυμη Κυπαρισσία, χτισμένη στα βορειοδυτικά υπώρεια του όρους ψυχρού, κατ' αρχήν πόλη των Σπαρτιατών και από τον 4^ο αιώνα πόλη που ανήκει στους Μεσσήνιους. Σήμερα η Κυπαρισσία αποτελεί αξιόλογο εμπορικό, κοινωνικό – οικονομικό κέντρο της περιοχής. Σαν πρωτεύουσα της επαρχίας Τριφυλίας συγκεντρώνει όλες τις δημόσιες υπηρεσίες διασφαλίζοντας την ομαλή εξυπηρέτηση των αναγκών της πολιτείας και των γύρω περιοχών. Ο συνδυασμός της αμφιθεατρικής της θέσης, το κάστρο της και οι πανέμορφες παραλίες της αποτελεί πόλο έλξης για τους τουρίστες.

¹⁰ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση Δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 67

¹¹ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση Δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 67

Η δυναμική παρουσία της Κυπαρισσίας απεικονίζεται και από το γεγονός ότι αποτελεί κέντρο έλξης και εξυπηρέτησης όχι μόνο των γεωγραφικών ορίων του Νέου Δήμου Κυπαρισσίας αλλά και όμορων Δήμων και Κοινοτήτων όπως ο Δ. Αυλώνας και Κ. Τριτύλας.

Η συνολική έκταση του δήμου είναι 101.018 στρέμματα. Ανατολικά συνορεύει με την Κ. Τριτύλας, δυτικά βρέχεται από τον Κυπαρισσιακό κόλπο, νότια συνορεύει με τον Δ. Φιλιατρών και βόρεια με τον Δ. Αυλώνας.

Από άποψη μορφολογίας εδάφους ο Δήμος Κυπαρισσίας αποτελεί μία σύνθεση παραλιακών, ημιορεινών και πεδινών εκτάσεων. Πεδινά χαρακτηρίζονται τα Δημοτικά Διαμερίσματα Κυπαρισσίας, Αρμενίων, Σπηλιάς και Φαρακλάδας, ενώ σαν ημιορεινά τα Δημοτικά Διαμερίσματα Περδικονερίου και Ραχών. Τέλος, σαν ορεινά χαρακτηρίζονται τα διαμερίσματα Βρυσών, Μουριατάδας, Μύρου, Ξηρόκαμπου και Στασιού¹².

3. Δημογραφικά και Κοινωνικά Χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με την απογραφή του 1991, ο πληθυσμός είναι 7507. Οι μόνιμοι κάτοικοι κατ' εκτίμηση είναι 9000 και ο πληθυσμός περιόδου αιχμής είναι 27000. Την καλοκαιρινή περίοδο ο πληθυσμός αυξάνεται σε ποσοστό 200%, εξαιτίας του αυξημένου εσωτερικού κυρίως τουρισμού καθώς και των αλλοδαπών τουριστών.

Πίνακας 6: Δήμος, Κυπαρισσίας

Δημ. Διαμέρισμα (τέως ΟΤΑ)	Πληθυσμός απογραφής 1991
Δ. Κυπαρισσίας	5149
Κ. Αρμενίων	317
Κ.. Βρυσών	189
Κ.. Μουριατάδας	205
Κ.. Μύρου	109
Κ.. Ξηρόκαμπου	54

¹² Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

Κ.. Περδικονερίου	163
Κ.. Ραχών	319
Κ.. Σπηλιάς	588
Κ.. Φαρακλάδας	99
Κ. Στασιού	315
Σύνολο	7507

Αιτίες της αυξημένης τουριστικής ανάπτυξης κίνησης είναι:

- Η φυσική ομορφιά της περιοχής με χαρακτηριστικά δείγματα τις παραλίες της Κυπαρισσίας, Καρτελά και Σανοί.
- Η σημασία του κάστρου της πόλης της Κυπαρισσίας με τα έντονα αραβικά και αναγεννητικά στοιχεία.
- Η ύπαρξη των θολωτών τάφων της Μυκηναϊκής εποχής στον αρχαιολογικό χώρο της Περιστεράς¹³.

3.1 Κοινωνικές – Διοικητικές Υποδομές

Κοινωνικές Υποδομές: Αθλητικές εγκαταστάσεις, παιδικές χαρές, πολιτιστικά κέντρα – πολιτιστικοί σύλλογοι, αθλητικοί σύλλογοι, σχολεία οποιασδήποτε βαθμίδος, αρχαιολογικοί χώροι – μουσεία.

Οι διοικητικές υποδομές του Δήμου συγκεντρώνονται στην έδρα. Όσο αφορά τις Διοικητικές υπηρεσίες – Υπηρεσίες Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης υφίστανται στην λειτουργία:

- Πολεοδομικού Γραφείου
- Κατάστημα ΔΕΗ – ΟΤΕ – ΕΛΤΑ – ΔΟΥ
- Ειρηνοδικείο - Αστυνομία – Λιμεναρχείο – Πυροσβεστική
- Δασαρχείο – Αγρονομείο – Διεύθυνση Γεωργίας
- Τράπεζες (4)
- Τελωνείο – Συμβολαιογραφείο (4)
- Υποθηκοφυλακείο

➤ Πολιτιστικοί Σύλλογοι (ΜΕΣΚ και ΣΦΜΚΤΚ)

Οι υπηρεσίες Υγείας επικεντρώνονται στην έδρα με την παρουσία:

- Νοσοκομείου
- Κέντρου Υγείας
- Αγροτικού Ιατρείου
- Κτηνιατρείου

Μόνο στην Κ. Σπηλιά λειτουργεί Αγροτικό Ιατρείο. Η ιατρική περίθαλψη στα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα παρέχεται σε μορφή «κινητής» υπηρεσίας με τακτικότητα (φορές / εβδομάδα) 2/1. Επίσης «Κινητή» είναι και η υπηρεσία του Ταχυδρομείου. Εξυπηρετεί καθημερινά τα δημοτικά διαμερίσματα Βρυσών, Μουριατάδας, Μύρου, Περδικονερίου, Ραχών που εξυπηρετούνται τρεις φορές την εβδομάδα¹⁴.

Άλλες υποδομές που λειτουργούν στην έδρα είναι:

- Δημοτική Βιβλιοθήκη η οποία στεγάζεται στο Δημαρχείο της Κυπαρισσίας, ιδρύθηκε το 1980 και διατηρεί μία πλούσια συλλογή βιβλίων, φιλοξενεί 15.000 τόμους και 8.500 τίτλους και λειτουργεί ως δανειστική βιβλιοθήκη. Τέλος δημιουργήθηκε και υποστηρίχθηκε οικονομικά εξολοκλήρου από το δήμο Κυπαρισσίας.
- Λιμάνι το οποίο είναι ανενεργό απαιτείται εκβάθυνσή του καθώς και επέκταση του κυματοθραύστη. Για την κατασκευή του έργου αυτού η περιοχή χρηματοδοτείται από την ΕΕ μέσω του προγράμματος ΣΑΤΑ με το ποσό των δύο δισεκατομμυρίων (2.000.000.000) δραχμών. Σήμερα εξυπηρετούνται μόνο αλιευτικά σκάφη λόγω της υποδομής του.
- Κάμπινγκ
- Λαογραφικό Μουσείο, οι εργασίες του οποίου συνεχίζονται αλλά δεν έχουν ολοκληρωθεί κυρίως για τεχνικούς λόγους. Οι εργασίες ίδρυσης του μουσείου χρηματοδοτούνται με χορηγία από το ΥΠ.ΠΟ με το ποσό των εκατό εκατομμυρίων δραχμών (100.000.000)
- Γήπεδο ποδοσφαίρου

¹³ Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

- Ραδιοφωνικοί Σταθμοί που λειτουργούν στην περιοχή είναι δύο (2), το Ράδιο Κυπαρισσία και το Ράδιο Τριφυλία, πέρα αυτών εκδίδονται δύο (2) εφημερίδες και ένα (1) περιοδικό
- Αρχαιολογικό Μουσείο με κυριότερα εκθέματα τα ευρήματα της Περιστεράς
- Θέατρο
- Στίβος 400 μ.
- Κλειστό γυμναστήριο
- Αγροτικοί συνεταιρισμοί (2). Αγροτικοί συνεταιρισμοί λειτουργούν και στα δημοτικά διαμερίσματα Σπηλιάς και Αρμενίων. Ακόμα στην έδρα λειτουργεί κατάστημα της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Μεσσηνίας (Ε.Α.Σ.Μ.).
- Αθλητικοί σύλλογοι. Οι αθλητικοί σύλλογοι που λειτουργούν στην Κυπαρισσία και οι οποίοι έχουν συσταθεί με πρωτοβουλία του δήμου είναι¹⁵:
 - ✓ ΑΟΚ (Αθλητικός Όμιλος Κυπαρισσίας)
 - ✓ Κυπαρισσεύς, οποίος πήρε το όνομα του από τον ολυμπιονίκη της πρώτης ολυμπιάδας, ο οποίος καταγόταν από την περιοχή
 - ✓ ΝΟΚ (Ναυτικός Όμιλος Κυπαρισσίας)
 - ✓ Γυμναστικός Αθλητικός Σύλλογος Ταϊ Κβο Ντο
 - ✓ Αθλητικός Σύλλογος Ερμής
 - ✓ Ιστιοπλοϊκός Σύλλογος Κυπαρισσίας, ο οποίος δεν έχει ακόμα δραστηριοποιηθεί.

3.2. Υποδομές Εκπαίδευσης:

Όσο αφορά τη σχολική υποδομή στην έδρα του Δήμου λειτουργούν:

- Δύο (2) Παιδικοί Σταθμοί
- Τρία (3) νηπιαγωγεία με 150 μαθητές και τέσσερις διδάσκοντες
- Δύο (2) εξατάξια Δημοτικά Σχολεία με 550 μαθητές και 23 μαθητές και ένα διδάσκοντα και ένα στους Αρμένιους με 8 μαθητές και 1 διδάσκοντα.
- Ένα (1) Γυμνάσιο με 380 μαθητές και 33 διδάσκοντες.
- Ένα (1) γενικό Λύκειο με 140 μαθητές και 13 διδάσκοντες

¹⁴ Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

¹⁵ Προσωπική συνέντευξη με τον Αντιδήμαρχο Δήμου Κυπαρισσίας κ. Δημήτριος Στρατηκόπουλος

- Με την ένωση του ΤΕΛ και ΤΕΣ σε ΤΕΕ οι μαθητές φτάνουν τους 100 και οι διδάσκοντες τους 15.

Συνολικά η ύπαρξη υποδομών που δεν λειτουργούν στα διάφορα δημοτικά διαμερίσματα φτάνουν τα δέκα (10)¹⁶.

¹⁶ Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

4. Οικονομικά Χαρακτηριστικά. Εντοπισμός Προβλημάτων και Δυνατοτήτων Ανάπτυξης

Στον νέο Δήμο Κυπαρισσίας ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός απαριθμεί 5000 άτομα. Από αυτά 4600 εργαζόμενοι απασχολούνται στους τρεις βασικούς τομείς παραγωγής:

- Πρωτογενής 3000
- Δευτερογενής 1000
- Τριτογενής 600

Οι υπόλοιποι τετρακόσοι (400) θεωρούνται άνεργοι.

Δευτερογενής τομέας: Περιλαμβάνει τετρακόσιες δέκα (410) επιχειρήσεις καλύπτοντας χιλίων (1000) θέσεων εργασίας. Οι είκοσι (20) από αυτές αφορούν μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων με εκατόν πενήντα (150) θέσεων εργασίας (ελαιοτριβεία, οινοποιεία, φούρνοι κ.λ.π.).

Τριτογενής τομέας: Περιλαμβάνει εκατόν πενήντα (150) επιχειρήσεις με εξακόσιες (6000) θέσεις εργασίας (διάφορες υπηρεσίες, εμπορικά καταστήματα κ.λ.π.).

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την οικονομία της περιοχής. Οι ξενοδοχειακές μονάδες διαφόρων κατηγοριών φτάνουν τις έντεκα (11) με εβδομήντα (70) θέσεις εργασίας και δυναμικότητα τετρακοσίων πενήντα τεσσάρων (454) κλινών. Τα υπόλοιπα τουριστικά καταλύματα φτάνουν τα έξι (6) με δυναμικότητα διακοσίων εβδομήντα (270) κλινών.

Εκτός όμως από τον τουρισμό η οικονομία της περιοχής βασίζεται στην αγροτική παραγωγή με κυριότερα προϊόντα το λάδι, καρπούζι, κτηνοτροφικά και κρασί. Αναλυτικότερα:

Πίνακας 7: Κυριότερα προϊόντα δήμου Κυπαρισσίας

ΔΗΜΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ – ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	
Λάδι – ελιές	716.500 ελαιόδεντρα
Καρπούζι	5.000 στρέμματα
Θερμοκήπια	450 στρέμματα
Κτηνοτροφία	3.220 αιγοπρόβατα
Κρασί / Αμπέλια	350 στρέμματα

Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

4.1. Τακτικά Έσοδα ΟΤΑ κατά τα έτη 1995-96-97

Το σύνολο των τακτικών εσόδων κατά το έτος 1995 ήταν 553,5 εκ., το 1996 ήταν 624 εκ. και το 1997 717,3 εκ. δρχ. Ενώ υπάρχει μια συνεχώς αυξανόμενη τάση κατά ποσοστό γύρω στο 13,8% θα μπορούσε κανείς να πει ότι δεν υπάρχει σημαντική αύξηση των τακτικών εσόδων παρά το μεγάλο μέγεθος του Δήμου. Γενικά όμως όλα τα μεγέθη παρουσιάζουν αυξητική τάση εκτός από τα εισοδήματα από κινητή – ακίνητη περιουσία, που κατά το έτος 1996 παρουσίασε μείωση γύρω στο 5,7%¹⁷.

Πίνακας 8: Τακτικά έσοδα δήμου Κυπαρισσίας κατά τα έτη 1995-1997

ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	1995 ΠΡΟΥΠ.	1996 ΠΡΟΫΠ.	1997 ΠΡΟΫΠ.
Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι (ΚΑΠ)	82,6	110,0	112,2
Λειτουργικά	70,1	87,2	100,2
Σ.Α.Τ.Α.	37,2	47,5	54,2
Εισοδ. Από κινητή – ακίνητη περιουσία	35,0	33,0	43,0
Ανταποδ. (τέλη, δικαιώματα, εισφορές)	283,7	293,6	344,3
Τοπικά δυνητικά τέλη και δικαιώματα	-	-	-
Λοιπά Τακτικά Έσοδα	44,9	52,7	63,4
ΣΥΝΟΛΟ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	553,5	624,0	717,3

Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

¹⁷ Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

4.2. Υποδομές Αποχέτευσης – Βιολογικός Καθαρισμός

Η κάλυψη των υποδομών αποχέτευσης σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα γίνεται με βόθρους σε ποσοστό 90 – 100% με εξαίρεση τα Δ.Δ. Κυπαρισσίας και Ραχών που έχουν δίκτυο αποχέτευσης με κάλυψη 90% και είναι χωριστικό. Κύριος αποδέκτης των λυμάτων για το Δ.Δ. της Κυπαρισσίας είναι η Θάλασσα ενώ στα άλλα δημοτικά διαμερίσματα γίνεται επιφανειακή διάθεση¹⁸.

Στην έδρα του Δήμου πρόκειται να κατασκευαστεί Βιολογικός Καθαρισμός ο οποίος θα εξυπηρετεί τον διευρυμένο Δήμο Κυπαρισσίας. Η χρηματοδότηση του έργου γίνεται από την Ευρωπαϊκής Ένωσης με επιχορηγήσεις στο πρόγραμμα Χ.Υ.Τ.Α με χρηματοδότηση ενός δισεκατομμυρίου (1.000.000.000) δραχμών¹⁹.

4.3. Περισυλλογή – Διαχείριση Απορριμμάτων

Η διαχείριση των απορριμμάτων της ευρύτερης περιοχής γίνεται από το Συμβούλιο Περιοχής της 14^{ης} Εδαφικής Περιφέρειας, ενώ το δημοτικό διαμέρισμα της Κυπαρισσίας κάνει την περισυλλογή των απορριμμάτων γίνεται σε έναν ημιελεγχόμενο χώρο ο οποίος έχει δυνατότητα επέκτασης. Αναφέρουμε επίσης δεν υπάρχει Χ.Υ.Τ.Α. στην περιοχή αλλά προβλέπεται να δημιουργηθεί στη θέση του υφιστάμενου σκουπιδότοπου Κυπαρισσίας στη περιοχή Μύρου²⁰.

Η περισυλλογή των απορριμμάτων στα Δ.Δ. Κυπαρισσίας, Σπηλιάς, Φαρακλάδας, Μύρου, και Μουριατάδας γίνεται με σύστημα κάδων – απορριμματοφόρων με εξαίρεση τα δημοτικά διαμερίσματα Αρμενίων, Ξυροκάμπου και Στασιού που γίνεται με το σύστημα σακούλες – απορριμματοφόρο ενώ στα Δ.Δ. Ραχών και Περδικονερίου η περισυλλογή γίνεται με κάδους. Η αποκομιδή των απορριμμάτων στο Δ.Δ. της Κυπαρισσίας γίνεται σε καθημερινή βάση ενώ στα υπόλοιπα Δ.Δ. γίνεται γύρω στις δύο φορές την εβδομάδα.

¹⁸ Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

¹⁹ Προσωπική συνέντευξη με τον Αντιδήμαρχο Δήμου Κυπαρισσίας κ. Δημήτριος Στρατηκόπουλος

²⁰ Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

4.4. Κτιριακή Υποδομή για τη Στέγαση του νέου ΟΤΑ

Η δημοτική Αρχή, το Δημοτικό Συμβούλιο και οι υπηρεσίες του Δήμου καθώς και η βιβλιοθήκη στεγάζονται στο υπάρχον ιδιόκτητο Δημοτικό κατάστημα, συνολικής επιφάνειας έγινε προσθήκη κατά ύψος και κατά εκτίμηση το 1996. Προβλέπεται όμως να επισκευαστεί και να διαρρυθμιστεί για να διαθέτουν ιδιόκτητα καταστήματα με εξαίρεση το Δ.Δ. Μύρου²¹.

4.5. Εξοπλισμός Πληροφορικής – Τεχνικός Εξοπλισμός

Ο εξοπλισμός πληροφορικής στο Δ.Δ. της Κυπαρισσίας περιορίζεται σε ένα fax και ένα φωτοτυπικό μηχάνημα.

Ο δε μηχανολογικός – τεχνικός εξοπλισμός του Δήμου Κυπαρισσίας είναι :

- Ένα μεγάλο απορριματοφόρο όχημα
- Ένα κινητό όχημα σάρωθρον
- Ένα μεγάλο φορτηγό αυτοκίνητο
- Ένα ημιφορτηγό
- Ένα βυτιοφόρο
- Ένα επιβατικό αυτοκίνητο
- Ένα ελκυστήρα για γκαζόν
- Ένα κομπρεσέρ
- Ένα μικρό φορτωτή

Σύμφωνα με τον τεχνικό εξοπλισμό που θα δοθεί σε κάθε ΟΤΑ, ο Δήμος αποκτά ακόμα:

- ένα φορτωτή
- δύο οχήματα πολλαπλών χρήσεων τύπου ΒΕ και Ε1²².

²¹ Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

²² Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

4.6. Προσωπικό των ΟΤΑ

Ο δήμος απασχολεί στην έδρα τριάντα επτά (37) άτομα, από αυτά είκοσι έξι (26) είναι Δημοσίου Δικαίου (μόνιμοι). Από τα 26 άτομα ένας είναι Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, δώδεκα (12) Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και ο δεκατρείς (13) Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης.

Το υπόλοιπο προσωπικό είναι Ι.Δ. αορίστου χρόνου, από τους οποίους ένας είναι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και οι δέκα (10) είναι Υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Η διαβάθμιση του προσωπικού των υπολοίπων Δ.Δ. είναι η παρακάτω:

Δ.Δ. Αρμενίων	Β' μέρος
Δ.Δ. Βρυσών	Β' μέρος
Δ.Δ. Ραχών	Β' μέρος
Δ.Δ. Ξηροκάμπου	Β' μέρος
Δ.Δ. Περδικονερίου	Β' μέρος
Δ.Δ. Φαρακλάδας	Β' μέρος
Δ.δ. Μουριατάδας	Β' μέρος

Στις κοινότητες Σπηλιάς και Στασιού τα καθήκοντα του γραμματέα ασκούνται από ωρομίσθιους²³.

²³ Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2

Έργα Υποδομής και Ανάπτυξης Αρχαιολογικών Χώρων

1. Πολιτιστικοί Σύλλογοι

Στον Δήμο Κυπαρισσίας έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν, προσφέροντας στην πόλη αξιόλογο πολιτιστικό έργο, δύο σύλλογοι: ο ΜΕΣΚ (Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Κυπαρισσίας) και ο ΣΦΜΚΤΚ (Σύλλογος Φίλων Μουσικής και Τεχνών Κυπαρισσίας).

Αναλυτικά θα αναφερθούμε στον πολιτιστικό σύλλογο ΜΕΣΚ.

Ο Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Κυπαρισσίας ιδρύθηκε το 1980. Πρόεδρος του είναι η κυρία Σονία Ηλιοπούλου. Οι δραστηριότητες που έχει αναπτύξει μέχρι σήμερα καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο πολιτιστικών και πολιτισμικών εκδηλώσεων.

Στόχοι του είναι: η διάδοση της ανάγνωσης και της λογοτεχνίας, τη διάσωση και διάδοση της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, αφού οι ρίζες του παρελθόντος καθορίζουν το παρόν μας και προσδιορίζουν σημαντικά το μέλλον μας.

Ο ΜΕΣΚ έχει διοργανώσει επιστημονικές, λογοτεχνικές ημερίδες, συναυλίες με έντεχο τραγούδι και γενικά θεωρείται ο πολιτιστικός πνεύμονας της περιοχής. Οι εκδηλώσεις του αποτελούν γεγονός για την γύρω περιοχή της Τριφυλίας, γιατί χαρακτηρίζονται από πρωτοτυπία και διοργανώνονται με μεράκι και πολύ βούληση. Μία από τις τελευταίες εκφάνσεις ήταν η διοργάνωση Έκθεσης Φωτογραφίας με το πανόραμα της πόλη του αιώνα που έφυγε.

Ήδη είναι υπό έκδοση λεύκωμα από τις εκδόσεις «ΑΔΑΜ» που ασχολούνται με εκδόσεις όλων των λευκωμάτων της Εθνικής Πινακοθήκης, το Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης, του Μεγάρου Μουσικής το κόστος του οποίου θα ανέλθει στα έντεκα εκατομμύρια (11.000.000) δραχμές. Χορηγοί για τη δημιουργία του είναι ο τοπικός και ημερήσιος τύπος, για την προσπάθεια του συλλόγου, με τη συνεργασία του ΥΠ.ΠΟ με το ποσό των πέντε εκατομμυρίων (5.000.000) δραχμών. Δεύτερος χορηγός είναι ο Γεώργιος Ιών. Δαλακούρας με επιχορήγηση τεσσάρων εκατομμυρίων πεντακοσίων χιλιάδων (4.500.000) δραχμών.

Οι τρεις τελευταίες εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν είναι:

1. Έκθεση Φωτογραφίας των Γιατρών Χωρίς Σύνορα (Πάσχα 2001) με το φωτογραφικό υλικό από τα δέκα (10) χρόνια δράσης
2. Βραδιά Μπαλέτου στο λιμενοβραχίονα της πόλης
3. Θεατρική παράσταση (24-07-2001), αφιέρωμα στα 50 χρόνια από το θάνατο του Αγγέλου Σικελιανού. Η θεατρική παράσταση παίχθηκε στην Τρίπολη, στην Κυπαρισσία και την Λευκάδα όπου δόθηκε διεθνές συμπόσιο με επιστήμονες από όλο τον κόσμο¹.

¹ Προσωπική συνέντευξη με την κα. Σόνια Ηλιοπούλου, Πρόεδρος Πολιτιστικού Συλλόγου ΜΕΣΚ

2. Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Στον Δήμο Κυπαρισσίας οι κάτοικοι έχουν μια ιδιαίτερη αγάπη προς τις πολιτιστικές εκδηλώσεις. Με τη συμβολή του δήμου και των πολιτιστικών συλλόγων διοργανώνονται πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις καθ'όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Συγκεκριμένα:

- Στην αλλαγή του χρόνου οργανώνεται μία εξαιρετική φιέστα για την υποδοχή του νέου έτους με την οικονομική υποστήριξη του δήμου. Η εκδήλωση περιλαμβάνει μουσική, χορό, φαγητό και την κοπή της παραδοσιακής πίτας
- Τις απόκριες οργανώνεται Καρναβάλι με άρματα και μεταμφιεσμένους, στο οποίο συμμετέχουν όλοι οι κάτοικοι κάθε ηλικίας
- Στα τέλη Απριλίου έχουμε τις λαϊκές αθλητικές εκδηλώσεις. Οργανώνεται ο Ποδηλατικός Γύρος της πόλης 10.000 μ.
- Τέλη Μαΐου έχουμε την ημερίδα στίβου με τη συμμετοχή τοπικών αθλητών
- Την παραμονή του Αγίου Πνεύματος διοργανώνονται ημερίδες επιστημονικές, φιλοσοφικές και λογοτεχνικές όπου συμμετέχουν καθηγητές από τη Μεσσηνία παρουσιάζοντας το έργο τους. Τον Ιούλιο του 2001 συμμετείχαν στην ημερίδα εκατόν είκοσι (120) καθηγητές σε είκοσι τρεις (23) από τους οποίους απονεμήθηκαν τιμητικές πλακέτες
- 13-14 Αυγούστου έχουμε τον ετήσιο πρωτάθλημα Beach Volley²

Πέρα από τις εκδηλώσεις που αναφέρθηκαν και πραγματοποιούνται καθ'όλη τη διάρκεια του χρόνου είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να αναφερθούμε στις εκδηλώσεις που γίνονται το καλοκαίρι.

Οι εκδηλώσεις οι οποίες ξεκινάνε 7 Ιουλίου και τελειώνουν τέλος Αυγούστου περιλαμβάνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις κάθε μορφής (χορό, θέατρο, τραγούδι) και έχουν γενικό τίτλο Πολιτιστικό Καλοκαίρι. Ενδεικτικά παρουσιάζουμε το πρόγραμμα του έτους 2001.

Τον Σεπτέμβριο και συγκεκριμένα στις τέσσερις του μήνα (04/09/2001) διεξάγεται εμποροπανήγυρη και πανηγύρι, το οποίο και διαρκεί οκτώ (8) ημέρες στον λεγόμενο χώρο της Πανηγυρίστριας. Οι ρίζες του οποίου χάνονται μέσα στα βάθη των αιώνων. Λέγεται ότι εκεί εορτάζονταν και ο θεός Διόνυσος. Στις ημέρες αυτές η

² Προσωπική συνέντευξη με τον κ. Δημήτριο Στρατηκόπουλο, Αντιδήμαρχος Δήμου Κυπαρισσίας

συμμετοχή του κόσμου είναι μεγάλη και για το σκοπό αυτό συγκεντρώνεται κόσμος από όλα τα μέρη της Μεσσηνίας.

Στο χώρο της Πανηγυρίστριας πέρα από την εμποροπανήγυρη και πανηγύρι του Σταυρού διεξάγονται πολλά λαϊκά πανηγύρια καθ'όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού αλλά και θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες. Οι εκδηλώσεις αυτές παλαιότερα διεξάγονταν στο κάστρο αλλά λόγω της δυσμορφίας του χώρου θεωρήθηκε σκόπιμο οι εκδηλώσεις να διεξάγονται στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο της Πανηγυρίστριας³.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2001

Ο Δήμος Κυπαρισσίας σε συνεργασία με τους Πολιτιστικούς Συλλόγους της περιοχής διοργανώνει τις πιο κάτω Πολιτιστικές Εκδηλώσεις⁴:

1. Μουσική εκδήλωση "ΑΡΜΟΝΙΑ", Σάββατο 7 Ιουλίου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στην Κεντρική Πλατεία. Χορηγός ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ ΑΤΛΑΝΤΙΚ.
2. Παράσταση Χορευτικού Συγκροτήματος Λυκείου Ελληνίδων Καλαμάτας Δευτέρα 9 Ιουλίου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στην Κεντρική Πλατεία.
3. Παράσταση "Ο ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΡΟΔΟΥ" (Με την ευκαιρία της συμπλήρωσης των 50 χρόνων από το θάνατο του Αγγέλου Σικελιανού), Σάββατο 14 Ιουλίου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στο Λιμενοβραχίονα Κυπαρισσίας. Η εκδήλωση διοργανώνεται σε συνεργασία του Δήμου με το Μ.Ε.Σ.Κ. και με χορηγό το ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ ΑΤΛΑΝΤΙΚ.
4. Συναυλία της Φιλαρμονικής του Δήμου, Κυριακή 15 Ιουλίου 2001 και
α. ώρα 9.15' μ.μ. στην Κεντρική Πλατεία.
5. Συναυλία Σαβίνας Γιαννάτου, Πέμπτη 19 Ιουλίου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στο Λιμενοβραχίονα. Συνδιοργάνωση Δήμου Κυπαρισσίας- Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μεσσηνίας.
6. Συναυλία της Φιλαρμονικής του Δήμου, Παρασκευή 20 Ιουλίου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στη Βρύση Σκανδάλη του Δημοτικού Διαμερίσματος Σπηλιάς.
7. Παράσταση παιδικής χορωδίας Συλλόγου Φίλων της Μουσικής & των Καλών Τεχνών Κυπαρισσίας, Σάββατο 21 Ιουλίου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στο πάρκο Εισόδων της Θεοτόκου στην Άνω Πόλη Κυπαρισσίας.

³ Προσωπική συνέντευξη με τον κ. Δημήτριο Στρατηκόπουλο, Αντιδήμαρχος Δήμου Κυπαρισσίας

⁴ Προσωπική συνέντευξη με τον κ. Δημήτριο Στρατηκόπουλο, Αντιδήμαρχος Δήμου Κυπαρισσίας

8. Παράσταση θεάτρου "ΝΕΦΕΛΕΣ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ" από το Μ.Ε.Θ. Καλαμάτας, Κυριακή 22 Ιουλίου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στο Λιμενοβραχίονα
9. Παράσταση Καραγκιόζη από το θίασο του κ. Αθανασίου, Τετάρτη 25 Ιουλίου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στην Κεντρική Πλατεία.
10. Παράσταση θεάτρου "Η ΣΤΑΣΗ ΣΑΜΠΛΑΝΤΕ" από το θίασο του κ. Αντωνίου, Σάββατο 28 Ιουλίου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στο Λιμενοβραχίονα.
11. Παράσταση Ταχυδακτυλουργού SARGAN, Τετάρτη 1 Αυγούστου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στην Κεντρική Πλατεία. Χορηγός ΣΟΥΠΙΕΡ ΜΑΡΚΕΤ ΑΤΛΑΝΤΙΚ.
12. Συναυλία παραδοσιακής μουσικής Παπακώστα Λεωνίδα, Σάββατο 4 Αυγούστου 2001 στην Πλατεία Πανηγυρίστρας με συμμετοχή του Χορευτικού Συγκροτήματος ΜΕΣΚ.
13. Παράσταση παιδικού θεάτρου "Ένα σακί γεμάτο ψέματα", Τετάρτη 8 Αυγούστου 2001 και ώρα 9.15' μ.μ. στο Λιμενοβραχίονα.
14. Έκθεση Αγροτικών Προϊόντων από Παρασκευή 10 Αυγούστου 2001 στην Κεντρική Πλατεία.
15. Πρωτάθλημα ΜΠΠΣ ΒΟΛΕΥ Δευτέρα και Τρίτη 13 & 14 Αυγούστου 2001 στην παραλία Αϊλαγούδι Κυπαρισσίας.
16. Συναυλία Σχολής Μουσικής "ΠΡΑΣΙΝΟΥ" Τρίτη 21 Αυγούστου και ώρα 9.15' μ.μ. στην Πλατεία Άνω Πόλης Κυπαρισσίας. Χορηγός ΣΟΥΠΙΕΡ ΜΑΡΚΕΤ ΑΤΛΑΝΤΙΚ.

3. Κυπαρισσία 2004

Ο Δήμος Κυπαρισσίας, λόγω γεωγραφικής θέσης αλλά και του ιδιαίτερα ευνοϊκού κλίματος της επιλέχθηκε από την Ολυμπιακή Επιτροπή και ορίστηκε ως Παγκόσμιο κέντρο προπονήσεων για το Βόλει και για τους ποδηλάτες, επί δημοσίας οδού αλλά και για την προετοιμασία όλων των αθλητών.

Ενόψει της Ολυμπιάδας και των αγωνισμάτων που σχεδιάστηκε να διεξαχθούν στην πόλη κρίθηκε απαραίτητο να γίνουν κάποιες διορθώσεις στους ήδη υπάρχοντες χώρους άθλησης αλλά και δημιουργίας νέων. Έτσι, σχεδιάστηκαν και είναι υπό υλοποίηση τα εξής έργα:

- Ανάπλαση του γηπέδου ποδοσφαίρου με τοποθέτηση χορτοτάπητα και προβολέων
- Δημιουργία κολυμβητηρίου Ολυμπιακών διαστάσεων
- Δημιουργία δύο (2) γηπέδων τένις
- Δημιουργία γηπέδων ποδοσφαίρου πέντε επί πέντε (5x5)

Για τη δημιουργία όλων αυτών των αθλητικών εγκαταστάσεων ο Δήμος Κυπαρισσίας έχει χρηματοδοτηθεί από το πρόγραμμα Ελλάδα 2004 με το ποσό των 1.620.000.000 δραχμών εξαιρουμένου του κολυμβητηρίου το οποίο έχει ειδικά χρηματοδοτηθεί από το ΥΠ.ΠΟ σε συνεργασία με το Υπουργείο Αθλητισμού με το ποσό των 60.000.000 δραχμών. Η ίδρυση αυτού του έργου εντάσσεται στο πρόγραμμα του «Εργασιακού Αθλητισμού»⁵.

4. Αρχαιολογικοί Χώροι

Πέρα από τις φυσικές ομορφιές ο επισκέπτης της Κυπαρισσίας για να έχει μία ολοκληρωμένη άποψη για την περιοχή και να επισκεφτεί δύο από τα σημαντικότερα αρχαιολογικά ευρήματα, τα οποία άντεξαν στο πέρασμα των αιώνων και όχι πάντα κάτω από τις πιο ευνοϊκές συνθήκες. Οι σημαντικοί αυτοί χώροι είναι:

- Το κάστρο των γιγάντων
- Αρχαιολογικός χώρος της Περιστεράς

Αναλυτικότερα:

4.1. Το κάστρο των γιγάντων

Το κάστρο των γιγάντων ή «Αρκαδίας» όπως αναφέρεται στο ομώνυμο βιβλίο του Στάθη Ηλ. Παρασκευόπουλου.

Το κάστρο των γιγάντων πήρε το όνομα του από τους δημιουργούς του, καθώς λέγεται πως το κάστρο αλλά και όλη η πόλη της Κυπαρισσίας ήταν έργο γιγάντων. Το όνομα «Αρκαδία» δόθηκε μιας και η Κυπαρισσία παλαιότερα λεγόταν

⁵ Προσωπική συνέντευξη με τον κ. Δημήτριο Στρατηκόπουλο, Αντιδήμαρχο Δήμου Κυπαρισσίας

Αρκαδία, λόγω των πολλών Ορκάδων, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν σ'αυτή κατά την περίοδο των σλαβικών επιδρομών.

Το κάστρο είναι ένα από τα δώδεκα που βρισκόταν σε ενεργεία τον καιρό που οι Φράγκοι κατέβηκαν στον Μοριά. Βρίσκεται στην θέση της Ομηρικής πόλης «Κυπαρισσήεις» στις ΒΔ πλαγιές του όρους Ψυχρού (του αρχαίου Αιγάλεω).

Το κάστρο χαρακτηρίζεται από κατασκευές και προσθήκες τεσσάρων εποχών.

- I. Τα θεμέλια των τειχών είναι ελληνικής εποχής και διατηρούνται ακόμη από την πλευρά του χωριού, πίσω από το βουνό και την πύλη της εισόδου όπου είναι τετράγωνος Πύργος. Κομμάτια τοίχου διατηρούνται στο εξωτερικό μέρος εδώ και εκεί, προφανώς Φραγκικής προέλευσης.
- II. Ένας οκταγωνικός Πύργος Βυζαντινός με τετράγωνα παράθυρα αρχαίου τύπου. Τα θεμέλια αρκετά καλά τοποθετημένα αλλά λιγότερο ενδιαφέροντα. Δεν υπάρχουν τούβλα συνδεδεμένα με πέτρες. Ο Πύργος αυτός ο τελευταίος πύργος του κάστρου είναι προς το μέρος της πόλης.
- III. Ένας τετράγωνος πύργος Γαλλικής Εποχής. Πολλές πέτρες ελληνικής προέλευσης βρίσκονται εκεί και υπάρχουν θεμέλια αρχαίου ελληνικού πύργου σε μία γωνία που επάνω σ'αυτή οι Φράγκοι χτίσανε το δικό τους πύργο. Η πόρτα είναι ψηλά με κρεμαστή σκάλα που σηκωνότανε.
- IV. Υπάρχουν δύο πύργοι Τουρκικής κατασκευής και τείχη στα οποία έγιναν επάλλξεις απ'αυτούς⁶.

Οι κατασκευές αυτές και οι προσθήκες είναι η μαρτυρία της πολυτάραχης ιστορίας του κάστρου και γενικότερα της πόλης.

Το κάστρο οχυρότατο δέσποζε στην εύφορη πεδιάδα και την ανοικτή θάλασσα και η ιστορία του είναι μακρά. Το 1205 μ.Χ. καταλήφθηκε από τους Φράγκους που όπως αναφέραμε αποτέλεσε μία από τις δώδεκα βαρονίες στις οποίες διαιρέθηκε ο Μοριάς. Στη διάρκεια της ιστορίας του άλλαξε διάφορους κυρίους. Το 1685 οι Τούρκοι ανατίναξαν τους πύργους του περιβόλου, λίγο πριν οι Βενετσιάνοι καταλάβουν το κάστρο, οι οποίοι το κράτησαν μέχρι το 1715. Από το 1721 έως το 1821 κατείχετο από τους Τούρκους. Μεγάλη καταστροφή προξένησε στα τείχη ο Ιμπραήμ το 1825.

⁶ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 108

Το κάστρο σήμερα παρ'όλο που είναι αρκετά ερειπωμένο, τόσο που με δυσκολία αναγνωρίζεται η αρχική του κατασκευή εξακολουθεί να δεσπόζει στην κορυφή του όρους Ψυχρού. Από εκεί η θέα είναι μαγευτική. Αγναντεύοντας βλέπει κανείς την Άνω Πόλη και την νέα πόλη, τον πράσινο κάμπο, το λιμάνι και τις ακρογιαλιές του Κυπαρισσιακού κόλπου.

Η Άνω πόλη κρύβει πραγματικά μία ξεχωριστή ομορφιά ακριβώς κάτω από το κάστρο βρίσκεται μία μικρή πόλη η οποία ξεχωρίζει για την ομορφιά και την καλαισθησία της. Ένας παραδοσιακός οικισμός με στενά δρομάκια και καλντερίμια, αρχοντικά και βυζαντινές εκκλησίες, το παλαιό επαρχείο στο οποίο έζησε για κάποιο διάστημα (1866) ο μεγάλος μας ποιητής Κωστής Παλαμάς μιας και ο αδερφός του ήταν έπαρχος στην περιοχή και λέγεται πως εδώ εμπνεύστηκε «Τον Δωδεκάλογο του Γύφτου» και «την Ροδιά». Με τον πλάτανο της Αρκαδίας και τις βρύσες με το καθαρό νερό, τους γραφικούς καφενέδες γύρω από την πλατεία, όλα πνιγμένα στους μπαξέδες και στην ευωδιά του βασιλικού, είναι η άλλη Κυπαρισσία ολότελα ίδια αλλά και ολότελα διαφορετική.

Στο λιμάνι στις πόλης υπάρχουν λείψανα αρχαίων λιμενικών έργων. Επίσης επί της ακτής υπάρχει μία πηγή, περιβαλλόμενη από λαξευμένους βράχους, κατά τον Πausανία, η περίφημος αυτή πηγή είναι του Διόνυσου. Είχε ανοιχθεί από τον Διόνυσο ο οποίος με τη ράβδο του χτύπησε το έδαφος και ανέβλυσε θαυμάσιο νερό χρησιμοποιούμενο από τους Κυπαρίσσους για ύδρευση⁷.

4.2. Αρχαιολογικός χώρος της Περιστεράς

Πέρα από το επιβλητικό κάστρο των Γιγάντων ο επισκέπτης της Κυπαρισσίας έχει τη δυνατότητα να απολαύσει και ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα των αρχαίων ανασκαφών που έχουν βρεθεί κατά καιρούς στην ευρύτερη περιοχή της Μεσσηνίας. Πρόκειται για τους Θολωτούς Τάφους της Περιστεράς τους οποίους έφερε στο φως ο γνωστός έλληνας αρχαιολόγος Σπύρος Μαρινάτος⁸. Σύμφωνα με τους αρχαιολόγους οι θολοτοί τάφοι, ταφικά μνημεία της 2^{ης} π.Χ. χιλιετίας που ήταν οι τάφοι βασιλέων δυναστών και γενικά αρχόντων, είναι πολύπλοκα κτίσματα που γεννήθηκαν στην Μεσσηνία. Από την Μεσσηνία το αρχιτεκτονικό αυτό επίτευγμα

⁷ Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος, «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση δήμου Κυπαρισσίας 1992, σελ. 96

⁸ Εγκυκλοπαίδεια «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», σελ. 350

εξαπλώθηκε σ'όλη την Ηπειρωτική Ελλάδα και έφτασε στην κορύφωση τους στις Μυκήνες με τον θησαυρό του Ατρέα.

Στην Περιστερία σε ένα επιβλητικό τοπίο, πάνω από τον Κυπαρισσήεντα ποταμό, έχει ανακαλυφθεί ένας ιδιαίτερα σημαντικός αρχαιολογικός χώρος. Μέχρι στιγμής στον αρχαιολογικό χώρο έχουν ανακαλυφθεί τέσσερις (4) θολωτοί τάφοι προ Μυκηναϊκής εποχής, η αρχή ενός ανάκτορου και πολλά σπίτια της εποχής. Το ανάκτορο αυτό πιστεύεται πως είναι το οίκημα του Άρχοντα στην φυσική οχυρωμένη ακρόπολη, ήταν ένα απλό μεγάλο σπίτι με λιθόκτιστα θεμέλια και δάπεδα από πατημένο πυλό.

Ανάμεσα στους θολωτούς τάφους υπάρχει ο μεγαλύτερος που έχει ανασκαφεί στην Μεσσηνία και ένας από τους μεγαλύτερους της χώρας. Αξίζει να σημειωθεί πως οι ανασκαφές δεν έχουν ολοκληρωθεί. Οι τάφοι της Περιστεράς έκρυβαν χρυσά κύπελλα και κοσμήματα καθώς και σπουδαία αγγεία, ορισμένα από τα οποία εκτίθονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Κυπαρισσίας και κάποια άλλα στο Αρχαιολογικό Μουσείο της χώρας Τριφυλίας. Ο πλούτος των ευρημάτων και το μέγεθος των κτισμάτων που έχουν βρεθεί έχουν δικαίως αποδώσει στην Περιστερία τον τίτλο «Μυκήνες της Δυτικής Πελοποννήσου»⁹.

⁹ Τουριστικός Οδηγός Μεσσηνίας, έκδοση 2000

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

3

Αξιολόγηση και Συμπεράσματα

1. Κριτική Αποτίμηση Υπάρχουσας Κατάστασης

Από τις προηγούμενες ενότητες είναι προφανές ότι ο νέος δήμος είναι οικονομικά εύρωστος με πολλά όμως περιθώρια ανάπτυξης.

Έτσι στον πρωτογενή τομέα ενώ οι καλλιέργειες είναι δυναμικές και ιδιαίτερα αποδοτικές απαιτείται δραστηριοποίηση για την μεταποίηση, την διάθεση και την εμπορία των προϊόντων σε καλύτερες τιμές.

Στον τομέα του τουρισμού υπάρχουν αρκετά ξενοδοχεία και κάμπινγκ αλλά χρειάζεται αξιοποίηση όμορφων ακτών και των μνημείων της περιοχής.

Ακόμη το οδικό δίκτυο χρειάζεται βελτίωση για να εξυπηρετεί την αυξημένη τουριστική κίνηση και την κυκλοφορία των αγαθών.

Η γενική κατάσταση του δικτύου ύδρευσης είναι καλή και χρειάζεται κυρίως συντήρηση ενώ το αποχετευτικό δίκτυο απαιτεί σημαντικά έργα.

Το κτίριο του Δημαρχείου καλύπτει τις ανάγκες στέγασης του νέου Ο.Τ.Α. αλλά στερείται παντελώς εξοπλισμού πληροφορικής ενώ και ο μηχανολογικός

εξοπλισμός είναι ελλιπείς. Το υφιστάμενο προσωπικό κρίνεται ανεπαρκές για τις ανάγκες του νέου ΟΤΑ.

Ο Δήμος επιβάλλεται να βελτιώσει τις κοινωνικές υποδομές και παροχές προς τους κατοίκους του. Ακόμα οφείλει να μεριμνήσει για τις πολιτιστικές δραστηριότητες αξιοποιώντας και βελτιώνοντας την υποδομή που διαθέτει. Τις αυξημένες δαπάνες για τα παραπάνω θα πρέπει να τις εξασφαλίσει από την αύξηση των ιδίων πόρων του.

2. Επεξεργασία Τεχνικών Δελτίων και Έργων ΕΠΤΑ

Στο πρόγραμμα ΕΠΤΑ συμπεριλαμβάνονται όλα τα έργα που αφορούν πρωτοβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση με στόχο να εξασφαλιστεί ο προγραμματισμός όλων των πόρων που κατευθύνονται στους ΟΤΑ. Τα προτεινόμενα έργα εντάσσονται σε υποπρογράμματα και ιεραρχούνται με σειρά προτεραιότητας.

Τα έργα που πρότείνει ο Δήμος Κυπαρισσίας είναι τα παρακάτω:

1. ΕΡΓΑ ΠΡΩΤΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

Κατηγορία 1: Διοικητική υποδομή – εκσυγχρονισμός νέων ΟΤΑ και Μηχανολογικός εξοπλισμός

1. *Επισκευή και διαρρύθμιση Δημοτικού Καταστήματος του Δήμου Κυπαρισσίας* - Πρόκειται για την επισκευή και διαρρύθμιση του δημοτικού καταστήματος του Δήμου Κυπαρισσίας και αποκατάσταση βλαβών οι οποίες προξενήθηκαν από τον σεισμό του 1997.

Κατηγορία 2: Διακοινοτικά έργα συγκοινωνιακής επικοινωνίας

1. *Βελτίωση οδικού δικτύου Δήμου Κυπαρισσίας* - Πρόκειται για βελτιώσεις γεωμετρικών χαρακτηριστικών και διαπλατύνσεις των δρόμων του οδικού δικτύου οι οποίες αφορούν το τμήμα Κυπαρισσίας – Φαρακλάδας με τις ενδιάμεσες παρακάμψεις προς Στάδιο, Ξηρόκαμπο, Περδικονέρι, Σπηλιά καθώς και το τμήμα Κυπαρισσίας – Βρύσες, Μουριατάδα, Ράχες. Το συνολικό μήκος του οδικού δικτύου είναι 37 χμ.

2. ΕΡΓΑ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

Κατηγορία 3: Κατασκευή – βελτίωση έργων ύδρευσης, δικτύου αποχέτευσης και προστασία περιβάλλοντος.

1. *Αποχέτευση* - Μελέτη εσωτερικών δικτύων Δ.Δ. του δήμου Κυπαρισσίας και των συνοικισμών γύρω από αυτών.
2. *Υδρευση* - Πρόκειται για μελέτη η οποία θα περιλαμβάνει την ανεύρεση υδάτινων πόρων για τον εμπλουτισμό των πηγών, την ανακαίνιση και επέκταση των δικτύων ύδρευσης του συνόλου των Δ.Δ. του Δήμου Κυπαρισσίας. Ειδικότερα πρόκειται για τον εμπλουτισμό των πηγών υδροδότησης της πόλης της Κυπαρισσίας, την βελτίωση του υδραγωγείου του Δ.Δ. Αρμενίων και την επέκταση των δικτύων ύδρευσης του νέου Δήμου.
3. *Μελέτη Χ.Υ.Τ.Α.* - Πρόκειται για μελέτη κατασκευής Χώρου Υγειονομικού Ταφής Απορριμμάτων στη θέση του υφιστάμενου σκουπιδότοπου στη περιοχή Μύρου.
4. *Βιολογικός Καθαρισμός Δήμου Κυπαρισσίας* - Πρόκειται για κατασκευή Βιολογικού Καθαρισμού ο οποίος θα εξυπηρετήσει τον διευρυμένο Δήμο.

Κατηγορία 4: Υποδομές Εκπαίδευσης

1. *Κτιριακή Υποστήριξη* - Πρόκειται για την κατασκευή τριών νηπιαγωγείων, ενός δημοτικού σχολείου, την προσθήκη έξι αιθουσών σε υπάρχοντα σχολεία καθώς και την προσθήκη τριών αιθουσών στο γυμνάσιο της Κυπαρισσίας.

Κατηγορία 5: Πολιτιστικές υποδομές

1. *Βελτίωση και συμπλήρωση της πολιτιστικής υποδομής* – Πρόκειται για την ανακαίνιση του κτιρίου της Εθνικής Τράπεζας και την διαμόρφωση του για να στεγάσει το πολιτιστικό κέντρο.

Κατηγορία 6: Αθλητικές υποδομές

1. *Βελτίωση και συμπλήρωση αθλητικής υποδομής* - Πρόκειται για την βελτίωση και συντήρηση των αθλητικών εγκαταστάσεων του Δήμου. Ειδικότερα:
 - α) στο γήπεδο ποδοσφαίρου της Κυπαρισσίας απαιτούνται:
 - ανακατασκευή αποδυτηρίων
 - επισκευή περίφραξης διευθέτηση όμβριων
 - β) στο κλειστό γυμναστήριο της πόλης απαιτούνται:
 - επισκευές στέγης
 - διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου
 - γ) στο γήπεδο του Δ.Δ. Σπηλιάς απαιτούνται:
 - περίφραξη
 - κατασκευή αποδυτηρίων

Κατηγορία 7: Βελτίωση και συμπλήρωση των διακοινοτικών έργων που αφορούν πολεοδομικό σχεδιασμό, αναπλάσεις, αισθητικές παρεμβάσεις.

1. *Πολεοδομικό σχέδιο πόλεως Κυπαρισσίας* - Πρόκειται για την εκπόνηση του πολεοδομικού σχεδίου της πόλης το οποίο περιλαμβάνει :
 - A) αποτύπωση
 - B) πολεοδομική μελέτη
 - Γ) πράξη εφαρμογής
2. *Εφαρμογή πολεοδομικού σχεδίου Δ.Δ. Σπηλιάς, Ραχών, Φαρακλάδας.*

3. Αξιολόγηση Υπάρχουσας Κατάστασης και Λειτουργίας των Φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην περιοχή των νέων ΟΤΑ

Ο Δήμος Κυπαρισσίας έχει τέσσερα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου:

1. Η Δημοτική Βιβλιοθήκη
2. Η Φιλαρμονική
3. Λαογραφικό Μουσείο υπό σύσταση
4. Αθλητικό οργανισμός

Στον Δήμο έχει συσταθεί η Δημοτική Επιχείρηση Τουριστικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης Κυπαρισσίας (ΔΕΤΠΑΚ) η οποία απασχολεί προς το παρόν δύο άτομα. Προβλέπεται όμως να απασχολήσει πέντε άτομα στα τμήματα που θα συσταθούν και είναι τα εξής: αγγειοπλαστικής, μουσικής, ζωγραφικής, φωτογραφίας και άλλα. Αν και ο δήμος έχει μισθώσει κτίριο για την στέγαση της ΔΕΤΠΑΚ η λειτουργία της έχει διακοπεί λόγω βλαβών στο κτίριο που προκάλεσε ο σεισμός του 1997. Όσο αφορά τον τεχνολογικό εξοπλισμό αυτή τη στιγμή διαθέτει μόνο 70 μουσικά όργανα από αγορές και προσφορές.

Στο Δ.Δ. Αρμενίων υπάρχει δημοτικός ξενώνας στο ίδιο κτίριο που φιλοξενεί το κοινοτικό γραφείο και το αγροτικό γραφείο. Διαθέτει τέσσερα δίκλινα δωμάτια που διατίθενται στους απόδημους Αρμενίου που δεν διατηρούν τις πατρογονικές εστίες.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Στην Κυπαρισσία είχε την έδρα του συμβούλιο περιοχής της 14^{ης} εδαφικής περιφέρειας που περιελάμβανε τα Δ.Δ. του νέου Δήμου Κυπαρισσίας του Δήμου Αυλώνας και από την νέα κοινότητα Τριτύλας. Όσο αφορά τα περιουσιακά του στοιχεία διέθετε ένα απορριμματοφόρο και 130 κάδους απορριμμάτων τα οποία θα διανεμηθούν στους παραπάνω ΟΤΑ.

4. Αναπτυξιακές Προτάσεις για νέους ΟΤΑ

Το κύριο πρόβλημα που διαπιστώνεται είναι η έλλειψη σαφούς και συγκεκριμένου προγράμματος πολιτιστικής δράσης ιδιαίτερα σε περιφερειακό επίπεδο. Τα τελευταία έτη, παρ'όλο που γίνεται επιτακτική η σχεδίαση και υλοποίηση ενός προγράμματος πολιτιστικής πολιτικής, δεν έχει επιτευχθεί κάτι ανάλογο. Ότι αφορά τα θέματα πολιτιστικής δράσης παρατηρείται ένας υπερσυγκεντρωτισμός αρμοδιοτήτων και πόρων, καθώς και κατάλληλα καταρτισμένου προσωπικού μόνο σε κεντρικό επίπεδο με συνέπεια τον παραγκωνισμό της περιφέρειας. Για πολιτιστικές δραστηριότητες παρατηρείται ότι δίνεται ένα χαμηλό ύψος δαπανών σε μεγάλα αστικά κέντρα ενώ περιορίζονται κατά πολύ στους μικρούς δήμους, όπου οι όποιες δραστηριότητες βασίζονται κυρίως σε ιδιωτικές πρωτοβουλίες και σε ενέργειες των δήμων αποκλειστικά δικές τους.

Προτάσεις

Ουσιαστικοί στόχοι επίτευξης της πολιτιστικής αποκέντρωσης είναι:

1. η δυνατότητα πρόσβασης στον πολιτιστικό τομέα όσο το δυνατόν περισσότερων ομάδων του πληθυσμού της χώρας. Πρωταρχικός στόχος θα πρέπει να είναι η ενθάρρυνση του εθελοντικού τομέα.
2. συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού στον προγραμματισμό της πολιτιστικής δράσης και στην αξιολόγηση των ορίων και των περιθωρίων αυτής.
3. μέριμνα του Υπουργείου Πολιτισμού και της κεντρικής διοίκησης να είναι η ισόρροπη χωρική κατανομή της πολιτιστικής υποδομής (βιβλιοθήκες, κινηματογράφοι, πολιτιστικά κέντρα, θέατρα, καλλιτεχνικές σχολές κλπ.)
4. καλλιέργεια της καλλιτεχνικής παιδείας
5. προγράμματα αξιοποίησης των φυσικών δυνατοτήτων ανάπτυξης της κάθε περιοχής
6. βελτίωση της ποιότητας σε ότι αφορά την παροχή πολιτιστικών υπηρεσιών από τους ΟΤΑ (συγκεκριμένα προγράμματα, κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό και αύξηση των πόρων προς τον πολιτιστικό τομέα)

Ειδικότερα για τον Δήμο Κυπαρισσίας:

4.1. Αξιολόγηση Αναπτυξιακής Σημασίας Έργων ΕΠΤΑ

Τα έργα βελτίωσης του οδικού δικτύου του νέου Ο.Τ.Α. αποτελούν εργαλεία ανάπτυξης και προβάλλουν επιτακτικά. Η σύνδεση του κέντρου με τις Βρύσες, Μουριατάδα που σημειωτέον εξυπηρετεί και τις ανάγκες των κατοίκων της νέας κοινότητας Τριπύλας χρονίζει για δεκαετίες ενώ το πρόβλημα γίνεται οξύτατο τους θερινούς μήνες. Αλλά και τον χειμώνα αυτό το δίκτυο εξυπηρετεί πολλά ελαιοτριβεία και μεγάλες περιοχές καλλιεργήσιμες με ελιές.

Τα ίδια ισχύουν για το οδικό δίκτυο Κυπαρισσίας – Φαρακλάδας του οποίου η σπουδαιότητα είναι πρωτοφανής από την ύπαρξη αυτών των τόσο οικονομικά και πληθυσμιακά εύρωστων Δ.Δ. που συνδέει.

Η απαιτούμενη από χρόνια επέκταση του σχεδίου πόλεως Δεν έχει γίνει ακόμα με αποτέλεσμα η αγορά ακινήτων στην πόλη να έχει φτάσει σε αστρονομικά ύψη αποθαρρύνοντας πιθανούς επενδυτές. Επίσης τα μισθώματα είναι ιδιαίτερα υψηλά αυξάνοντας δραματικά το κόστος ζωής στην πόλη. Οι νέοι δρόμοι, τα νέα κτίρια με πλήρες και σύγχρονο σχέδιο αποτελούν αυτούσιο και μεγαλόπνοο αναπτυξιακό έργο.

Το αντίστοιχο έργο του πολεοδομικού σχεδίου των Δ.Δ Ραχών, Σπηλιάς και Φαρακλάδας είναι επίσης απαραίτητο και θα βοηθήσει να παραμείνουν σε αυτά οι νεαροί κάτοικοι τους.

Η βελτίωση του δικτύου ύδρευσης με την πλήρη αξιοποίηση των γεωτρήσεων που πραγματοποίησε ο δήμος τα τελευταία χρόνια είναι απαραίτητη για την κάλυψη των τεράστιων αναγκών που παρουσιάζονται το καλοκαίρι ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια με την παρατεταμένη ανομβρία.

Ο χώρος υγιεινής ταφής απορριμμάτων πρέπει με την σύμφωνη γνώμη του πληθυσμού, και για αυτό απαιτείται ενημέρωση των δημοτών με σαφήνεια και ειλικρίνεια, να προχωρήσει άμεσα. Εξάλλου το έργο είναι ευρύτερης σημασίας αφού θα είναι διαδημοτικό εξυπηρετώντας και τους δήμους Αυλώνας, Αετού και Χωριού. Ο Δε συγκεκριμένος χώρος που έχει επιλεγεί και ήδη χρησιμοποιείται από το δήμο Κυπαρισσίας είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικός αφού βρίσκεται μακριά από κατοικημένες περιοχές, επιφανειακά ύδατα κ.λ.π.

Η μελέτη για την κατασκευή αποχετευτικού δικτύου στα νέα Δ.Δ. που στερούνται αυτών είναι επιτακτική και σε συνδυασμό με το βιολογικό καθαρισμό θα δώσει μια σύγχρονη και πολιτισμένη όψη στο νέο ΟΤΑ.

Το Δημαρχείο για να παραμείνει στολίδι όπως ήταν μετά την ανακατασκευή και επέκταση του το 1996 πρέπει να επισκευαστούν οι ζημιές που του προκάλεσε ο σεισμός του 1997.

Όπως είναι γνωστό ανάπτυξη χωρίς βελτίωση της εκπαίδευσης και των υποδομών της δεν νοείται. Έτσι είναι αναγκαία η κατασκευή νέων αιθουσών για τα δημοτικά σχολεία αφού πολλές από τις ήδη υπάρχουσες είναι προκατασκευασμένες και ακατάλληλες πλέον για λειτουργία. Ακόμη τα νηπιαγωγεία πρέπει να στεγαστούν σε κτίρια με αυλές, παιδικές χαρές κ.λ.π.

Η βελτίωση και συντήρηση του εξαιρετικού νέου κλειστού γυμναστηρίου, η τοποθέτηση στο γήπεδο ποδοσφαίρου χλοοτάπητα και τα έργα στο γήπεδο της Σπηλιάς θα βοηθήσουν στην άθληση των νέων του Δήμου στον τόπο τους.

Το έργο της ανακαίνισης του παλαιού κτιρίου της Εθνικής Τράπεζας έχει απόλυτα αναπτυξιακό χαρακτήρα. Η πολιτιστική ζωή του τόπου θα βελτιωθεί.

4.2. Άλλη Πρόταση Αναπτυξιακών Έργων

Πέρα από τις υπάρχουσες αναπτυξιακές προτάσεις θα μπορούσαμε να προτείνουμε τα εξής:

1. Κατασκευή και λειτουργία δημοτικού ξενοδοχείου ή έστω ξενώνα. Η τουριστική κίνηση στην περιοχή αυξάνεται συνεχώς και η παραπάνω πρόταση μπορεί εύκολα να αποτελέσει βιώσιμη επιχείρηση του δήμου.
2. Για την καλύτερη αξιοποίηση του τουριστικού περιπτέρου που ήδη υπάρχει να μη δίνεται αυτό σε ιδιώτη με καθεστώς μισθώσεως αλλά να ενταχθεί σε δημοτική επιχείρηση ώστε να λειτουργεί και να το εκμεταλλεύεται άμεσα ο νέος δήμος.
3. Τη δημιουργία δημοτικού συσκευαστηρίου – τυποποιητηρίου αγροτικών προϊόντων. Σε πρώτη φάση μέσω αυτού η διάθεση στις αγορές της Αθήνας αλλά και του εξωτερικού των νωπών κηπευτικών προϊόντων που παράγουν οι πολλοί αγρότες, κάτοικοι του νέου ΟΤΑ εξασφαλίζοντας παράλληλα την τυποποίηση και συσκευασία τους. Αργότερα θα μπορούσε να επεκταθεί και στην συσκευασία και

διάθεση του ελαιολάδου επιτυγχάνοντας έτσι καλύτερες τιμές για τους δημότες παραγωγούς.

4. Την λειτουργία ενός κινηματογράφου θερινού ή χειμερινού έτσι ώστε να προσφέρει καθημερινή και οικονομική ψυχαγωγία στους πολίτες του.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A

ΑΟΚ Αθλητικός Όμιλος Κυπαρισσίας

E

Ε.Α.Σ.Μ. Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Μεσσηνίας

ΕΕ Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΛΤΑ Ελληνικά Ταχυδρομία

ΕΠΔΠ Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων

ΕΡΑ Ελληνική Ραδιοφωνία

Δ

ΔΕ Δημοτικά Διαμερίσματα

ΔΕΗ Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού

ΔΕΠΑ Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης

ΔΕΤΠΑΚ Δημοτική Επιχείρηση Τουριστικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης
Κυπαρισσίας

ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Δικτύου Δημοτικών Περιφερειακών Θεάτρων

ΔΟΥ Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία

I

ΙΔ Ιδιωτικού δικαίου

M

ΜΕΣΚ Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Κυπαρισσίας

N

- ΝΑ** Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση
ΝΟΚ Ναυτικός Όμιλος Κυπαρισσίας
ΝΠΔΔ Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου

O

- ΟΜΕΠΟ** Όμιλος Ενίσχυσης Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων
ΟΤΑ Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΟΤΕ Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος

Σ

- ΣΑΤΑ** Συλλογικές Αποφάσεις Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΣΦΜΚΤΚ Σύλλογος Φίλων Μουσικής και Τεχνών Κυπαρισσίας

T

- ΤΑ** Τοπική Αυτοδιοίκηση
ΤΕΕ Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια
ΤΕΙ Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΤΕΛ Τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο
ΤΕΣ Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές

X

- ΧΥΤΑ** Χώροι Υγειονομικής Ταφής Απορριμάτων

Y

- ΥΠ.ΠΟ** Υπουργείο Πολιτισμού

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική:

- ✓ Αθανασόπουλος Δ., «Για μία πολιτική της κουλτούρας», ΕΚΔΔ, Αθήνα 1990
- ✓ Θελερίτη Μαρία, Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Καλαμάτα 1996
- ✓ ΚΕΔΚΕ 2000. Επιστημονική Επιθεώρηση περί τα «κοινά των πόλεων»
- ✓ Κονσόλα Ν. Ντόρα, Πολιτιστική δραστηριότητα και κρατική πολιτική στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990
- ✓ Κονσόλας, Ν. 1983, «Περιφερειακοί Οικονομική Πολιτική», Αθήνα
- ✓ Κουτουλά – Ρεγκάκου 1988, «Ο νέος θεσμός των προγραμματικών συμφωνιών», εκδόσεις Αρμενόπουλος
- ✓ Μπαμπάς Ση., Θεσμικό πλαίσιο και νομικές μορφές των επιχειρήσεων των οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εκδόσεις ΕΕΤΑΑ, 1986
- ✓ Μπιανκίνι Φράκο – Μαϊκλ Πάρκινσον, Πολιτιστική Πολιτική και Αναζωογόνηση των πόλων, εκδόσεις ΕΕΤΑΑ, Αθήνα 1994
- ✓ Παρασκευόπουλος Ηλ Στάθης., «Το κάστρο της Αρκαδίας», έκδοση δήμου Κυπαρισσίας 1992
- ✓ Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία – η αφανής πλευρά μιας προφανούς σχέσης, έκδοση ΕΕΤΑ 1994
- ✓ Πολιτισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση, ΤΕΔΚΝΑ, Πλήρη Πρακτικά Συνεδρίου Αθήνα 1994, σελ 159
- ✓ Υπουργείο Εθνική Οικονομίας, 1979, «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης, 1978-1982, Προκαταρκτικά Αθήνα
- ✓ Υπουργείο Εθνική Οικονομίας, 1979, «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης, 1983-1987, Προκαταρκτικά Αθήνα
- ✓ Χαρίκλεια Σκιά-Πανοπούλου, Περιφερειακή Πολιτιστική Πολιτική, Καλαμάτα 1996
- ✓ Φίλιας Βασίλης, «Κοινωνιολογία του πολιτισμού – Βασικές οροθετήσεις και κατευθύνσεις», τόμος Α΄, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000

Ξένη:

- ✓ V. German, Griechische Stadteanlagen, Βερολίνο/ Λειψία 1924
- ✓ Ca'Zorzi, A. 1987, "Administration et financement publics de la culture dans la Communaute Europeene, CCE, Bruxelles
- ✓ E. B. Tyler, Primitive Cult, 1913
- ✓ Elias N., Ube den Prozess der Zivilisation, (2 Bande), 1997
- ✓ Humble Berger 1988, Myerscough 1988
- ✓ Console, D. 1988, "Decentralization and cultural policy in Greece", Papers of the regional science association.
- ✓ M. Phones, Hippokrates und die Begrundung der wissenschaftlichen Medizin, Βερολίνο 1938
- ✓ Otto Jan & Ad. Michael's, Rx Athenaeum a Pausing descriptor (in sum schoolmarm) 3^η έκδοση, Βόννη 1901
- ✓ Ulrich Wilcken, Αρχαία Ελληνική Ιστορία, εκδόσεις Παπαζήση 1976
- ✓ UNESCO 1981c: 113-114, Holleaux 1982:46, Consul de l'Europe 1988
- ✓ Walter Hedge-Gerhard Rodenwaldt, Die Akropolis, Βερολίνο 1930
- ✓ W. Jadeite, Topographie von Athen, 2^η έκδοση, Μόναχο 1931
- ✓ WEB. Dinosaur, The Arches of Athens in the Hellenistic age, Cambridge (Mass) 1931, 309 κ. εξ
- ✓ W. K. Pritchett-o. Neugerbauer, the Calendars of Athens Cambridge (Mass) 1947, 7 κ. Εξ.

Πρακτικά Συνεδρίων - Συνεντεύξεις:

- ✓ 27^ο Συνέδριο της Εταιρίας περιφερειακής Επιστήμης 1987
- ✓ Επιστημονική Επιθεώρηση περί τα «κοινά των πόλεων», ΚΕΔΚΕ 2000.
- ✓ Η πολιτιστική δραστηριότητα των ΟΤΑ – παρούσα κατάσταση και Προοπτικές, έκδοση ΕΕΤΑΑ,
- ✓ Μελέτη Τεχνικού Επιμελητηρίου Καλαμάτας 2000
- ✓ Τουριστικός Οδηγός Μεσσηνίας, έκδοση 2000